

Crim.

4°

96

m

4° Crim.
96^m

Plotenbauer

4°

Crim

ad

ELEMENTA
IVRIS CRIMINALIS
SAXONICI.

PARS PRIOR

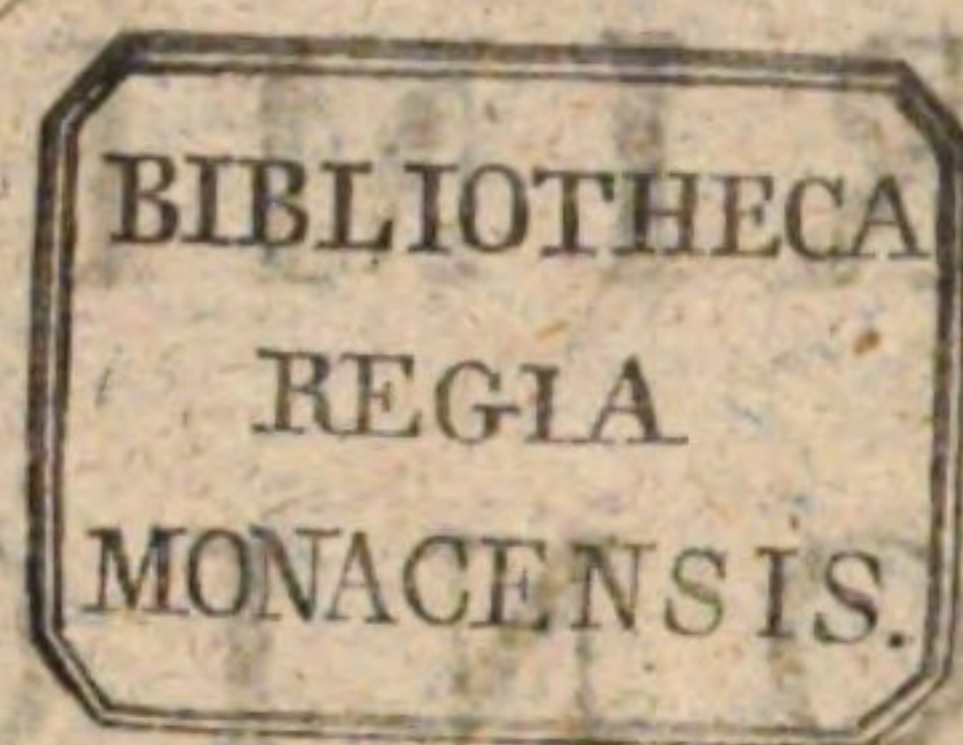
*Continet delicta ordine systematico collocata, eorum notiones, diuisiones
et poenas;*

PARS POSTERIOR

Processum inquisitorium et denunciatiuum.

LIPSIÆ,
SVMTIBVS ADAMI FRIDERICI BOEHMII

1795.

PARS PRIOR

Carminum selecta et alia
in hoc volumine

PARS POSTERIOR

Proseptiones et alia

LITAE

AVANTIS ADAM FRIDERICI BORNII

1747

P R A E F A T I O.

Cum Schroeteri Tabulae iuris criminalis varias ob causas, quas hoc loco recensere longum foret, mihi non placerent, huncce librum eo consilio elaboravi, ut non solum ex eo singula delicta iusto ordine collocata eorumque notiones, diuisiones et poenae vna serie cognosci possent, sed ut etiam ipse compendium haberem, quo in praelectionibus vterer.

Ab initio quidem alteram huius libri partem eodem modo, quo priorem exponere constitueram, cum vero perpenderem solas actuum, qui in processu criminali obueniunt, notiones ac diuisiones, vel exiguae, vel nullius fore utilitatis, nisi simul via, quam iudex in delictis inquirendis et puniendis ingredi debeat, accurate monstretur, hoc vero ea, quam in priori parte adhibue-

* 2

ram,

ram, methodo commode fieri non posse; mutato consilio, processum criminalem paullo vberius exposui.

Qua in re non solum eorum, qui in Academiis iurisprudentiae operam dant, rationem habui, sed etiam ad iudices inferiores et ad actuarios respexi, vt haberent librum quendam, quem in rebus dubiis consulerent. Scio enim experientia edoctus, cum ipse in Praefectura Electorali Vitebergensi Actuarii vices sustinerem, quanta diligentia in tali re opus sit. Praeterea quoque, iudices et actuarios in tractandis causis criminalibus ignorantiae aut negligentiae suspicionem non semper effugere posse, saepius ex actis iudicialibus cognoui.

In delictis collocandis, praecipue delicta, quae ciuitatem, tanquam vnum corpus, *immediate* tangunt, ab iis, quibus ea *remote*; *proxime* autem singuli laeduntur, distinxī, ac delicta proprie sic dicta a peccatis contra politiam separaui.

De ordine in collocandis materiis processus criminalis aequē sollicitus fui, et qui similem laborem in se suscepit, persuasum sibi habebit, quam difficilis sit rerum, praesertim in processu obvenientium, idonea dispositio, praecipue vt molestis multarum rerum repetitionibus supersedere possimus, et quoduis tamen caput integrum et absolutum sit.

Legi quidem optimos recentioris temporis scriptores, qui de iure criminali emendando, de modo et fine poenarum earumque

que effectu ad salutem publicam disputarunt, parcus tamen, brevitatis studio ductus, in enarrandis eorum opinionibus fui. In posteriori parte plures quidem laudaui auctores, quam in priori, sed plerumque pragmaticos, qui aut ipsos fontes, ex quibus hausi, illustrant, aut usum fori testantur. Quamuis enim firmiter mihi persuasum sit, sine accurata philosophiae, praesertim iuris naturae notitia praecepta iuris criminalis intelligi et rite applicari non posse, ita, ut de civium salute actum sit, si munus iudicis criminalis deferatur homini harum rerum cognitione destituto; puto tamen legum philosophiam et enarrationem opinionum, quas viri docti de hac vel illa re fouent, ab ipsa earum expositione probe esse discernendam. Sunt enim, qui nimio philosophandi studio abrepti omnes recentiorum temporum scriptores compilent eorumque placita in ius criminale transferant, adeo, ut ipsas leges negligere et usum fori ignorare videantur. Quae vero methodus in iure criminali positiuo explicando plus detrimendi quam commodi adfert. Etenim non omnia per se satis bona et salutaria eo statim modo, quo excogitata sunt, applicari et ad usum communem transferri possunt, neque ii, qui addiscendis disciplinae cuiusdam elementis operam dant, nimis multis rebus obruendi sunt, cum facile deterreri ac defatigari soleant.

Vt iam ex inscriptione huius libri patet, legum Saxonicarum praecipue rationem habui, et quamuis leges nondum promulga-

tas diuulgare mihi non licuerit, vbique tamen vsum fori, quatenus eum ex actis iudicialibus cognoui, attuli.

Cum vero consilium alteram partem paullo vberius elaborandi, libro operis typographicis iam tradito, cepissem, et singulae plagulae sine mora essent tradendae, atque adeo exiguum temporis spatium (quod, cum ob aduersam valetudinem, tum ob multa alia, quibus impeditus sum, negotia, ne totum quidem huic labori impendere poteram) mihi relinqueretur, varia irrepserunt, quae, re diligentius considerata, aliter scripsissem. Nonnulla tamen, quae mihi, libro perlecto, emendanda videbantur, addidi atque errores typographicos, quos, cum liber procul a me typis excusus sit, et hinc ego plagulis corrigendis operam dare non potuerim, haud paucos esse animaduerti, adnotaui. Ac, uti spero, nemo erit, tam iniustus rerum arbiter, ut si qua tenear erroris humani culpa, totum propterea libellum reprehendat et contemnat. Scripsi in Academia Vitebergensi die 1. Septembris MDCCCXCIV.

Ernestus Fridericus Pfortenhauer.

CON-

CONSPECTVS.
PARS PRIOR
DE DELICTIS EORVMQVE POENIS.

LIB. I. De Iure Criminali eiusque fontibus, nec non de delictis et poenis generatim, ac de legum criminalium applicatione.

CAP. I. De Iure Criminali generatim.

CAP. II. De fontibus Iuris Criminalis Saxonici.

CAP. III. De delictis generatim.

CAP. IV. De poenis generatim.

CAP. V. De imputatione delictorum et legum criminalium applicatione.

LIB. II. De singulis delictis.

CAP. I. De delictis in sensu strictiori, quae immediate contra ciuitatem committuntur.

SECT. I. Delicta maiestatica, quibus quis iura summae potestati, qua tali, competentia, adhibita vi, in vniuersum laedit.

I) Crimen perduellionis.

II) Crimen laesae maiestatis.

SECT. II. Delicta, quibus quis laesione singulorum iurium ciuitatis instituta reipublicae adhibita vi turbat.

I) Crimen seditionis.

II) Cri-

- II) Crimen violatae pacis publicae.
- III) Pugna singularis f. duellum.
- IV) Vindicta priuata (quatenus in moderamen inculpatae tutelae haud degenerat.)
- V) Vis publica.
- VI) Obsessio viarum.
(De moderamine inculpatae tutelae.)

SECT. III. Delicta quibus absque vi instituta ciuitatis turbantur.

- I) Crimen repetundarum.
- II) Crimen ambitus et simoniae.
- III) Persuasio ciuium migrandi e patria.

SECT. IV. Delicta contra bona ciuitatis.

- I) Crimen monetarium.
- II) Crimen peculatus.
- III) Crimen termini publici moti.
- IV) Crimen contra constitutionem de bonis conceditis.

CAP. II. De delictis mediatis, quibus iura singulorum proxime laeduntur.

SECT. I. Delicta contra vitam

a) dolosa.

- I) Homicidium simplex.
- II) Parricidium.
- III) Abortus.
- IV) Latrocinium.
- V) Assassinium.
- VI) Veneficium.

b) cul.

b) culpofa

Homicidium culpofum.

(De homicidio cafuali)

SECT. II. Delicta contra valetudinem et corporis integritatem.

a) dolofa

I) Vulnerationes et mutilationes corporis, (iniuriæ reales)

II) Stuprum violentum.

b) culpofa.

Quæ præcipue a medicis et chirurgis committuntur.

SECT. III. Delicta contra libertatem.

a) dolofa

I) Crimen plagii.

II) Crimen raptus.

b) culpofa

Iniufte incarcerationio iuffu iudicis facta.

SECT. IV. Delicta contra honorem.

I) Iniuriæ.

II) Libellus famofus.

SECT. V. Delicta contra bona fingulorum.

a) quæ fine adhibita vi committuntur.

I) Furtum fimplex.

b) quibus vis, vel alia res delictum augentes accedunt.

II) Incendium.

(Incendium culpofum)

III) Furtum qualificatum.

) (

IV) Ra.

IV) Rapina.

V) Sacrilegium.

SECT. VI. Delicta quibus quis dolosa veritatis immutatione aut suppressione vel ciuitati, vel singulis detrimentum infert (Falsa)

I) Crimen falsi in genere.

II) Crimen periurii.

III) Crimen falsificatae aut deprauatae monetae.

IV) Crimen, quod dolosi decoctores committunt.

V) Repetitio libri alieni per typos iniuito auctore facta.

VI) Magia

VII) Plagium litterarium.

VIII) Crimen praeuaricationis.

IX) Crimen concussionis.

CAP. III. De delictis in sensu latiori seu de peccatis contra politiam, quae quidem ipsa ciuitatis iura non laedunt, attamen ordinem eius turbant ac felicitati ciuili periculosa sunt.

I) Blasphemia.

II) Haeresis.

III) Autochiria.

IV) Crimen Dardanariatus et fraudatae annonae.

V) Vfuraria prauitas.

VI) Ludi vetiti.

VII) Collegia illicita.

Delicta carnis.

VIII) Bigamia.

IX) Adulterium.

X) For-

X) Fornicatio.

XI) Stuprum.

XII) Concubinatus.

XIII) Onania et Sodomia.

XIV) Anticipatus concubitus.

Impropria delicta carnis

XV) Incestus.

XVI) Lenocinium.

CONSPECTVS.
PARS POSTERIOR
DE PROCESSV INQUISITORIO ET DENVNCIATIVO.

LIB. I. De processu criminali generatim, ac de causis criminalibus, nec non de iurisdictione criminali; de personis, per quas, et de loco, ubi ea exercetur. §. 1 — 22.

CAP. I. De processu criminali generatim. §. 1 — 3.

CAP. II. De causis criminalibus. §. 4.

CAP. III. De iurisdictione criminali. §. 5 — 11.

CAP. IV. De iudicio criminali, siue de personis in exercenda iurisdictione criminali obuenientibus. §. 12 — 16.

CAP. V. De foro criminali. §. 17 — 22.

LIB. II. De processu inquisitorio in specie. §. 23 — 126.

CAP. I. De inquisitione, et de actibus, qui in ea peragenda obueniunt, generatim. §. 23 — 31.

SECT. I. De veritate s. certitudine criminis eruenda. §. 28. 29.

SECT. II. De inuestigando delicti auctore. §. 30.

SECT. III. De examine summano ac de reliquis actibus generatim. §. 31.

CAP.

CAP. II. De actibus qui in processu inquisitorio occurrunt, in specie.

§. 32 — 176.

SECT. I. De actibus, qui ad detinendum delinquentem praesentem respiciunt. §. 32 — 35.

TIT. I. De custodia s. incarceratione reorum. §. 33. 34.

TIT. II. De cautione. §. 35.

SECT. II. De mediis, quae iudex ad recuperandum delinquentem absentem adhibet. §. 36 — 53.

TIT. I. De perscrutatione s. visitatione in loco, vbi delinquens probabiliter commoratur, instituenda. §. 37.

TIT. II. De rei persecutione. §. 38.

TIT. III. De literis requisitorialibus. §. 39 — 42.

TIT. IV. De literis patentibus. §. 43 — 46.

TIT. V. De bonorum delinquentis consignatione, depositione et administratione. §. 47. 48.

TIT. VI. De citatione edictali. §. 49.

TIT. VII. De saluo conductu. §. 50 — 53.

SECT. III. De modis, quibus iudici de delicto eiusque auctore fides fit. §. 54 — 120.

TIT. I. De examine summano. §. 54 — 57.

TIT. II. De inquisitione speciali. §. 58 — 64.

TIT. III. De confessione. §. 65 — 70.

TIT. IV. De probatione generatim. §. 71 — 75.

TIT. V. De probatione in specie. §. 76 — 120.

- MEMBR. I. De inspectione oculari. §. 76 — 79.
MEMBR. II. De probatione delicti per instrumenta. §. 80 — 83.
MEMBR. III. De probatione per testes. §. 84 — 94.
MEMBR. IV. De confrontatione. §. 95 — 99.
MEMBR. V. De indiciis. §. 100 — 114.
MEMBR. VI. De iureiurando purgationis. §. 115 — 119.
MEMBR. VII. De asseruatione in ergastulo. §. 120.
SECT. IV. De defensionibus. §. 121 — 130.
SECT. V. De actorum transmissione. §. 131 — 133.
SECT. VI. De sententia criminali. §. 134 — 145.
SECT. VII. De executione. §. 146 — 156.
SECT. VIII. De modis, quibus inquisitio suspenditur vel tollitur. §. 157-171.
TIT. I. De appellatione. §. 158. 159.
TIT. II. De praescriptione. §. 160 — 165.
TIT. III. De abolitione. §. 166 — 169.
TIT. IV. De morte rei. §. 170.
TIT. V. De fuga rei. §. 171.
TIT. VI. De sententia absolutoria. §. 172.
SECT. IX. De modis quibus executio sententiae criminalis impeditur
vel effectus poenae tolluntur. §. 173 — 176.
TIT. I. De adgratiatione. §. 174.
TIT. II. De reuocatione confessionis. §. 175.
TIT. III. De restitutione. §. 176.
SECT. X. De expensis criminalibus. §. 177 — 184.
LIB. III. De processu denunciatio. §. 185 — 202.
-

LIBER I.

DE IVRE CRIMINALI EIVSQUE FONTIBVS, NEC NON DE DELICTIS ET POENIS GENERATIM, AC DE LEGVM CRIMINALIVM APPLICATIONE.

CAPVT I.

DE IVRE CRIMINALI GENERATIM.

IVRISPRVDENTIA CRIMINALIS est cognitio legum criminalium coniuncta cum facultate eas ad facta obuia rite applicandi.

LEGES CRIMINALES sunt, quae facto cuidam, tanquam delicto, poenam constituunt.

IVS CRIMINALE est complexus legum criminalium ad certum systema redactarum.

CAP. II.

DE FONTIBVS IVRIS CRIMINALIS SAXONICI.

Leges, ad quas in cognoscendis et puniendis delictis in Saxonia respicimus, sunt:

A) PROVINCIALES, in ipsa Saxonia conditae et quidem,

a) *Generales*, quae dispositiones de pluribus delictis simul continent. Referas huc:

1) Constitutionum Augusto imperante a. 1572. edit.
IV. Partem.

2) Decisionum d. a. 1661. 75. usque ad finem.

3) Decis. d. a. 1746. 36. — 40.

A

b) *Spe-*

Cap. II. De fontibus Juris Criminalis Saxonici.

- b) *Speciales*, quae de hoc vel illo delicto figillatim praecipunt, et quibus interdum leges generales mutantur et emendantur.¹⁾

B) IMPERII,²⁾

- a) Constitutio Criminalis Carolina a L. B. de Schwarzenberg confecta, et in Comitibus Imp. a. 1532. confirmata.
b) Pertinent huc etiam aliae leges Imperii, e. g. pax publica *profana* d. a. 1495. et *religiosa* d. a. 1555. Aurea bulla d. a. 1346. Ordinatio Politiae d. a. 1548. et 1577. Recessus Imp. d. a. 1670. etc.

C) PERERGINAE, quae in subsidium receptae sunt,

- a) *Ius Canonicum*, ex quo praecipue processus inquisitorius derivatur.
b) *Ius Romanum*, quod imprimis in doctrina de jurisdictione et praescriptione usum praestat.

Modum procedendi in causis criminalibus praescribit

- a) *Generale* wegen des Verfahrens in Untersuchungsfachen d. a. 1770.
b) *Generale* ejusdem argumenti d. a. 1783.³⁾

CAP. III.

DE DELICTIS GENERATIM.

- 1) DELICTVM est actio⁴⁾, qua iura ~~eigentia~~ societatis civilis laeduntur. (Vel immediate; vel mediate, ita ut laesio singulae societatis membra proxime afficiat).

Laeduntur jura civitatis:

a) Si

- 1) e. g. Rescript wegen Abschaffung der Säckung, d. a. 1761. Mandat wider die Hazardspiele, d. a. 1766. Wider Tumult und Aufruhr, d. a. 1791. Hae leges singulis delictis commode subiiciuntur. 2) Hae leges, quatenus legibus provincialibus non sunt mutatae, in tota Germania observantur. 3) Habemus etiam leges nondum promulgatas, quibus non solum haec duo Generalia explicantur, sed etiam poenae quaedam graviores mitigantur. Sapienti consilio cum dicasteriis tantummodo communicatae sunt, ut antea, quatenus saluti civitatis profint, experientia cognoscatur. 4) Nam cogitationis poenam nemo patitur.

a) Si ipsa imperii administratio vel instituta societatis civilis animo consulto turbantur.	} delictum in sensu strictiori	} Delictum in sensu latiori
b) Si laesio ea iura naturalia tangit, quae singuli, in civitate salva habere voluerunt ⁵⁾ .		
c) Si laesio non animo consulto sed culpa fit.	} Peccatum contra politiam ⁶⁾	}
d) Si, absque laesione iurium civitatis naturalium, felicitati civili detrimentum infertur.		

A laesione iurium societatis civilis differt laesio privata, quae singulos ciues, sine respectu ad totam civitatem, afficit.

2) Delictum, si ad usum linguae respicis, est:

a) *Proprium* s. delictum in sensu strictiori

aa) *Immediatum*, quo totius societatis civilis (quatenus pro persona morali habetur) iura proxime violantur.

bb) *Mediatum*, quo singuli ciues proxime laeduntur.

b) *Improprium* s. delictum in sensu latiori, quod simul peccata contra politiam in se comprehendit.

3) Delictum in sensu latiori, ratione modi, quo perpetratur est

a) *Verum* quod dolo;

b) *Quasi delictum*, quod culpa perpetratur ⁷⁾.

A 2

a) *Com-*

5) Sine discrimine, vtrum laesio adhibita vi, an calliditate suscipiatur; vtrum occasio delinquendi quaesita, an oblata fuerit. *Crell* D. de delictis quibus honestum initium fuit.

6) Haec civium diligentiam curat, et modum felicitatem civilem augendi et conservandi praescribit. *Cf. Hommel* D. de differentia causarum politiae et iustitiae Lips. 1770. E. F. *Pfotenbaueri* D. Vtrum et quatenus legibus praesertim prohibitis renunciari possit. Viteb. 1792. §. 3. In univsum vero de politia conferri meretur liber praeclarus Ill. *Comitis de Hobenthal* De politia Lips. 1776. *Cella Ueber Verbrechen und Strafen in Unzuchtsfällen*, p. 19. delicta politiae ita definit, ut sint laesiones institutorum, quae ad avertendam iurium originarium turbationem pertineant.

7) Noli cum delictis culposis, uti hodie explicantur, confundere quasi delicta in sensu juris Romani. *Cf. Webers Entwicklung der natürlichen Verbindlichkeit*, S. 25 — 48. S. 68.

- a) *Commissionis* f. violatio legis poenalis, quae aliquid fieri prohibet.
- b) *Omissionis* f. violatio legis poenalis, quae iubet, ut aliquid fiat ⁸⁾.
- 4) Si ad grauitatem delicti respicis, oritur discrimen, inter
 - a) *Delicta atrocissima*, quibus totius ciuitatis vel singulorum ciuium iura praestantissima laeduntur, ita ut damnum illatum vel plane non, vel non sine magna difficultate averti et reparari queat ⁹⁾.
 - b) *Leuia*, in quibus vna vel altera ratio, qua delicti grauitas nititur, non occurrit ¹⁰⁾.
 - c) *Leuissima*, in quibus nulla earum rationum deprehenditur ¹¹⁾.
- 5) Ratione iurisdictionis delicta diuiduntur, in
 - a) *Grauiora*, quae a iudice, cui iurdictio superior competit, vindicantur.
 - b) *Leuiora*, quae iudex, iurisdictione inferiori praeditus, coercet ¹²⁾.
 - a) *Secularia*, quorum cognitio, si a laico committuntur, ad iudicem secularem pertinet.
 - b) *Ecclesiastica*, de quibus solus iudex ecclesiasticus iudicat.
 - c) *Mixta*, de quibus, si a laico committuntur, vterque iudex cognoscit, ita ut alter alterum preuentione excludat ¹³⁾.
 - a) *Excepta*, quorum cognitionem princeps sibi reseruauit ¹⁴⁾.
 - b) *Non excepta*, quae a iudice ordinario, more recepto, vindicantur ¹⁵⁾.
 - 6) Respectu eorum, qui delinquent, distinguimus inter
 - a) *Delicta communia*, quae ab omnibus; (e. g. furtum)
 - b) *Propria*, quae a certo hominum ordine tantum committi possunt. e. g. cr. desertionis cr. contra Const. de bonis conceditis.

7) Si

- 8) e. g. Omissa denunciatio in crimine blasphemiae, perduellionis, incendii. Cf. Winkleri D. de crimine omissionis Lipsiae 1776. Püttm. Ius Crim. §. 31. 9) e. g. Crimen perduellionis, seditionis, rapinae etc. 10) e. g. furtum paruum, falsum haud magni momenti, ludi vetiti. 11) e. c. Anticipatus concubitus, iniuriae verbales simplices, etc. Cf. Kees D. de discrimine inter delicta atrocia et leuia Lips. 1791. 12) Plura infra tradentur in Cap. de iurisdictione. 13) Cf. Püttmann §. 35. Haec diuisio iure Canonico nititur. 14) Huc refertur delictum in via publica commissum, crimen perduellionis in Saxonia Cf. Mand. d. 23 Febr. 1750. 15) Püttm. §. 34.

- 7) Si ad gradus, qui in perficiendo delicto occurrunt, respicis, delictum est:
- 1) *Attentatum*, si facta, quae viam ad delictum committendum sternunt, suscepta sunt. (Conatus remotus.)
 - 2) *Inchoatum*, si delictum inceptum, non tamen absolutum est. (Conatus proximus).
 - 3) *Consummatum* f. peractum, absolutum. Püttm. §. 32.
- 8) Aliae distinctiones:
- a) *Delicta concurrentia*, sunt violationes plurium legum poenaliū ab vno simul factae.
 - b) *Delictum solitarium*, f. vnius legis poenalis laesio.
 - c) *Continuatum*, idem crimen in eadem re vel persona saepius admissum.
 - d) *Repetitum*, idem delictum in diuersis obiectis, et diuersis temporibus commissum. Püttm. §. 33.
 - a) *Delictum facti permanentis*, quod vestigium quoddam in oculos incurrens relinquit,
 - b) *Delictum facti transeuntis*, quod tale signum haud relinquit.
- 9) Romani delicta dividunt:
- a) in *publica* et *privata*.
 - b) *ordinaria* et *extraordinaria*.
 - c) *capitalia* et *non capitalia* ¹⁶⁾.

CAP. IV.

DE POENIS GENERATIM.

- i) POENA est h. l. malum ^{a legiflatore} cum violatione legis criminalis eo consilio coniunctum, ut legum auctoritas salua maneat ¹⁷⁾.
- ii) Finis poenarum primarius eo tendit, ut legum auctoritas, quantum fieri potest, salua maneat, f. ut finis reipublicae obtineri possit.
- Auctoritas legum vero tueri potest:
- a) Si ipse delinquens a futuris delictis deterretur,
 - b) Si

A 3

16) Plura de his divisionibus habet Quistorp *im peinlichen Rechte* Th. I. §. 27.
 17) Poena vero, prout vel lege civili vel lege criminali constituitur, in civilem et criminalem dividi potest.

- b) Si alii exemplo deterrentur ¹⁸⁾,
- c) Si delinquentis mores emendantur ¹⁹⁾,
- d) Si in eum redigitur statum, ut amplius peccare nequeat ²⁰⁾.

III) Poenae sunt:

A) *Capitales* ²¹⁾, quae in priuatione vitae consistunt,a) *Simplices*, quae sine cruciatibus infliguntur e. g. gladius, laqueus.b) *Qualificatae*, quae cum doloribus coniunctae sunt e. g. poena rotae, viuicomburii, culei. Posterior abrogata est per Rescr. d. 17. Iun. 1761.c) *exasperatae*, quae antecedentibus aliis malis infliguntur e. g. vtilatione cum forcipe candente, impositione in traham.B) *Non capitales*,1) consistunt in *amissione iurium ciuitatis*; Huc pertinet *bannum*, *relegatio*, haec est

a) perpetua,

aa) sine,

bb) cum ictu fustium,

b) temporaria

Relegatio, quoniam fini poenarum parum respondere videtur, abrogata et in ejus locum ergastuli vel carceris poena substituta est per Generale d. 30 April, 1783. ita, ut,

1) loco relegationis perpetuae vna cum ictu fustium, ergastulum IV. annorum,

2) loco releg. perp. absque ictu fustium, erg. III. ann.

3) loco releg. V. in annos, erg. I. anni,

4) loco releg. IV. in annos, erg. VI. mensium,

5) loco releg. in III. annos, erg. III. mensium,

6) loco

18) Deterritionem aliorum finem poenarum esse non posse, nonnulli ex principiis philosophiae Kantianae male intellectis colligunt.

19) Sunt, qui in puniendo ad emendationem non esse respiciendum statuunt, sed sine ratione idonea.

20) Hoc fieri solet poena capitali, quae vero iisdem regulis adstricta est, quibus jus defensionis in statu naturali limitatur.

21) Scriptores, qui in utramque partem de poenis capitalibus disputarunt, inuenies in *Gmelins Grundsätzen der Gesetzgebung über Verbrechen und Strafen*, Tübing, 1785. §. 36.

6) loco releg. in II. annos, carcer VIII. hebd.

7) loco releg. I. in annos, carcer VI. hebd.

irrogetur.

Vti olim relegatio, sic etiam nunc ergastulum in poenam pecuniariam transmutari potest, quae ptochotropheis cedit.

2) in *amissione honoris et iurium inde pendentium* (poenae famosae) ²²⁾

a) vel omnium, *infamia* ²³⁾.

b) vel quorundam, *levis notae macula*.

Infamia plerumque coniunctim cum operis publici vel ergastuli poena irrogatur.

3) in *amissione bonorum*, (poenae pecuniariae) huc pertinet

a) confiscatio in specie,

aa) *uniuersalis*, qua quis omnibus,

bb) *particularis*, qua quis quibusdam bonis priuatur,
e. g. *hey Contrebandwaaren, nachgedruckten Büchern*.

b) multa ²⁴⁾

4) Aliae denique poenae *corpus proxime tangunt* (poenae corporis afflictivae) ita

a) vt quis in certo loco remanere cogatur. Poena carceris, (quae interdum cum carena coniungitur) *Vestungsarrest, oder blosses Gefängnis*

b) vt ei simul grauis labor imponatur, huc pertinet,

aa) *Ergastulum*, quod irrogatur

1) ad tempus determinatum non facile ultra X. annos,

2) ad

22) Pertinet huc flauus pileus, poena numellarum, sepultura asinina, recantatio flexis genibus facta.

23) Ipso iure sine praecedente sententia nullam apud nos habemus infamiam.

24) 1) Poene pecuniariae minores apud nos computantur *nach alten und neuen Schöcken*, quorum illud XX. hoc LX. grossorum summam constituit.

2) Interdum alternative poena carceris vel pecuniaria vel operae irrogantur, ita vt loco vnus diei carceris X. grossi vel operae per vnum diem praestandae substituantur, electio tamen iudici competat.

3) Cessant vero poenae pecuniariae in delictis carnis, furto et stellionatu.

2) ad tempus indeterminatum, donec innocentia probata sit. Quod accidere solet iis, qui tanta suspicionem premuntur, ut ne ad purgatorium quidem admitti possint.

a) *Zur Zucht*,

b) *Zur leidlichen Arbeit*, quo casu a poena carceris simplicis non valde differt

bb) *Opus publicum, Vestungsbau*, ibi tres classes constituuntur,

1) infames,

2) dolosi et securitati publicae periculosi,

3) culposi delinquentes.

cc) *Operae, Handarbeit*

c) ut corpus doloribus afficiatur, huc refertur

Fustigatio,

Castigatio cum virgis, quae poena in impuberibus obtinet,

Quodammodo ergastulum, wegen des Willkommens.

Stigmatis inustio, quae in iis obtinet, qui ad opus publicum dammati et in prima classe constituti sunt. Quapropter haec poena etiam ad *infamantes* referri potest.

d) ut corpus membro quodam priuetur (poenae corporales) huc pertinet abscissio digitorum, linguae, manus. Eiusmodi vero mutilationes hodie non occurrunt.

IV) Alio modo distinguimus inter

1) *Poenas criminales*, quae a iudice superiorem iurisdictionem habente,

2) *Ciuiles*, quae ab eo cui inferior iurisdictio competit infliguntur. |

1) *Arbitrarias*, quarum definitio iudicis arbitrio relinquitur.

2) *Determinatas* in quibus constituendis iudex ad leges adstrictus est

V) Porro poenae sunt

1) *Communes*, quae omnibus;

2) *Propriae*, quae certo hominum ordini tantum irrogantur e. g. *Spiesruthen*.

1) *Seculares*, quibus laici,

2) *Eccle-*

- 2) Ecclesiasticae, quibus clerici coercentur.
- a) Ordinariae, quae alicui secundum legis dispositionem imponuntur.
- b) Extraordinariae, quae legibus nondum erant definitae.

CAP. V.

DE IMPVTATIONE DELICTORVM ET LEGVM CRIMINALIVM APPLICATIONE.

In applicandis legibus poenalibus ad facta illicita respicere debemus:

I) AD DELICTI QUALITATEM i. e. ad gradum libertatis, quam quis in delicto committendo habuit; s. vtrum et quatenus delictum *imputari* queat²⁵⁾.

1) *Imputare*, est aliquem facti cuiusdam auctorem declarare, ipsique effectus eius tribuere.

Imputatio tantummodo locum habet in eo, qui

- a) integrum rationis vsum habet s. qui libere agit,
- b) qui legem criminalem cognoscit, vel
- c) eam cognoscere potuit ac debuit et qui
- d) facultatem (physicam) habet eam observandi.

Cessat igitur in infantibus, furiosis, summe ebriis²⁶⁾, somnambulis, in actionibus coactis etc.

2) Delictum committitur

- a) *Dolo*, quoties lex poenalis animo consulto ac deliberato violatur²⁷⁾.
- b) *Culpa*²⁸⁾ si laesio legis poenalis absque tali proposito fit²⁹⁾.

3) Si

25) De imputatione delictorum cf. *Wielands Geist der peincl. Gesetze*.

quod ipsa inebriatio imputari queat.

26) Nisi

27) Dolus in *directum* et *indirectum* dividitur. Delictum dolo indirecto commissum esse dicitur, si euentus intentione est maior, e. g. si, quem verberibus castigare volui, occido. Hoc vero casu dolo et culpa simul adest.

28) Hoc triplici modo fieri potest: a) Si quis in actione suscipienda scit laesionem legis poenalis inde oriri posse, sed consilium eam violandi non habet. b) Si quis ex ignorantia vincibili malos effectus actionis, quam suscipit, nescit, vel c) et animi levitate de iis non cogitat.

29) Sunt gradus doli et culpa, ex quibus delicti magnitudo metiri solet. Cf. *Schau-
manns Naturrecht* §. 274. sqq. §. 289. sqq.

- 3) Si in delicto perpetrando plures concurrunt, distinguere debemus
- a) *Auctorem*, qui inter plures prior consilium legem poenalem violandi cepit,
 - b) a *Sociis*, qui auctorem in committendo delicto aliqua ratione adiuvant. Hi,
 - aa) vel antea conventionem ad delictum cum auctore unitis viribus committendum se adstrinxerunt, (societas delinquendi)
 - bb) vel non; (Concursus ad delictum), quo casu discrimen statuendum est
 - a) utrum tale auxilium praestiterint, ut sine eorum ope delictum non potuisset perfici; (concurfus plenus)
 - b) an sine eorum auxilio delictum nihilominus committi potuisset. Cf. *Quistorps Grundf. des deutsch. peinlichen Rechts* §. 54. sqq.

Differunt *fautores* qui peracto delicto concurrunt, ita ut aliquid intermittant, quod delinquenti nocere posset, vel ut delictum celent.

Praecipue vero iudex delictum aestimat,

II) EX QUANTITATE f. ex gravitate damni, quod civitas inde perpeffa est³⁰⁾.

- 1) Si aliquid vel in delicti qualitate vel in delicti quantitate deest, quod tamen legislator, cum legem poenalem ferret, sibi cogitaverat, *poena ordinaria mitigatur*.
 - 2) Causae mitigandi sunt
 - a) *Communes*, quae in omnibus³¹⁾;
 - b) *Propriae*, quae in quibusdam delictis respiciuntur³²⁾.
 - 3) Interdum vero etiam poena exasperatur
Si probabile est fore, ut poena ordinaria non sufficiat ad legum auctoritatem tuendam.
- 30) Propterea distinguimus inter delicta atrocissima, levia et leuissima, quam distinctionem supra commemoravimus. 31) e. g. minor aetas, defectus in libere agendi facultate. 32) sic v. c. restitutio rei ablatae poenam furti; matrimonium superueniens poenam stupri temperat etc.

LIBER II.

DE SINGVLIS DELICTIS.

CAP. I.

DE DELICTIS IN SENSU STRICTIORI, QVAE IMMEDIATE CONTRA CIVITATEM COMMITTVNTVR.

S E C T. I.

DE DELICTIS MAIESTATICIS, (*Majestätsverbrechen*) QVIBVS QVIS IVRA SVMMAE POTESTATI, QVA TALI, COMPETENTIA, ADHIBITA VI, IN VNIVERSVM LAEDIT ³³⁾.

1) CRIMEN PERDVELLIONIS est delictum, quo quis animo hostili aduersus summam in republica potestatem aliquid suscipit.

1) Huius criminis se reos faciunt subditi ³⁴⁾ erga imperantem, qui

a) Vitae vel saluti Principis eiusque Consiliariorum (animo ipsum principem vel societatem civilem offendendi et securitatem publicam turbandi) insidias struunt.

b) Qui secreta principis hostibus aperiunt (cr. prodicionis) eosque consilio, armis aut alia ratione adiuuant.

2) *Constit. Car. Art. 124. 245. masculis dissectionem in IV. partes, feminis culcum minatur.*

3) Poenae quae eiusmodi delinquentes in Saxonia manent, sunt

B 2

a) *ulti-*

33) A iuribus maiestaticis differunt *regalia*, qui enim haec turbat delictum maiestaticum non committit.

34) Non vasalli, nisi simul sint subditi, neque extranei, nam illi feloniam committunt, hi pro hostibus reipubl. habentur.

a) *ultimum supplicium* b) *memoriae post mortem damnatio*, cui interdum etiam c) *insignium abolitio et bonorum confiscatio*³⁵⁾ accedit³⁶⁾ *Püttm. I. Cr. §. 162.*

4) In hoc delicto poena ordinaria obtinet, quamvis sit attentatum³⁷⁾. Poenae etiam subiacet *silentium* eorum, qui cum eius conscii essent, illud manifestare neglexerunt. *Hommel Obs. 455.*

5) Qui pro delinquente intercedit, vel eum sine impetrata venia defendit, loco infamiae, olim constitutae, extraordinaria poena coercetur. *Patent d. 7 Febr. 1750.*

6) Causae mitigandi propriae locum non inveniunt.

II) CR. LAESAE MAIESTATIS committit is, qui principem, qua talem³⁸⁾, absque tamen animo hostili in rempublicam, laedit³⁹⁾.

1) Incidunt in hoc delictum, qui minas vel convicia in Principem vel eius Consiliarios spargunt, libellum famosum in eius contumeliam condunt vel divulgant, contemptum in leges eius publice declarant.

2) Si qui Principi mala minantur *poena capitali* vel *carcere ad dies vitae* plectuntur *Pat. d. 7. Febr. et 18. April. 1750.*

3) Qui libellos famosos conficiunt pro re nata *ergastulo vel opere publico* coercentur.

4) Qui instituta publica temere reprehendunt vel leuiore iniurias principi inferunt *carcere trium mensium* vel *leuius* puniuntur⁴⁰⁾, *Ehrhard, §. 132.*

5) Intercessio pro tali delinquente prohibita est *Pat. d. 7. Febr. 1750.*

6) Causae mitigandi communes tantum respiciuntur.

7) Omissa denunciatio poenae subest. *Hommel Obs. 455.*

SECT.

35) Quae tamen in praeiudicium proximorum cognatorum non facile decerni solet.

36) Denunciationes huius delicti obsignatae ad Cancellarium s. Praesidem Regiminis transmitti debent, *Gen. d. 23 Febr. 1750.*

gradum respicit *Boehmer ad C. C. art. 124. §. 4.*

37) *Vsus fori* etiam ad delictum

38) Differt *injuria principi illata*, tanquam priuatae in republica personae, quae extraordinaria poena, quamvis ob eius dignitatem, grauiter coercetur.

39) *Gmelin l. c. §. 62.*

40) Auctoribus nouellarum publicarum in diuulgandis iis, quae aut a veritate abhorrent, aut in detrimentum reip. vergunt, cautionem suadet, iisque operis publici, *ergastuli vel carceris* poenata minatur *Regierungs-Pat. d. 24 May, 1780.*

SECTIO II.

DELICTA, QVIBVS QVIS LAESIONE SINGVLORVM IVRIVM CIVITATIS IN-
STITVTA REI PVBLICAE ADHIBITA VI TVRBAT ⁴¹⁾. (*Einzelne
Staatsverbrechen*).

III) CRIMEN SEDITIONIS (*Aufbruch, Empörung*) est delictum, quo multitu-
do hominum (saltem decem) ⁴²⁾ motu violento aduersus superiores insurgit,
iisque debitam obedientiam denegat ⁴³⁾.

1) Auctores qui alios ad seditionem convocant et excitant, si ea exorta
est, gladio, sin minus, ergastulo vel opere publico ad X annos vel
perpetuo coercentur.

2) Li qui proxime participant ita vt ipsi vim adhibeant, vel alia ra-
tione seditionem adiuent per IV — VI annos ergastulo in-
cluduntur.

3) Qui remote concurrunt, verbis vel factis seditionem adprobant,
eam non indicant VI. mensum ergastulo vel etiam grauius pu-
niuntur.

4) Poena temperatur, si quis, antequam seditio exorta est, auctorem
vel socios denunciat, et alia mitigandi causa succurrit ⁴⁴⁾.

IV) CRIMEN VIOLATAE PACIS PVBLICAE est delictum, quo plures ar-
mati alios, in quos nullum habent imperium, invadunt et securitatem,
pace publica ⁴⁵⁾ constitutam, turbant.

1) C. C. Art. 128. 129. p. p. violatoribus gladii poenam minatur,
quam confirmat Mand. d. a. 1571. *Ebrhard*, §. 143. ⁴⁶⁾

2) Si subditus Statuum Imp. hoc delictum admisit, plerique Camerae
Imp. et iudici territorii concurrentem iurisdictionem tribuunt et
praeuentioni locum dant.

B 3

V) DVEL-

41) Ciuitas vel modo violento laeditur, vel non. Vis vel ita adhibetur, vt iniu-
ria iam praecesserit, (vindieta priuata, quatenus ea iura ciuitatis in vniuersum
laedit) vel ita, vt ipsa iniuriam contineat. 42) *Hommel. Rhaps. Obs. CCXXV.*

43) *Differt cr. tumultus* qui est concursus plurium (sufficiunt tres) qui dum
rerum nouarum metum excitant, tranquillitatem publicam turbant. *C. G. Opitz
D. de tumultu ac seditione praesertim ex mand. nov. Viteb. 1791.* 44) *Cf.*

*Mandat Wider das Tumultuiren im Lande. d. 22 Iul. 1726. Mand. Wider Tumult
und Aufbruch d. a. 1791.* 45) Pax publica profana a Maximiliano I. a 1495.

religiosa a 1555 condita est. 46) Statibus imperii, qui p. p. laedunt C. C.
banni poenam praestituit *Quist. Grundf. des P. R. §. 173.*

V) DUELLVM S. PVGNA SINGVLARIS est delictum, quo laesus certamine cum laedente ex vtriusque consensu ⁴⁷⁾ inito iniuriam acceptam, armis adhibitis, vlciscitur.

1) Sola prouocatio, animo deliberato facta ⁴⁸⁾, quae duellum praecedit, *amissione satisfactionis*, quam reus alias petere potuisset, *suspensione ab officio et amissione omnium dignitatum*, praeterea II. annorum carcere punitur ⁴⁹⁾, Mand. d. a. 1712.

2) Provocatus, si certamen acceptauit, eadem, qua prouocans poena adficitur, si non quidem acceptauit, iudici tamen haud indicavit VI. mensium carcere coercetur.

3) Qui pugnam re ipsa inierunt, caede non secuta,

a) carcere VIII. ann. si personae ad eas pertinent quae in §. 1. Mand. d. a. 1712. nominatae sunt;

b) X. ann. si sunt alii honestioris conditionis;

c) Opere publ. ad VIII. annos si sunt homines inferioris ordinis puniuntur ⁵⁰⁾.

4) Morte vnius propter vulnus letale subsecuta *gladii* poena in honestioribus, *laquei* in humilioribus obtinet. Occisorum cadauera *ignominiosa* vel *asinina sepultura* humanantur ⁵¹⁾.

5) Praescriptio in hoc delicto non respicitur.

6) Defensio sententia iam lata conceditur.

7) Magistratibus praecipua in hoc delicto inuestigando cura praecipitur ⁵²⁾.

VI) VINDICTA PRIVATA est delictum, quo quis iura sua sine interueniente magistratu vi adhibita defendit (et eo magistratus adeoque ipsius ciuitatis auctoritatem laedit)

1) Is,

47) Differt *pugna subitaria*, (*rencontre*) quando duo ira incensi statim coeunt.

48) prouocatio irato animo facta multo leuius punitur.

49) Si quis tamen

dignitatem non habet per IV. annos carcere includitur, ac si homo inferioris ordinis est, ad opus publicum IV. annorum condemnatur.

50) Nomen eius,

qui aufugit patibulo adfigitur. Mand. d. a. 1712. §. 29. Erlaut. Mand. d. 1737. §. 3. Ehrhard. §. 185.

51) Conciliatores s. adiutores VI. mensium carcere

vel opere publico I. anni coercentur. Plura vide apud Ehrhardum §. 186. sqq.

52) Cf. Ill. Wiesandii D. de duellis Viteb. 1782.

- 1) Is, qui in causis civilibus ius suum modo violento persequitur, arbitrarie coercetur ⁵³⁾.
- 2) Violenta ablatio rei pigneratae ex alterius custodia a domino facta poena duplo maiori quam alias coercetur. Excessus in pigneratione V--VIII. hebdomadae carcere punitur. Püttm. §. 193. Ehrh. §. 180.
- 3) Vis in apprehensione possessionis adhibita amissione possessionis et poena arbitraria vindicatur, *Generalverord. d. 19. Febr. 1789.*
- 4) Ei, cui iniuriae illatae sunt, retorsio, prohibetur et praesertim in iniuriis realibus XIV. dierum vel grauius III. mensium carcere coercetur Ehrh. §. 81.

VII) VIS PVBLICA ⁵⁴⁾ est delictum, quo quis iura totius ciuitatis vi adhibita turbat, ita tamen ut haec vis in delictum nominatum haud transeat.

- 1) Huius delicti se reos faciunt, qui carceres effringunt, iudicia et conciones turbant, magistratus, qui vi aliquid contra leges suscipiunt etc.
- 2) Poena est *arbitraria*, quae teste Carpzovio Qu. 40. n. 7. ad mortem usque extendi potest.

Ad vim publicam refertur:

- a) *Violatio pacis burgensis (Breachung des Burgfriedens)* committitur, si quis in palatio principis alicui iniuriam infert, quo casu poena ordinaria ad quadruplum augeatur ⁵⁵⁾ *Duellmand. §. 9.* et olim amputationi manus locus dabatur, *Ehrh. §. 177.*
- b) *Minae de tali vi adhibenda* a praesente neque incognito factae carcere arbitrario vindicantur, ubi quis, si satis suspectus est, detinetur, donec cautionem ⁵⁶⁾ de non amplius turbando praestiterit.
- c) *Crimen diffidationis* quo is, qui incognitus est vel in loca occulta abit, vel singulis vel integrae alicui ciuitati pagouae

⁵³⁾ Decretum D. Marci in Saxonia non observatur; *Krause D. de poena Decreti D. Marci eiusque ambiguo usu in Sax. Viteb. 1766.*

⁵⁴⁾ Quatenus neque in vindictam priuatam, neque in aliud delictum nominatum abit. Cum quaelibet vis, ausu proprio suscepta, laesionem contra ciuitatem contineat, diuisio vis in publicam et priuatam (saltem in sensu Iur. Rom.) apud nos nullam habet utilitatem *Quistorp. Peinl. Recht, Th. I. S. 351.*

⁵⁵⁾ Laesio pacis domesticae poena duplo maiori, quam alias coercetur *Duellm. §. 10.*

⁵⁶⁾ vel pecuniariam vel fideiussoriam.

16 Sect. II. Delicta, quibus quis laesione singulorum iurium etc.

gove ignem aut alia mala minatur⁵⁷⁾. Hoc delictum gladio coercetur C. C. art. 128. Püttm. §. 208.

Qui literas diffidationis scribit, ergastulo includitur.

VIII) OBSESSIO VIARVM⁵⁸⁾ (*Wegelagerung*) est insidiosa in via publica⁵⁹⁾ excubatio, cum animo pacem publicam violandi vel rapinam exercendi coniuncta⁶⁰⁾.

1) Hoc delictum sola excubatione cum animo rapinam exercendi vel pac. publ. violandi perficitur.

2) Coercetur poena gladii, usu fori ergastulo IV — VI. annorum.

Differt *das Vorwarten, Aufpassen*, quod fit in via priuata vel animo vim leuiorem inferendi et pro ratione vis, quae re vera illata est, coercetur.

Moderamen inculpatae tutelae (*die erlaubte Selbsthülfe*) est violenta iurium nostrorum defensio cuius in casu necessitatis (si laesio a magistratu averti vel damnum reparari nequit)⁶¹⁾ in ciuitate permissa.

1) Competit nobis in hoc casu

a) *Ius praeueniendi* s. ius alterum impediendi ne laesionem, quam praeparat, vel suscipit, peragere queat⁶²⁾.

b) *Ius defendendi* s. ius adgressionem ipsam repellendi⁶³⁾.

c) *Ius alterum ad damni dati restitutionem cogendi*⁶⁴⁾.

2) Hoc ius ratione omnium iurium⁶⁵⁾ cogentium sub limitatione in definitione constituta exerceri potest,

3) Modo statim, non post temporis interuallum defensio fiat.

4) Minimum malum, quod ad alterum repellendum sufficit, est eligendum, ita tamen, ut, si securitas aliter obtineri non possit, iniustum adgressorem occidere liceat.

5) Requiritur tamen apud nos,

a) ut

57) Eiusmodi homines diffidatores (*Landzwinger*) vocantur.

58) Hoc casu

vis attentata tanquam delictum consideratur.

59) Non priuata, *auf einer*

Gasse, auf einem Dorf- oder Communications-Wege.

60) Hanc notionem

repetii ex Const. 14. P. IV. Cf. Ehrh. §. 149.

61) Ehrh. §. 203.

62)

Schaumann Naturr. §. 268. Hufeland. §. 160.

63) non vero leues praesum-

tionem de metuenda laesione, sufficiunt, sed persuasio requiritur.

64) modo

damnum alias sit irreparabile,

65) Licet hoc modo honorem, pudicitiam et

bona defendere.

- a) vt adgressio periculosa probetur ⁶⁶⁾ *Const. 8. P. IV.*
- b) Vt quis iustos limites non egressus sit; quod si culpa factum est, poena pro gradu culpae obtinet, si dolus concurrit *IV. annorum ergastulum* locum habet *Ehrh. §. 207.*

SECT. III

DELICTA, QVAE ABSQVE VI IVRA CIVITATIS MEDIANTE LAEDVNT.

- I) CRIMEN REPETVNDARVM est delictum, quo is, qui munere publico fungitur, ob lucrum officio suo haud satisfacit.
 - 1) Pari modo vero etiam delinquit is, qui in fauorem vel odium alicuius personae officium suum negligit.
 - 2) Hoc delictum arbitrarie *remotione, suspensione a munere, amissione iurisdictionis, ergastulo vel carcere* coercetur. *Ehrh. §. 401.*
- II) CR. AMBITVS est delictum, quo quis munus publicum seculare, modo illicito confert, vel consequi studet ⁶⁷⁾.

Poena est arbitraria et interdum in remotione a munere, ad quod quis hoc turpi modo adspirauit, consistit.

Simonia est ambitus in rebus ecclesiasticis commissus; et *muneris ecclesiastici iactura* ex una, *iuris vero patronatus amissione* ex altera parte coercetur.
- III) PERSVASIO CIVIVM MIGRANDI IN ALIENAS TERRAS (eo consilio facta, vt vni ciuitati detrimentum, alteri commodum afferatur.)
 - 1) Is, cuius frauduloso consilio, subditus, qui possessiones non habebat, abiit, *V. ann. ergastulo* coercetur.
 - 2) Is, qui subdito, cui sunt bona immobilia, itemque mercatori, artifice, opifici abitum e terris Saxonice persuasit, *X. ann. erg. opere publ. vel carcere* punitur.

3) II.

66) Si probari plane non potest, reus, donec idonea innocentiae argumenta attulerit, ergastulo includitur. 67) Si quis pecuniam dat, vel concubinam patroni in matrimonium ducit.

- 3) Illis denique, qui idem delictum repetierunt, aut pluribus personis simul discessum persuaferunt, laqueum minatur *Mand. d. 21 Aug. 1764. quod repetitum est per Generale d. 4. Febr. 1772. Cf. Püttm. §. 495.*
- 4) Poena tamen temperatur, si abitus non est secutus, *Mand. cit. §. 3.*
- 5) Socii et receptores eiusmodi delinquentium per *V. ann. ergastulo* includuntur.
- 6) Pari modo ii, qui milites in extraneorum Principum seruitia militaria, vel adhibita vi, vel calliditate pertrahunt, *laqueo,*
Qui vero militibus fugam suadent numellis *et IV. ann. ergastulo* coercentur *Mand. d. 30 Mart. 1738.*

S E C T. IV.

DELICTA CONTRA BONA CIVITATIS.

I) CRIMEN MONETARIVM ⁶⁸⁾ est delictum, quo priuatus iure monetandi destitutus nummos cudit atque expendit.

1) Committitur

- a) Siue quis nummos ex proba materia et iustum habentes pondus ⁶⁹⁾,
- b) Siue iustum pondus non habentes et ex reprobata materia (crimen falsificatae monetae in specie) excudat.
- 2) *Constit. C. art. III.* ignis poenam constituit. Vsu fori ergastulum grauitati delicti, attemperandum obtinet. *Leyf. Sp. 618. Ehrb. §. 164.*
- 3) Qui falsos nummos scienter expendunt, poena corporali adficiuntur.
- 4) Si pauci vel nulli nummi sunt expensi, poena mitigatur. *Leyf. Sp. 518. m. §. 6.*

II) CR. PECVLATVS est furtum, cuius quis in bonis ciuitatis, fidei suae haud commissis, se reum facit.

Coercetur poena furti ordinaria.

III) CR.

⁶⁸⁾ Quatenus nempe tanquam verum delictum considerari potest. ⁶⁹⁾ Nummi apud nos cuduntur secundum *normam conventionis (Conventionsfuß)* per *Edictum monetarium d. a. 1763. receptam.*

III) CR. TERMINI (PVBLICI) ⁷⁰⁾ MOTI est dolosa mutatio signiana, quibus ciuitatis fines reguntur.

C. C. art. 114. poenam corporalem minatur ⁷¹⁾).

IV) CRIMEN CONTRA CONSTITUTIONEM DE BONIS CONCREDITIS ⁷²⁾ committit is, qui, ad leges ⁷³⁾ de bonis concreditis latas iureiurando adstrictus, pecuniam ciuitatis ⁷⁴⁾ vel alia eius bona fidei suae tradita lucri causa intercipit.

1) Ad hoc delictum perficiendum requiritur vera subtractio lucri causa facta; falsa computatio vel deductio non sufficit *Ebrh. §. 216. n. 1.*

2) Committitur tamen etiam ab iis,

a) qui salarium ipsis destinatum, antequam dies venerit, sibi repraesentant.

b) loco pecuniae interceptae chirographum deponunt,

c) pecuniam a creditoribus acceptam ita, quasi adhuc residua esset, in rationes referunt. *Mand. cit. §. 2. et 3. Püttm. §. 502.*

3) Si quantitas pecuniae interceptae vel pretium rei subtractae ad summam C. florenorum Misnicorum adscendit *laquei* poena obtinet ⁷⁵⁾).

4) Qui L. et plus, non tamen C. florenos, in suos usus conuertit, relegatione perpetua cum ictu fustium coniuncta (nunc ergastulo IV. annorum) punitur, *Mand. d. a. 1767.*

C 2

5) Qui

⁷⁰⁾ Curam finium magistratibus commendat *Mand. d. 3. Febr. 1721.* Mutatio finium priuatorum tanquam falsum arbitrarie coercetur *Ehrh. §. 172. n. 2.* ⁷¹⁾

Qui *milliaria* (*Straßen- und Meilen Säulen*) corrumpunt pro gradu doli opere publico, ergastulo, vel alia grauiore poena adficiuntur *Mand. d. 7. September. 1724.*

⁷²⁾ Differt 1) a *crimine de residuis*, quod etiam absque iurata fidei adsertione perficitur. *Püttm. §. 500.* 2) a *furto*, quod *ablationem ex custodia alterius* requirit.

⁷³⁾ Pertinent huc a) *Constit. 4. P. IV.* b) *Fridr. Aug. I. Erneuerte auch erläuterte und geschärfte Constitution vom anvertrauten Guthe, d. 26 Septb. 1705.* c) *Mandat zur Einschärfung und Erläuterung derselben d. 17. Decbr. 1767.*

⁷⁴⁾ Quatenus tanquam delictum in ciuitatem consideramus. Potest etiam priuatus administratores rerum suarum ad hanc legem adstringere. C. G. de Winkler *Coroll. Iur. Cr. V. p. 6.* *Mand. d. a. 1767. §. 1.*

⁷⁵⁾ Ante paucos annos exemplum mihi occurrit vt quidam qui 200 thaleros interceptat ad X. et alius qui L. thal. subtraxerat ad VIII. annos ergastulo includeretur.

- 5) Qui XXX. Floren. interceptit, relegat. perpetua (III. ann. erg.)
 — XX. — — — X. ann. (II. annorum)
 — X. — — — V. ann. (I. anni)
 minus quam X. — — — carcere arbitrario coercetur.
- 6) Qui subtractam pecuniam scienter suscepit, aut reis huius criminis
 sinum praebeuit,
 X. ann. erg. si lucrum C. floren. percepit
 V. — si — L. — —
 et si minus lucratus est, leuiori poena adficitur. *M. d. a. 1767. §. 4.*
- 7) In hoc delicto nec remissio, nec restitutio poenam mitigat.

CAP. II.

DELICTA MEDIATA ⁷⁶⁾, QUIBUS IVRA SINGULORVM
 CIVIVM PROXIME LAEDVNTVR.

S E C T. I.

DELICTA CONTRA VITAM.

a) *Dolosa.*

I) HOMICIDIVM (simplex) ⁷⁷⁾ est delictum, quo homo hominem invitum,
 animo consulto, et iniuste vita priuat.

1) Poena homicidii consummati est gladius, Const. 6. P. IV. Duell-
 mand. §. 40. requiritur tamen,

a) vt quis animum occidendi habuerit ⁷⁸⁾,

b) vt vulnus absolute letale ⁷⁹⁾ inflictum sit, et hoc ex in-
 stituta sectione appareat ⁸⁰⁾.

2) Plu-

⁷⁶⁾ Quoniam ciuitas mediate tantum laesionem sentit. ⁷⁷⁾ Simplex dicitur
 id, cui nil quod delicti grauitatem auget, accedit, differt *qualificatum*, cuius atro-
 citas per res accedentes crescit, ita vt aut ex causa, ob quam, et modo quo, et
 ex personis, in quibus committitur, aestimetur.

⁷⁸⁾ Qui praecipue ex instru-
 mentis letiferis, quibus quis vsus est diiudicatur. ⁷⁹⁾ vulnus *absolute letale*,
 quod ita comparatum est, vt sanari et vita conseruari nequeat, *per accidens letale*, si
 quaedam res externae, quae mortem adferunt, concurrunt. *Hommel de letalitate*
vulnerum etc.

⁸⁰⁾ Si quis tamen statim post vulnus inflictum vel vim illatam
 moritur, ad poenam ordinariam irrogandam sectione non opus est, nisi specialis
 et grauis causa hanc suadeat Rescr. d. 17. Mart. 1766. Hommel Obs. XCVIII.

- 2) Plures, qui inita conuentione aliquem interfecerunt, sine respectu, quis homicidium perpetraverit, gladio puniuntur.
- 3) Si quis vero in concursu plurium ita est occisus, vt, a quo delictum peractum sit, non constet, omnes, qui vim adhibuerunt, arbitrarie puniuntur. *Const. 7. P. IV.*
- 4) Poena ordinaria temperatur:
 - a) Si vulnus est per accidens letale.
 - b) Si quis animum nocendi tantum habuit ⁸¹⁾.
- 5) Is, qui homicidium alicui mandauit, eadem, qua mandatarius, poena adficitur, modo non sola verberatio mandata sit.

PARRICIDIVM ⁸²⁾ est homicidium inter adscendentes, descendentes et coniuges commissum.

- 1) Coercetur *poena rotae* *Ehr. §. 283.*
- 2) Infanticidii rea, quae manu infantem occidit, vel eo consilio aliquid facit et omittit ⁸³⁾ vt infans moriatur, *gladio* punitur. Requiritur tamen
 - a) vt partus viuus et vitalis sit editus,
 - b) vt ei animo consulto manus letiferae illatae sint.
- 3) Infanticidium culposum committitur praecipue partum exponendo. Exponitur vero partus
 - a) in loco *solitario* et ibi
 - aa) vel *mortuus* reperitur, quo casu *gladius* obtinet;
 - bb) vel *viuus* ita vt de consilio eum interficiendi constet. Quo casu *ergastulum longi temporis* locum habet ⁸⁴⁾.
 - b) in loco *non solitario* et ibi

aa) <i>vitam finit</i> -- IV.	}	annorum
	}	ergastulum
bb) <i>viuus reperitur</i> -- II.	}	irrogatur.

C 3

CRI-

- 81) Vulgo homicidium *ex dolo indirecto*. Quo casu in poena constituenda non solum ad id, quod quis sibi proposuerat, sed etiam ad culpam, in ipso facto illicito perpetrando admissam, respiciendum est.
- 82) In hoc delicto atrocitas censetur ex personis in quibus committitur.
- 83) Si e. g. mater funiculum umbilicalem (*Nabelschnur*) haud deligat.
- 84) *Decis. d. a. 1001. 78. Mand. d. 14. Octobr. 1744.*

CRIMEN ABORTVS est delictum quo partus animo consulto in ventre necatur et ante iustum tempus a matre abigitur.

- 1) Si post dimidium grauiditatis committitur, *gladio* vindicatur, *Const. 4. P. IV. Mand. d. 4. Octbr. 1744.* cui usu fori *ergastulum IV. annorum* substituitur. *Hommel Obs. VIII.*
- 2) Sin ante dimidium, poena pro ratione temporis, ex quo partus conceptus est, differt, et a II. ann. erg. ad 6 septimanas carceris descendit.

Medicis, chirurgis et pharmacopolio praeceptum est, ut a medicamentorum, quae talem usum praestant, venditione abstineant. *Mand. cit. §. 6.*

LATROCINIVM committit is, qui hominem sponte et haud conductus⁸⁵⁾, lucri causa interficit.

- 1) Coercetur *poena rotae Const. Cr. art. 137. Const. 35. P. IV.*
- 2) Requiritur tamen
 - a) ut animus occidendi ab initio adfuerit⁸⁶⁾;
 - b) letale vulnus inflictum;
 - c) lucrum perceptum sit⁸⁷⁾.

- 3) Si nihil ablatum, sed vulnus letale inflictum, vel facta ablatione mors non subsecuta est, *gladii poena* obtinet. *Const. 13. P. IV. Hommel Obs. XLVII.*

ASSASSINIVM est homicidium ab homine eum in finem conducto commissum. Vsu fori caedem perficiens *rota*, is, qui eius operas locauit, gladio plectitur, eiusque cadauer *rotae* imponitur. *Berg. Elect. crim. p. 112. sqq. Ehrh. §. 281.*

Caede non secuta vterque gladio coercetur. *Const. 17. P. IV. Richter Ius Crim. §. 727.*

VENEFICIVM est delictum, quo quis veneno⁸⁸⁾ animo consulto dato, alterum interficit.

1) Iu-

85) Is enim, qui mercede conductus aliquem interficit, assassinii se reum facit.

86) Nam si hic ab initio defuit, rapina committitur. 87) Ad eius quantitatem vero in poena definienda plane non respicitur. *Mand. d. 27. Iul. 1719.*

88) Venenum h. l. est id, quod ad hominem delatum eiusque partibus solidis applicatum illas destruit ac soluit, humoribus autem immixtum illorum motus eo usque sistit, ut liquidi vitalis circumitui insuperabile obiciatur impedimentum. *Hebenstreit in Anthropol. forens. p. 500.*

- 1) Iure Sax. hoc delictum sine sexus discrimine *poena rotæ* vindicatur. *Carpz. quaest. 20. n. 22.* modo mors revera secuta sit.
- 2) Qui pascua venenant, igne puniuntur, si damnum inde ortum est ⁸⁹⁾. *Const. 18. P. IV.*
- 3) Poena ordinaria temperatur
 - a) Si immedicabile damnum alicuius valetudini veneno dato illatum est,
 - b) Si laesus in pristinum statum restitutus,
 - c) Si venenum, antequam hauriretur, deprehensum.

Primo casu *gravior poena corporis adflictiva*, secundo *ergastulum aliquot annorum*, tertio *erg. I. anni vel poena carceris* obtinet.

b) *Delicta culposa contra vitam.*

HOMICIDIVM CVLPOSVM sine animo aliquem interficiendi committitur,

1) Et quidem

- a) *Factis* e. g. si venator, dum feras persequitur et bombar-
da utitur, hominem de improviso occidit.

Inprimis medici ac chirurgi huius criminis se reos facere possunt, quapropter medicastris et doctoribus bullatis omnis cura valetudinis; chirurgis vero et apothecariis praxis medica interdicitur; medicis vero summa diligentia in vita hominum conservanda commendatur. *Mand. d. 29. Iul. 1750. Rescr. d. 28. Ian. 1751. Mand. d. 13. Septbr. 1768.*

- b) *Omittendo*, e. g. si quis aqua immerfis, vel alio modo vitae periculo laborantibus non succurrit. *Mand. d. 26. Septbr. 1773.*

2) Poena est arbitraria, pro gradu culpae, cuius quis se reum fecit, definienda.

3) Interdum is, qui culpa aliquem occidit, praestare debet ⁹⁰⁾ *We- rigeldum* et quidem

XX. thaleros pro occiso masculino,

X. tha-

⁸⁹⁾ Id, quod ad quadrupedes, quibus homines vescuntur, restringendum esse monet *Leyf. sp. 609. m. 22. Ehrh. §. 297.* ⁹⁰⁾ Accipiunt hoc cognati proximi, qui delictum iudici indicant.

X. thaleros pro femina.

Quod tamen cessat, si poena corporalis irrogatur. *Const. II. P. IV.*

HOMICIDIVM CASVALE ab eo committitur, cui neque dolus neque culpa imputari potest.

Requiritur itaque,

- a) ut quis in negotio licitio versatus sit,
- b) idque iusto modo,
- c) loco,
- d) tempore perfecerit,
- e) atque omnem diligentiam adhibuerit.

S E C T. II.

DELICTA CONTRA VALETVDINEM.

Huc pertinent:

VVLNERATIONES et MVTILATIONES CORPORIS (Iniuriae reales)

1) Distinguendum vero est, utrum vulnera sint

- a) *Grauiora* — an
- b) *Leniora* ⁹¹⁾.

2) Is qui hoc modo deliquit non solum

- a) Poenam *ergastuli* vel *carceris* pro delicti qualitate determinandam subire — sed etiam
- b) *Laeso*

1) Pretium doloris ⁹¹⁾ (*Schmerzgeld*)

2) *Solstrum*, (*Heilerlohn*)

3) Id, quod operis praestandis adquirere potuisset ⁹³⁾
(*Versäumnisskosten*)

soluere tenetur *Duellm. §. 24.*

3) Ne

91) Illorum cognitio ad superiorem, horum vero ad inferiorem iurisdictionem pertinet. Vulnera pro grauioribus habenda recenset Ord. Prov. d. a. 1555. Lit. *Was zu Ober - Nieder - und Erbgerichten etc.* Cf. Carpzov. Pract. nov. rer. crim. P. III. qu. 109. 92) Quod tamen auctor rixae non accipit. *Hommel Obs. 383.*

93) Si quis mutilatione vel vulnere inflicto in eum redigitur statum, ut sibi labore victum parare non possit, laedens, pro diuersitate conditionis et negotiorum qualitate, vel ei damnum resarcire, vel alimenta ad dies vitae praebere debet. Plura vide apud Carpz. l. c. Qu. 99. n. 31. Berg. in Occ. Iur. p. 538.

- 3) Ne culpa medicorum et chirurgorum valetudini detrimentum inferatur, in Saxonia cautum est legibus saluberrimis, quas recenset *Schmieder in der Polizey - Verfassung v. Sachsf. Th. 3. S. 861.*

S E C T. III.

DELICTA CONTRA LIBERTATEM. 94)

a) *Dolosa.*

I) **PLAGIVM** est delictum, quo quis hominem eo consilio abducit ut libertate sua priuetur.

- 1) Legibus expressis deficientibus poena, ex analogia iuris Saxonici repetita⁹⁵⁾, est *capitalis*.
- 2) Eadem poena obtinet, si quis homines eo consilio abducit, ut in Principum extraneorum seruitia militaria eos pertrahat. *Mand. d. 30 Octbr. 1738.*
- 3) Is qui hominem alia ex causa abducit, arbitrarie coercetur.

II) **CRIMEN RAPTVS** est violenta abductio⁹⁶⁾ feminae honestae⁹⁷⁾ libidinis causa⁹⁸⁾ facta.

- 1) Poena capitalis in *L. un. C. de raptu* ad quam *C. C. Art. 118.* provocat etiam in Saxonia obtinet, modo vis re vera adhibita fuerit.
- 2) Si femina consentiente raptus committitur, ea vel patriae potestati subest, vel non, priori casu *IV. annorum ergastulum* obtinet; posteriori hoc delictum plane non committitur.
- 3) Poena ordinaria temperatur:
 - a) Si raptor antea cum rapta rem habuit,
 - b) Si ineundi matrimonii causa abductio facta est, et rapta raptori sponte nubere velit. *Const. ined. 16.*

III) **STV.**

94) Libertas h. l. significat liberum virium nostrorum usum legibus civilibus non restrictum.

95) Cum furtum qualificatum et rapina hac poena coerceatur, libertas vero praestantissimum bonum sit. *Ehrb. §. 228.*

96) Ex vno loco in alium, nam si e domo in domum femina abducitur, hoc delictum non committitur.

97) In meretrice non committitur. 98) Ad consummationem huius delicti concubitus non requiritur *Blümneri D. de raptu Lips. 1788.*

III) STUPRUM VIOLENTUM ⁹⁹⁾ committit is, qui cum muliere ¹⁾ inuita et reluctante corpus miscet.

1) Hoc delictum poena gladii vindicatur, requiritur tamen

a) ut vis probetur. ²⁾,

b) renixus mulieris fuerit serius et constans ³⁾,

c) de feminis immixtione ex utriusque partis confessione constet.

2) Poena temperatur:

a) Si de feminis immixtione non constat,

b) Si mulier vi compressa stupratori nubere velit.

3) Conatus huius criminis ergastulo vel carcere arbitrario coercetur.

b) *Contra libertatem etiam delicta culposa committuntur.*

Huc pertinet *delictum iudicis*, qui aliquem sine causa idonea ⁴⁾ carcere includit.

Quo casu

a) Incarcerato emendam Saxoniam, (*die Sachsenbusse*) quae XL. grossis, pro quouis die et nocte consistit, soluere et damna refarcire tenetur.

b) Ac si dolus concurrat arbitrarie punitur.

SECT. IV.

DELICTA CONTRA HONOREM.

INIURIA est delictum, quo quis contumelia alicui illata famam vel honorem eius animo consulto laedit ⁵⁾.

1) Iniuriae sunt:

a) *Verbales*, quae fiunt sola sententiae declaratione ⁶⁾.

b) *Rea-*

99) Hoc delictum proprie contra integritatem corporis committitur.

1) Se-

cundum C. C. hoc delictum non admittitur nisi in feminam honestam, iure autem Saxonico etiam in meretricem. Const. Elect. 30. P. IV.

2) Quippe

quae in tanta feminarum facilitate praesumi nequit.

3) Non igitur talis,

qualem feminae plerumque simulant.

4) e. g. Propter suspicionem, quae

nullis probabilibus argumentis nititur.

5) Is, qui verbis alterius ambiguis

vel facto culpa suscepto se laesum existimat, in deprecatione, ad quam alter se offert, adquiescere debet Ord. Pol. Tit. 5. §. I.

6) Quae fieri potest verbis,

scriptura, pictura, sculptura.

b) *Reales*, quae ignominiosis factis inferuntur.

a) *Atrociore*s, quae censentur vel ex ipso dicto ⁷⁾ facto: que ⁸⁾, vel ex loco ⁹⁾, vbi, vel ex dignitate personae ¹⁰⁾, cui inferuntur.

b) *Leuiore*s s. simplices, quae per res accedentes non augentur ¹¹⁾.

a) *Immediatae*, quae aliquem proxime tangunt,

b) *Mediatae*, quas tertius propter coniunctionem, quae ipsi cum eo, cui iniuria illata est, intercedit, simul sentit.

2) Iniuriae vindicantur in Saxonia vel Ex Mandato contra Vindictam priuatam d. a 1712. quoties personis ibi nominatis inferuntur. Distinguuntur ibi

a) Calumniationes,

b) Contumelia verbis aut factis declarata,

c) Minae manibus, fustibus, vel stricto gladio,

d) Iniuriae reales;

ac recantatio, deprecatio interdum flexis genibus praestanda, praeterea vero poena carceris duorum mensium et, pro re nata plurium annorum constituitur.

3) Iniuriae personis in Mand. cit. non expressis illatae secundum Ord. Polit. d. a. 1661. Const. Elect. 42. 43. 45. P. IV. puniuntur ¹²⁾.

Ita vt poena sit arbitraria delicti grauitati attemperanda.

4) Quod vero satisfactionem priuatam attinet, ea consistit:

a) *Recantatione* ¹³⁾ (ita tamen, vt honor in sententia plerumque reseruetur) *Berg. Elect. Crim. p. 81.*

D. 2

b) Ho-

7) e. g. Si quis feminam honestam stupro se cognouisse gloriatur. 8) Leges huc referunt *Offene Wunden und Lähmung durch Stoßen, Treten und Werfen. Ord. Prov. d. a. 1555. Tit. Was zu Ober - Nieder - oder Erbgerichten gehört.*

9) e. g. Si pax burgensis simul violatur, vel magistratui ratione officii inferuntur.

10) Si v. c. personis illustribus,

11) Ad iniurias reales leuiore

e. g. referuntur *Maulschellen, blutrünstig schlagen, braun und blau stoßen.* Coercentur a iudice inferiorem iurisdictionem habente. *Ord. prov. c. l.*

12) Cf.

Refer. d. 5. April. 1713.

13) Quamuis actio ad palinodiam institui ne-

queat, §. 22. *Mand. contra Vind. priv.* tamen recantatio, si iniuria ergastulo vindicatur, iniungi potest ex officio. *Berg. Elect. Crim. p. 85.*

- b) *Honoris declaratione* ¹⁴⁾.
- c) *Deprecatione* ¹⁵⁾ quae in iniuriis realibus, praesertim obtinet.
- 5) *Iniuriae reales* praecipue diiudicantur ex iis, quae supra de delictis contra valetudinem tradidimus.
- 6) Ceterum haec notanda sunt:
 - a) Iniuria aboletur 1) remissione ¹⁶⁾, 2) praescriptione vnius anni ciuilis ¹⁷⁾ a tempore notitiae computandi.
 - b) Actio aestimatoria vna cum actione ad palinodiam abrogata est.
 - c) Retorsiones olim permissae in *Ord. Pol. Tit. 5.* prohibentur.
 - d) Reconuentio in iniuriis cessat *Ord. Proc. Rec. Tit. 6. §. 2.* ¹⁸⁾.
 - e) In iniuriis singularis procedendi ratio, quae processus denunciatiuus (*der Rügenprozess*) vocatur, introducta est ¹⁹⁾.

LIBELLVS FAMOSVS (*Pasquill, Schmähschrift*) est scriptura, qua alicui crimen atrocius publice obiicitur, ita vt auctor nomen suum non addat ²⁰⁾.

1) Requiritur:

- a) vt quis nomen suum haud adiecerit, alias est iniuria scripta,
- b) vt delictum alicui obiiciatur quod poena capitali, corporali vel alia iis aequiparata (e. g. infamia) coercetur,
- c) vt alter sit nominatus, vel indubitatis signis descriptus,
- d) vt diuulgatio libelli famosi accesserit ²¹⁾.

2) Poe-

14) Famulitium tamen in declaratione innocentiae a domino facta acquiescere debet.

15) *Ord. Polit. d. a. 1601. Tit. 5. §. 1.* Is qui deprecationem vel honoris declarationem praestare recusat mandatis poenalibus et carcere cogitur. Ehrh. §. 339.

16) Nimirum verbalis vel realis leuior, alias enim laesus eam sub poena carceris indicare debet.

17) In iniuriis realibus atrocioribus praescriptio XXX. ann. VI. hebd. et III. dier. obtinet.

18) Conceduntur vero mutuae denunciationes.

19) Nititur Mand. d. a. 1737. 1750. 1770.

20) *Const. 44. P. IV.*

21)

Ehrhard pag. 258.

2) Poena *talionis* quam C. C. Art. 110. minatur ab usu recessit, et in eius locum *ergastulum*, vel *opus publicum* succedit, pro personarum conditione, et criminum obiectorum grauitate.

3) Temperatur poena,

a) Si libellus famosus, antequam legeretur, refixus,

b) Criminis obiecti veritas probari potest.

4) Tollitur

Praescriptione XXX. annorum et anni Saxonici.

SECT. V.

DELICTA CONTRA BONA SINGVLORVM.

a) *quae sine adhibita vi committuntur.*

I) FVRTVM (simplex) est dolosa ²²⁾ rei alienae mobilis ²³⁾ inuito domino ²⁴⁾ lucri causa facta ablatio.

1) Furtum usu fori tum demum perfectum et consummatum habetur, si res in custodiam fuerit translata ²⁵⁾.

2) In poena furti definienda ad verum ²⁶⁾ rei ablatae pretium respicitur ²⁷⁾ quod iureiurando confirmandum est.

3) Const. Cr. distinguit inter

Furtum magnum, quod aequat vel excedit V. florenos Hungaricos s. XII. thaleros et totidem grossos. *Const. 32. P. IV.*

Paruum quod ad hanc summam non adscendit.

4) Furtum magnum *laqueo* coercetur *Const. 32. P. IV. 28)*. In furto leuiori puniendo haec proportio obseruatur:

D 3

Si

22) Haecenus differt a rapina, qua quis vi statim accedit.

mobilem invadit, spoliū, vel viū priuatam admittit.

h. l. etiam intelligitur is, qui rem ex alio titulo possidet.

Hommel Obs. 32.

26) Non ad pretium affectionis, neque ad id, quo res vendi potuisset, sed quo emta est. *Hommel Disp. De furto magno pag. 9. — 12. Richter §. 811.*

27) Pecunia ablata secundum normam conuentionis computatur, aliarum rerum aestimatio vel a domino vel a taxatore iurato fit.

28) Merito tamen nostris temporibus ab antiquiorum legum rigore recedunt et furtum magnum X. vel VIII. annorum ergastulo vindicant. Nam poena capitalis non nisi urgente extrema necessitate locum habere debet.

23) Qui rem ini-

24) Sub domino

25) Cf. tamen

Si furtum excedit	VI. thal.	IV. gr.	IV.	} annorum ergastulo.
—	V.	—	III.	
—	IV.	—	II.	
—	III.	—	I.	} hebdomadam carcere.
—	II.	—	VIII.	
—	I.	—	IV.	
—	—	XII.	III.	} dierum carcere.
—	—	IV.	XII.	
—	—	II.	VI.	
—	—	I.	III.	

coercetur ²⁹⁾. Cf. Püttm. §. 434. Ehrh. §. 375.

- 5) Si plures furtum committunt, pro parte lucri, quod quisque diuisione aequaliter facta percipere potuisset, puniuntur *Const. 32. P. IV. §. Und wo ihrer viele etc.*
- 6) Qui a) in excubiis stant, ipsi tamen nil auferunt,
b) res ab aliis iam ablatas ulterius transferunt,
c) peracto furto fures recipiunt, vel res ablatas scienter emunt aut vendunt (Parthierer) ³⁰⁾ non pro sociis aequalibus habentur, sed pro quantitate lucri re vera percepti puniuntur. *Rescr. d. 17. Febr. 1721. Const. 39. P. IV. Püttm. de receptatoribus Cap. III. in Aduers. Lib. 2. p. 250.*
- 7) Qui occasionem furandi aliis monstrant *IV. annorum erg.* puniuntur. *Const. 40. P. IV.*
- 8) Fures (eiusque heredes) a rei ablatae aut pretii restitutione non liberat poena, licet capitalis, reo inflicta. *Mand. d. 27. Iul. 1719. §. Wir wollen auch etc.*
- 9) Poenam furti mitigat
a) Restitutio in totum vel pro parte facta ³¹⁾ non vero remissio ³²⁾
b) Oc-

²⁹⁾ Adgetur tamen poena, si furtum est repetitum. ³⁰⁾ Id, quod Mandatum d. 27. Iul. 1719. et d. 14. Decbr. 1753. praecipit, ad eos, qui rapinae vel furti qualificati causa societatem inierunt (*Diebs- und Räuberbanden*) pertinet. *Hommel de furto magno §. 20. 30.* ³¹⁾ Modo fur praeuia admonitione, quae §. 5. *Gen. d. a. 1783.* continetur, ante transmissionem actorum delictum confessus sit. Restitutio quoque in furtis leuioribus, poenam non minuit. ³²⁾ Nisi inter proximos cognatos.

b) Occasio, quae non quaesita, sponte se obtulit.

10) Famulitium ob rem minimi pretii ablatum *VI. mensium ergastulo* coercetur, alias vero poena ordinaria dimidia parte augetur.

11) Furtum inter coniuges et proximos cognatos usque ad III. gradum commissum non poena ordinaria, sed carcere et ad summum *IV. annorum ergastulo* coercetur. Iudex vero ex officio non inquit *C. C. art. 165.*

12) Leuius ipso facto coercetur:

a) *Furtum usus* ³³⁾; si quis re alterius contra eius intentionem utitur. Huc quoque pertinet delictum eius, qui bona concredita male administrat vel intervertit ³⁴⁾. Obtenet hoc casu poena arbitraria ultra *erg. IV. annorum* non extendenda. *Hommel Obs. 29. 268. Ehrh. §. 363.*

b) *Furtum possessionis*, si quis rem suam oppignoratam ex possessione creditoris aufert.

c) *Furtum inuentionis*, inuentor enim rem inuentam, aut magistratui superiorem iurisdictionem habenti tradere, aut hanc publice indicare debet *Berg. O. d. p. 171. 172.*

13) Is, qui iure venandi destitutus feras *maiores* capit in *banno ferino Principis Opere publico* punitur, *Mand. d. 9. Septbr. 1738.* Qui vero easdem ex *banno priuato* capit *arbitrarie* coercetur.

Fures ferarum ad inferiorem venationem pertinentium, sine discrimine utrum ex banno Principis an priuati eas eripuerint, XX. florenorum mulctam soluere debent. *Hommel Obs. C.LXIII. Berg. Oec. Iur. ed. Winkl. p. 574. 575.*

14) Qui e syluis ligna furantur, quadruplum pretii lignorum ablatorum soluunt, vel, si hoc nequeunt, carcere puniuntur, vel labores quosdam ad colendam syluam suscipere debent *Mand. d. 16. Iul. 1755* ³⁵⁾.

15) De

33) Cum Romani sub furto quamuis contrectationem fraudulosam intelligant, referunt huc furtum rei, usus, possessionis, inuentionis. *Crell D. de delictis, quibus honestum initium fuit.*

34) Si nimirum ad Constitutionem de pecunia concredita iureiurando non est adstrictus.

35) Qui ex mera petulantia alienis arboribus detrimentum inferunt, pro qualibet arbore perdita XL. grossos domino soluere, et praeterea poenam arbitrariam subire tenentur,

15) De furibus lignorum, quae ratibus aguntur et transportantur (vulgo *Flößholz*) varia sancita sunt quae accuratissime exponit *Ehrhard* 367.

16) Poenis plane soluta est ablatio rei alienae in summa necessitate facta, modo quis non plus quam ad praesens periculum auertendum opus habuit, furatus sit C. C. art. 166.

b) *Delicta contra bona, quibus vis vel aliae res delictum augentes accedunt.*

II) CRIMEN INCENDII est delictum, quo contra publicam securitatem aedibus aliisque rebus ignis subiicitur ³⁶⁾.

1) Diuiditur

a) *in simplex* (*Brand*) quod inimicitiae vel vindictae causa,

b) *qualificatum* (*Mordbrand*) quod homicidii vel praedae causa fit ³⁷⁾.

2) Poena huius delicti est *viuicomburium* C. C. art. 125. Const. 17. P. IV. *Mand. wider das vorsätzl. Feueranlegen d. 16. November 1741.* ³⁸⁾

3) Pro consummato habetur, si res, ignis excitandi causa aedibus supposita, incensa fuerit.

4) Causae, ob quam, damni dati, loci aut temporis, quo incendium illatum est, nulla ratio habetur.

5) Neque ignorantia ³⁹⁾, spontanea confessio, damni restitutio, minorenitas ⁴⁰⁾, poenitentia post perpetratum delictum superueniens, auxilium ignis restinguendi causa praestitum poenam mitigat.

6) Nec denique praescriptio eam tollit.

7) Si

36) Hoc delictum augetur periculo, quod multorum bonis simul imminet. ³⁷⁾

Haec distinctio in poena definienda apud nos vsum non praestat. ³⁸⁾ Poena

ignis manet etiam eos, qui aliis auctores ad incendium fuerunt, vel pretio conducti ignis excitandi mandatum susceperunt, si delictum perpetratum est. Sin pactum solum initum mandans et mandatarius gladio puniuntur. §. 4. *Mand. cit. Püttm.* §. 242.

39) Cum hocce Mandatum singulis annis saltem semel e suggestu sacro auditoribus praelegi debeat, poena mitigari debet, si praelectio, quamdiu delinquens cogitare potest, omissa est, quoniam quidem delicti turpitudine, non vero singularis poenae atrocitas sine speciali promulgatione innotescit.

40) Sufficit enim ad poenam ordinariam infligendam aetas XIV. annorum.

7) Si quis materiem incendii causa alicubi positam, antequam ipsa incendatur, poenitentia ductus rursus sustulit, *poena corporalis*, attamen gravior obtinet, §. 2. *Mand. cit.*

8) Ii, qui

- a) aedibus res ad ignem concipiendum aptas subiecerunt,
- b) aliis auctores incendii fuerunt,
- c) vel eorum ignis excitandi mandatum susceperunt,

atque his rebus sublatis, delicto nondum perpetrato, ac ante institutam inquisitionem alios incendiarios ultro denunciant, ab omni poena liberantur et insuper praemium C. thalerorum accipiunt.

9) In hoc delicto silentium arbitrarie, seuere tamen coercetur. *Mand. laud. §. 5.*

Incendio culpa excitato merito inter culpam *latam*, *leuem* et *leuissimam* distinguimus.

Culpa latae reus *ergastulo II. vel IV. annorum*,

Culpa levis, *VI. vel VIII. hebdomadam carcere*,

Leuissimae multa arbitraria coercetur.

Herus, in cuius aedibus incendium ortum, ad damnum aliis refarciendum aliter non tenetur, nisi aut propria eius culpa, (quae tamen non praesumenda, sed ab actore probanda) aut famulitii negligentia, de qua antea admonitus fuerat, intervenerit. *Decis. Elect. 79. 80.*

III) FVRTVM QVALIFICATVM vocatur si animo in casu resistentiae vim adhibendi, ab homine eum in finem armato, suscipitur.

1) Vsu fori committitur

- a) Si *plures*⁴¹⁾ motu violento effringunt, vel invadunt vel
- b) Arma, quibus quis facile occidi potest, secum habent⁴²⁾;
- c) Vel personis vim inferunt.

2) Hoc delictum consummatum est,

- a) Si quis sine ablatione vim adhibuit, vel

b) Si-

41) Vnus igitur Iure Saxonico nunquam furtum qualificatum, sed *periculosum* tantum committere potest. 42) Non igitur sufficit, si quis arma secum fert, quibus plerumque utitur (e. g. miles gladium) vel si quis deprehensus, arma in loco furti inuenta defensionis causa arripit *Ebrh. §. 370.*

- b) Sine resistantia aliquid abstulit. *Hommel D. de furto magno. Winkler Coroll. Iur. Crim. 24. p. 8.*
- 3) Certitudo corporis delicti efficitur,
 - a) Iurata testium, qui furum deliberationem de armis furandi seque defendendi causa adferendis, audiuerunt;
 - b) Duorum sociorum vniformi de armis furti causa adhibendis confessione.
- 4) Poena huius delicti est *suspendium. Const. 32. P. IV. Mand. d. 27. Iul. 1719. Mand. d. 14. Decbr. 1752.*
- 5) Lucrum magnum an paruum fuerit, non respicitur. Nec restitutio nec remissio poenam mitigat.
- 6) Si ex duobus, qui hoc delictum commiserunt, vnus tantum inscio altero arma secum habuit, huic socii factum imputari nequit. *Winkler Coroll. Iur. Crim. V. p. 12. 13.*

IV) RAPINA est violenta rei alienae mobilis lucri causa facta ablatio ⁴³⁾.

- 1) Quod poenam attinet,
 - a) vel vnus aut duo furantur, hi *gladio cum impositione in rotam* puniuntur.
 - b) vel tres et plures: (*eine Rotte, Bande*) qui, si exiguam vim adhibent *laquei*,
 - c) Sin magnam, *rotae* poenam subire tenentur. *Generale d. 27. Apr. 1762* ⁴⁴⁾.
- 2) Ad pretium rei vi ablatae non respicitur, nec restitutio poenam mitigat. *Mand. d. 22. Iul. 1719.* ⁴⁵⁾
- 3) Rapina attentata, si nempe nil ablatum est, tanquam obsessio viarum vel turbatio pacis publicae aut priuatae gladio coercetur. *Hommel Obsf. 47.*
- 4) Qui in excubiis steterunt, consulendo vel alia ratione delictum adiuuarunt, pro sociis aequalibus habentur.

5) Poe-

⁴³⁾ Adhiberi debet *vis ab initio*, alias est *furtum qualificatum*, abesse vero debet *animus necandi*, nam hoc casu delictum ad latrocinium accedit. ⁴⁴⁾ Poena capitalis vero non irrogatur, si delictum calliditate magis, quam vi commissum est. *Hommel Obsf. 138. 412.* ⁴⁵⁾ Cf. Ill. C. G. *Hommel D. de causis poenam rapinae baud mitigantibus Viteb. 1776. Ill. M. G. Pauli de vera rapinae indole etc. Viteb. 1777.*

- 5) Poena temperatur,
 - a) Si vis adhibita fuit admodum exigua,
 - b) Si quis in summa necessitate aliquid abstulit,
 - c) Si quis non lucri faciendi sed damni reparandi causa ei, a quo antea spoliatus fuerat, aliquid eripuit.
- 6) Ceterum de societatibus raptorum et inuestigandis et puniendis varia sancita sunt in Saxonia, quae tamen non sine discrimine ad fures simplices sunt applicanda. Cf. *Mand. d. 19. Iul. 1719. d. 29. Decbr. 1733. d. 14. Decbr. 1755. d. 23. Febr. 1763. Rescr. d. 30. Novbr. d. 14. Decbr. 1744. d. 10. Decbr. 1756. d. 23. Febr. 1763. Cf. Ehrhard. §. 387. 388.*

V) SACRILEGIUM est delictum, quo quis res cultui diuino immediate infervientes e loco sacro violenter et lucri causa aufert.

- 1) Obtinet poena rotac. *Rescr. d. 26. April 1773.*
- 2) Furtum in aedibus sacris absque vi perpetratum, poena furti ordinaria coercetur.

SECTIO VI.

DELICTA, QVIBVS QVIS DOLOSA VERITATIS IMMUTATIONE AUT SUPPRESSIONE VEL CIVITATI, VEL SINGVLIS DETRIMENTVM INFERT. (FALSA.)

I) CRIMEN FALSI est quaelibet veritatis immutatio vel suppressio in fraudem alterius facta ⁴⁶).

1) Diuiditur in

- a) *Nominatum*, quod proprium nomen sortitur,
- b) *Innominatum*, quod sub generali falsi appellatione comprehenditur.

2) Hoc committitur ⁴⁷).

- a) *Dicto*, e. g. si quis falsum testimonium dicit, nomen ex reprobata causa mutat etc.

E 2

b) *Scri-*

46) *Stellionatus* Romanis est omnis fraus et impostura, quae proprium nomen non habet, inque delictum nominatum non transit, 47) Potest quis etiam omit-
tendo falsi reus fieri. Cf. Püttm. §. 528.

b) *Scripto*, si quis vel ipse falsa testimonia conficit, vel falsis testimoniis utitur etc.

c) *Facto*, si quis aliorum sigillis utitur, literas aliorum resignat, mensuras et pondera corrumpit, falsum supponit partum.

3) Exceptio falsi, in processu civili opposita, cursum eius sistit, ita ut, si probabilia indicia adsint, ante omnia in eam inquiratur ⁴⁸⁾.

4) Obtinet in hoc delicto poena *ergastuli* et *carceris*, quae pro gradu doli et damni illati definienda est.

II) CRIMEN PERIVRII est violatio fidei iureiurando adsertae ⁴⁹⁾.

1) Periurium *dolosum*, si alter damnum inde perpeffus est, *relegatione* nunc vero *ergastulo* IV. annorum punitur; sin minus *poena carceris arbitraria* obtinet. *Leyf. sp. 567. m. 12. Hommel Obs. 82. Cf. tamen Ehrh. §. 251. pag. 185. sq. 50)*.

2) Periurium *culposum*, cuius quis ex animi leuitate se reum fecit, *ergastulo* vel *carcere* arbitrario vindicatur ⁵¹⁾.

Species periurii est *Violatio urphedae*.

Urpheda est promissio iudicialis partim de non vlciſcendo, partim de non reuertendo in prouincias, ex quibus quis relegatur, stipulata manu praestita.

1) Haec promissio fit

a) ab iis, qui relegantur,

b) *ergastulo* vel opere publico puniuntur,

c) peracta inquisitione speciali absque poena dimittuntur.

2) Coercetur uno anno *ergastuli*. Cf. *Mand. d. 27. Octbr. 1770. §. 13. Mand. d. 30. April 1783. §. 18.*

3) Si

48) Nisi ad vnā modo rem in causa pertineat, quo casu in illa tantum tamdiu non proceditur, ibid.

49) Periurium igitur est falsum, cui iusiurandum accessit. Vindicatur vero non tanquam peccatum in Deum, sed a) quoniam is, qui de Deo cogitans, falsa profitetur, magni doli se reum facit; b) quia periurus ciuitati magnum et grauissimum veritatis eruendae medium eripit. 50)

Discrimen inter periurium *dolosum* et *culposum* in definienda poena haud negligendum esse monet *Ord. Pol. d. 6. 1661. Tit. 4. Rescr. d. 4. Octbr. 1768.* 51)

Iure Carolino periurium *infamia et digitorum abscissione*, in causis criminalibus vero poena talionis coercetur. C. C. Art. 107.

- 3) Si sumtus inquisitionis ex fisco electorali dantur, vrphedae inserenda est clausula: *dass Inquisit, dafern er zu bessern Vermögensumständen kommen sollte, die auf seine Untersuchung verwandten Unkosten dem Amte restituiren wolle.* Gen. d. 28. Aug. 1728. Gen. d. 30 April 1783. §. 18.

III) CRIMEN FALSIFICATAE AVT DEPRAVATAE MONETAE vario modo committitur:

- a) Ab eo, qui nummis iustum pondus adimit. (*das Beschneiden und Rändern der Ducaten etc.*)

Quo casu confiscatio et alia poena arbitraria obtinet. *Kais. Münzmand. d. 18. Jan. 1577.*

- b) Qui redditis leuioribus nummis probos colligit, praesertim eo consilio, vt eos e ciuitate exportet.

Quo casu *confiscatio*, *dupli restitutio* eius, quod collectum est, et *carcer* locum habet *Ehrh. §. 166.*

- c) Qui nummos conflat et vsui eximit, hic enim *confiscatione* et alia poena arbitraria coercetur.

- d) Qui nummos reprobatos et leuiiores ex alienis terris importat, hic praeter *confiscationem* quadruplum eius, quod intulerat, poenae loco soluere debet. *Mand. d. 14. May 1763.*

Casus, in quibus pecuniam reprobata importare licet, recenset *Ehrh. §. 168.*

Leges de moneta latae applicandae sunt *auf die Cassenbillets.* *Edict. d. 6. May 1772.*

IV) CRIMEN, QVOD DOLOSI DECOCTORES COMMITTVNT.

- 1) Pro dolosis decoctoribus in Saxonia habentur: ⁵²⁾

- a) Qui dolo maiorem pecuniae summam mutuam sumunt, quam quae ab iis reddi potest.

- b) Qui pecunias mutuo acceptas temere dissipant ⁵³⁾.

- c) Qui negotiis periculosis, et iis, quae longe maiores sumtus, quam quos impendere possunt, exigunt, suscipiendis, non vero aduersa fortuna, in eum statum perueniunt, vt soluere nequeant.

E 3

- d) Qui

52) Cf. *Mandat d. 20. Decbr. 1766.* *Erläut. Mand. d. 11. März 1780.*
§. 1. *Mand. d. 6. 1766.*

53)

- d) Qui eo tempore conditionem suam non indicant, quo partem debitorum dimidiam soluere possunt.
- e) Qui non duobus saltem annis ante cessionem bonorum bona sua consignarunt, eorumque pretium cum debitis compararunt ⁵⁴⁾.
- f) Diejenigen Kauf- und Handelsleute, welche ohne Bestellung, und bloß für eigene Rechnung, Waaren in übermäßiger Menge versenden, auch wohl solche zu dergleichen Versendung von den Fabricanten und Factors auf Rechnung nehmen, sich einen Theil der Gelder von auswärtigen Correspondenten voraus zahlen lassen, und dadurch zu Verschleuderung der Waaren unter dem gangbaren Preise Anlaß geben ⁵⁵⁾.
- 2) Dolosi decoctores *infamia* puniuntur, ab omnibus muneribus publicis excluduntur, et sepultura ignominiosa humanantur.
- 3) Qui non saltem IV. hebdomadas ante nundinas Lipsienses vel Numburgenses conditionem suam magistratui indicarunt, beneficiis iuris, quae ipsis alias competunt, priuantur, et pro gradu doli vel culpa *ergastulo* vel *carcere* puniuntur.
- 4) Qui praeterea fraudes insignes admiserunt, iis poenam *flauī pilei*, *numellarum*, *ergastuli* vel *operis publici* minatur Mand. d. a. 1766. §. 12. ⁵⁶⁾
- 5) Dolosi decoctores, qui aufugiunt, neque citatione edictali emissā redeunt, *infamia* et *priuatione* omnium beneficiorum iuris puniuntur, ac deprehensi, nulla praescriptionis ratione habita, consuetis poenis subiiciuntur. §. 10. Mand. cit.
- 6) Qui aduersa fortuna debita soluere non possunt, beneficio cessionis bonorum fruuntur, ita tamen, ut si mercatores sint, in conuentibus publicis aliis mercatoribus ordine cedant, sin munere publico gaudeant, saluo honore, eo priuentur ⁵⁷⁾.

V) RE-

54) §. 4. Mand. cit.

55) Verordn. d. 21. Mart. 1786.

56) Accuratissime

argumentum huius §. exposuit Ehrhard §. 396.

57) Qui beneficio cessionis

bonorum non gaudent volentibus creditoribus carcere detinentur, donec soluerint. §. 13. Mand. cit.

V) REPETITIO LIBRI ALIENI PER TYPOS INVITO AVCTORE, VEL IN DETRIMENTVM EIVS, CVIVS SVMTIBVS EDITVS EST, FACTA, in Saxonia grauibz poenis coercetur.

1) Si quis enim librum priuilegiatum, vel in tabulas Commissionis Lipsiae hunc in finem constitutae relatum, sine iure excudit, exemplaria *confiscantur*, ac si defunt, eorum pretium solvendum est, et praeterea *L. thalerorum poena* obtinet ⁵⁸⁾).

2) Si libri non priuilegiati, vel catalogo Commissionis rei librariae Lipsiensis haud inserti per typos repetuntur, eorum venditio prohibetur et auctori vel bibliopolae, cuius sumtibus excusi sunt, damnum restituendum est. *Mand. d. 27. Febr. 1686.*

VI) MAGIA est ars daemonum ope occulte nocendi.

Sic olim de hoc delicto cogitabant. Cf. Const. Elect. 2. P.

IV. Carpz. Pract. rer. crim. P. I. quaest. 48.

Nostroz temporibus ii,

a) Qui artibus illicitis aliis detrimentum inferunt, pro gradu doli et damni dati puniuntur.

b) Homines superstitiosi, qui communicationem ac familiaritatem cum diabolo sibi fingunt, vel simulant ⁵⁹⁾), ministris ecclesiae, interdum etiam medicis traduntur.

c) Qui sortis ope, vel adhibitis aliis artibus futura praenunciant, vel potius mentiuntur, *carcere* vel *ergastulo* arbitrario coercentur.

d) Qui denique eiusmodi homines in consilium adhibent, *carcere* vel *multa* puniuntur. *Ord. Polit. d. a. 1661. Tit. 3. §. 9.*

VII) PLAGIVM LITERARIVM committit is, qui aliorum libros compilat, eorumque labores pro suis venditat.

1) Committitur praesertim ab iis qui, quod ex singulis libris petierunt, nunc in unum corpus redigunt, auctores vero, quo magis nouitatis speciem prae se ferant, non laudant.

2) Non vero is, qui cum alio ex communi fonte haurit et auctores laudat, huius criminis se reum facit.

3) Coercetur hoc delictum *poena arbitraria*. *Leys. sp. 624. med. 16. sq.*

VIII) CRI-

⁵⁸⁾ Resolut. grav. d. a. 1661. Tit. von Justitiensachen, §. 81. Mand. d. 18. Decembr.

1773.

⁵⁹⁾ Si doli se reos faciunt arbitrarie puniuntur, Berg. Oec. Iur. Lib. 3. Tit. 2. tb. 12. 13.

VIII) CRIMEN PRAEVARICATIONIS committit aduocatus, qui in vna eademque causa ⁶⁰⁾ aduersae parti in detrimentum clientis sui aliqua ratione auxilium praestat.

1) Praevaricatio et committendo et omittendo fit. *Cf. Püttm. §. 513. 514.* ⁶¹⁾

2) Coercetur poena XXV. thalerorum; *Hommel Obs. 7.* ac, si repetitur, suspensione vel remotione a praxi. *Mand. wegen der Advocaten d. 23. April 1723.*

3) Quasi praevaricationem committunt iudices, in fauorem alterius partis falsam sententiam ferentes; Ministri, qui ex vnius principis officio, ad alterum, qui diuersa et contraria iura habet, transeunt et ea, quae pro priori olim scripserant, nunc ipsi impugnant; legati, qui aduersus commoda eius, a quo missi sunt, aliquid suscipiunt. *Cf. Quistorps Grundf. des peinl. Rechts, T. I. §. 430.*

IX) CRIMEN CONCVSSIONIS committitur ab eo, qui simulato iussu aut terrore potestatis aliquid extorquet vel aufert ⁶²⁾.

li, qui hoc crimen admittunt, arbitrarie carcere vel ergastulo, ac si in munere publico constituti sunt, simul suspensione ac remotione puniuntur. *Hommel Obs. 634.*

CAP. III.

DELICTA IN SENSU LATIORI, SIVE PECCATA CONTRA POLITIAM, QVAE QUIDEM IPSA CIVITATIS IVRA NON PROXIME LAEDVNT, ATTAMEN ORDINEM EIVS TVRBANT AC FELICITATI CIVILI PERICVLOSA SVNT.

I) BLASPHEMIA est dictum vel factum in contumeliam Dei vel religionis ⁶³⁾ dolo malo directum ⁶⁴⁾.

1) Coer-

60) Is vero, qui clientis sui aduersario in alia causa auxilium praestat, hoc delictum non committit.

Leyser spec. 554.

61) De variis praevaricationis specibus optime exposuit

62) Non solum magistratus, sed etiam alii huius delicti se reos facere possunt.

63) Addit Ehrhard: *quam delinquens alias pro vera*

64) Cum contra Deum non delictum, sed peccatum tantummodo committi possit, blasphemia hoc loco tanquam delictum contra ciuitatem consideratur, cuius felicitas sine religione stare nequit.

1) Coerceri debet:

- a) Quia ciuitatis interest, ne Deus, adeoque ipsa religio in contemptum adducatur,
- b) Quoniam is, qui Deum, quem alii colunt, conuiciis proscindit, iniuriae contra eos se reum facit.

2) Diuiditur

- a) in *verbalem*
- b) *realem*

- a) *immediatam* si quis in Deum ipsum;
- b) *mediatam* si quis in sacras literas, sacramenta etc. impia verba iactat.

3) Blasphemia *immediata ergastulo arbitrario* coercetur, *Hommel Obs. 244. mediatam numellis et carcere. Decis. elect. 75. Hem. l. c.*

4) Silentium in blasphemia *immediata numellis*, in *mediata multa, vel carcere arbitrario* coercetur ⁶⁵⁾.

5) Poena temperatur

- a) Si blasphemia ex falsis opinionibus, quas quis de Deo concepit, orta,
- b) Si ex animi leuitate commissa est.

6) Ceterum prohibetur *das Fluchen bey Christi Marter und Wunden etc. bey Gottes Sacrament*, quod si dolo fit et repetitur *ergastulo et numellis* coercetur. *Ord. Polit. Tit. 3. §. 6. Befehl d. 4. Aug. 1717.*

II) HAERESIS est dissensus a formula fidei, cui quis addictus est, in detrimentum ciuitatis publice propositus.

Qui errores suos vel opiniones periculosas in vulgus spargunt, frustra admoniti, expelli possunt e ciuitate ⁶⁶⁾.

III) AVTOCHIRIA est delictum, quo quis ipse se vita priuat ⁶⁷⁾.

1) Ca-

⁶⁵⁾ *Ord. Polit. d. a. 1661. Tit. 3. §. 1. 2. §. 5. Ebrb. §. 245.*

poena non cum relegatione confundenda, posterior enim poenis famosis certo respectu annumeranda est. *Cf. Ebrb. §. 258.*

⁶⁶⁾ Quae tamen
⁶⁷⁾ Poena huic delicto constituta non solum eum, qui de morte voluntaria cogitat, sed etiam, si infligitur, alios detertere debet, ne moriendi libido latius serpat. *Cf. Gmelin pag. 166. Ebrbard §. 299.*

- 1) Cadauera eorum, qui metu poenae ob delictum imminentis violentas vitae suae manus inferunt, ab excoriatore tolluntur, et vehiculo, quo animalia mortua evehere moris est, imposita in locum, ubi poenae capitales executioni dari solent, ducuntur ibique humantur⁶⁸⁾.
- 2) Qui desperatione adductus vita se priuat, cadaver eius a personis, qui hoc negotium pro mercede suscipere volunt, in loco separato sepelitur, vel Collegio anatomico Dresdensi, vel Ordinibus Medicorum Lipsiae aut Vitebergae traditur. Mand. cit. §. 3.
- 3) Qui ex animi imbecillitate et perturbatione vitam vi sibi illata finit, loco honesto, absque tamen solennitatibus, sepelitur. Antea vero, nisi superintendens cum iudice seculari consentiat, relatio ad Consistorium facienda est. Si vero uterque consentit, relatio peracta sepultura demum fit. *Rescr. d. 7. Aug. 1766.*
- 4) Iudex, superiori iurisdictione praeditus, in loco, ubi quis se ipsum interfecit, summarie inquirere debet, utrum re vera animi perturbatione manus sibi intulerit. Mand. cit. §. 4. In personis militaribus statim relatio ad praefectum militarem facienda est.
- 5) Autochiria attentata carcere arbitrario coercetur, et eiusmodi delinquentes clericorum admonitioni traduntur.
- 6) Ii, qui corpus suum membris priuant, *arbitrarie*, qui militiae detrectandae causa hoc faciunt *VIII. hebdomadam carcere puniuntur et militibus traduntur zu Steckenknechten. Mand. d. 7. April 1768.*

IV) CRIMEN DARDANARIATVS ET FRAVDATAE ANNONAE⁶⁹⁾ committunt ii, qui lucri causa rerum, quae ad veras vitae civitatisque necessitates pertinent, magnam copiam coemunt, easque civibus vel plane non, vel non nisi maximo pretio vendunt, vel extra patriae fines vehendas curant, atque eo eiusmodi rerum caritatem efficiunt, quae, nisi praesenti, futuro tamen tempore civibus noxia fieri potest.

1) Pro-

68) *Mandat: Wegen der auf wahnwitzige und melancholische Personen zu fuhrenden Obficht, und des Verfahrens bey dem freventlichen Selbstmorde d. 20. Novbr. 1779. §. 3.* 69) Criminis fraudatae annonae in specie rei sunt, qui rerum, quae ad victum pertinent, caritatem efficiunt.

- 1) Prohibent leges Saxonicae *das schädliche Vor- und Aufkaufen* sub poena confiscationis mercium et XL. florenorum mulcta ⁷⁰⁾).
- 2) Praecipue vero frumenti ratio habetur, quod lucri causa neque coemi et adseruari, neque a praediorum possessoribus, emtoribus retineri debet ⁷¹⁾).
- 3) Etiam libertas frumentum, farinam et panem exportandi restricta est per Rescr. d. 20. Octbr. 1773.
- 4) Denique prohibetur vel restringitur *der Aufkauf und Vorkauf der Wolle, des Garns und der Butter*. Cf. Ehrb. §. 225. Schmieders P. V. Theil 1. S. 502.

V) VSVRARIA PRAVITAS est migratio legum, certam vsurarum quantitatem constituentium.

- 1) Leges Saxonicae vsuras quincunces ⁷²⁾, tanquam legitimas definiunt, quas, (praeterquam in cambiis ⁷³⁾), excedere haud licet.
- 2) Vsuris semissibus vel promissis vel acceptis creditor *quadruplum* eius, quod iniuria accepit, aut sibi stipulatus est, poenae loco soluit et sextus thalerus solutus sortem minuit.
- 3) Si vero plures, quam semisses vsurae promissae vel acceptae sunt ⁷⁴⁾, non solum
 - a) contractus hac de re initus ipso iure irritus est et nulla inde creditori actio conceditur; sed hic etiam
 - b) integram sortem fisco Electorali vindicandam amittit, et
 - c) *carcere vel ergastulo, infamia et exclusione ab omnibus muneribus, iactura testamentifactionis* ⁷⁵⁾ ac priuatione honestae sepulturae coercetur ⁷⁶⁾.

F 2

4) De-

70) Cf. Schmieders Polizey-Verfassung I. Tb. S. 572. S. 392. Ehrb. §. 224.

71) Cf. Schmieder l. c. S. 392. Ehrb. §. 224. 72) Mand. d. 20. Decbr. 1766. §. 2. licet tamen vsuras quincuncibus maiores accipere si pecunia ad paucos dies vel menses mutua data est. Rescr. d. 10. Mart. 1704. Cf. Püttm. §. 559.

73) In debitis cambialibus enim semisses licitae sunt.

74) Vsuraria prauitas etiam committitur, a) si quis maiorem summam sibi reddendam stipulatur, quam quae data est, b) loco aliarum monetarum aurum accipit, c) debitorem ad poenam conventionalem, in casu morae prestandam, adstringit, d) merces carius aestimatas loco pecuniae dat, (contractus mohadrae) e) conditionem molestam adiicit f) honorarium exigit et multis aliis modis

75) Testamentum antea conditum valet, si cautio de restituendis vsuris illicitis praestatur.

76) Mand. d. a. 1625.

- 4) Debitor, qui vsuras illicitas promisit, neque id magistratui indicavit, *quartam sortis mutuae acceptae partem* loco poenae soluere tenetur.
- 5) Cessionarius fraudis conscius aut particeps iisdem poenis, quibus ipse creditor, subiicitur.
- 6) Proxenetae aut conciliatores eiusmodi fraudulentorum negotiorum *multa* coercentur, aut ad *opus publicum* vel *ergastulum* condemnantur.
- 7) In tabelliones, qui eiusmodi contractus foeneratorios in scripturam redegerunt, ac negotium inuolucro tegere tentarunt, *multa*, *carcere* vel *ergastulo arbitrario* animaduertitur ⁷⁷⁾.
- 8) Pactum antichreticum ultra quantitatem vsurarum quincuncium non valet ⁷⁸⁾.
- 9) Pactum commissorium inualidum est.
- 10) Anatocismus, siue separatus sit, siue coniunctus, prohibetur ⁷⁹⁾.
- 11) Vsurae ultra alterum tantum apud nos exigi possunt, modo creditor debitorem de restituenda sorte iudicialiter interpellauerit ⁸⁰⁾.
- 12) Ceterum huc pertinent dispositiones Mandati *Wider das Aufbor-gen iunger Leute d. 21. April 1724.* ⁸¹⁾

VI) LVDI VETITI, huc pertinet Mand. d. 20. Decbr. 1766. quod omnes ludos fortunae (*Hazardspiele*) prohibet atque praecipit, vt

- a) omnis, in quam lusum fuerit, pecunia auferatur et ptochotrophiiis cedat;
- b) quilibet collusorum L. imo C. thalerorum multa subeat vel per III. menses carcere includatur.
- c) Hospes XX. ac si talos vel chartas praebuerit XL. thaleros luat, si vero dolo contra minores vsus sit, II. annorum ergastulo puniatur.
- d) Actio ex debito ludo contracto locum non habeat et id quod amissum et solutum fuerit intra VI. annos repeti possit ⁸²⁾.

Lu-

77) Cf. Püttm. §. 558.

78) *Decis nov. 22. d. a. 1746.*

79) *Torgauisches*

Ausreiben d. a. 1583. Tit. vom Wucher. Praxis tamen separatim tolerat. Baueri

Progr. De vsuris sorti imputandis Lips. 1760.

80) *Decis. Elect. 29.* Atta-

men vsurae ultra alterum tantum pretii non soluti tanquam interesse morae semper peti possunt. *Bergeri Occ. Iur. p. 563.*

81) *Erb. §. 411.*

82) Si

vero is, cuius maxime interest, hoc neglexit, ius repetendi effluxo sexennio ptochotrophiiis Saxoniciis cedit.

Ludi artis et mixti sub ea conditione permittuntur, vt

- a) nobilis plus vno thalero,
- b) ciuis honestioris conditionis dimidio,
- c) ex inferiore ordine IV. grossis
- d) et rusticus vno grosso,

singulis mensibus non perdat ⁸³⁾).

Ceterum sortes e sortitionibus exteris emere ⁸⁴⁾, aut sine speciali principis concessione vendere prohibitum est, sub multa XXX. thalerorum ⁸⁵⁾.

Praesertim vero commercium earum sortitionum quae Lotto di Genova vocantur sub poena C. imperialium interdictum est ⁸⁶⁾.

Sortitiones rerum (*Ausspielen allerley Sachen*) in his terris susceptae multa XX. imperialium vindicantur ⁸⁷⁾.

VII) COLLEGIA illicita sunt sodalitia publice haud adprobata, sed priuato tantum arbitrio constituta.

- 1) In Saxonia omnes conuentus, qui praetextu religionis priuatim fiunt sub XXV. thalerorum multa prohibentur ⁸⁸⁾.
- 2) Pari modo prohibentur *die sogenannten National- und andere verdächtige Zusammenkünfte (Orden) der Studenten* ⁸⁹⁾.
- 3) Neque collegia opificum a principe non confirmata tolerantur.
- 4) Tolerantur tamen sodalitia Franco-Murariorum ⁹⁰⁾.

Delicta carnis continent illegitimam sedationem instinctus liberos procreandi ⁹¹⁾.

VIII) BIGAMIA est crimen, quo maritus aut vxor superflite coniuge ⁹²⁾ cum alia persona nouas nuptias ⁹³⁾ contrahit.

F 3

1) Di-

83) Ord. Polit. d. a. 1661. Tit. 8.

Mand. d. 16. Novbr. 1770.

18. Febr. 1784. Cf. Schott Ius. Sax. p. 299. §. 14.

1737. 89) Mand. d. 20. März 1661. d. 25. Aug. 1682.

rientia docuerit, eorum finem saluti reipublicae non aduersari.

lietis carnis enumerandis secutus sum ordinem, quem obseruauit C. G. Niese in disputatione elegantissima: *Quatenus actiones, quae vulgo delicta carnis dicuntur e principiis iur. publ. univ. sint coercendae Viteb.* 1793. ita tamen vt non a leuioribus delictis sed a grauioribus inciperem.

adhuc viuere. 92) Modo quis sciat, coniugem inita et concubitu confirmata sunt, benedictio sacerdotalis vt accesserit, non requiritur. Const. Elect. 20. P. IV.

84) Mand. d. 4. April 1754.

86) Cit. Mand. d. a. 1770.

88) Rescr. d. 1. Iul.

90) Cum expe-

91) In de-

85)

87) Gen. d.

- 1) Diuiditur in
 - a) *Simplicem* et
 - b) *Duplicem*, prout aut coniux, aut solutus solutaque cum alterius coniuge matrimonium contrahit.
- 2) Poena huius delicti est *gladius*, cui tamen usu fori *ergastulum* substituitur.
- 3) In bigamia *duplici* vterque coniux, qui secundas nuptias iniit, et in *simplici* etiam maritus IV. femina vero soluta⁹⁴⁾, quae cum marito nouum matrimonium contraxit, *II. annorum ergastulo* coercetur⁹⁵⁾.
- 4) Poena temperatur
 - a) Si matrimonium prius per concubitum non fuit consummatum. Püttm. §. 638.
 - b) Si sola sponsalia absque copula carnali sunt inita.
 - c) Si coniux, qui nouas nuptias contrahit, a priori coniuge malitiose desertus est⁹⁶⁾.
 - d) Si coniugis innocentis remissio accedit, sine respectu, utrum bigamia simplex sit, an duplex⁹⁷⁾.
 - e) Pertinent huc etiam causae, quae adulterii poenam mitigant.

IX) ADVLTERIVM est concubitus a coniuge cum alia persona, quae eius coniux non est, exercitus.

- 1) Diuiditur
 - a) in *simplex*, quod a coniuge cum persona soluta;
 - b) *duplicatum*, quod a coniuge cum coniuge alterius committitur.

2) Ad

94) Persona soluta, quae bona fide cum bigamo matrimonium contraxit, ab omni poena liberatur. 95) Equidem in bigamia punienda eandem proportionem, quam infra in adulterio n. 3. et 4. attuli, seruandam puto. 96) *Bergeri Elect. crim. Suppl. P. II. Obs. 144. Hommel Obs. 224.* 97) *Berg. Elect. crim. p. 196.* Sunt tamen, qui remissionem in bigamia simplici tantum prodesse, existiment. Plures mitigandi causas inuenies apud *Hommel. Obs. 224. Berg. in Oec. Iur. Lib. III. Tit. XI. thes. 6. n. 4. In Elect. crim. suppl. Obs. 153. Cf. Ebrbard. §. 427.*

- 2) Ad consummationem huius delicti requiritur, vt, de feminis immissione ex vtriusque partis confessione constet ⁹⁸⁾).
- 3) Iure Saxonico adulterium, cum duplicatum, tum, quod ad adulterum attinet, etiam simplex *gladio* coercetur; *Const. 19. P. IV.* in mulierem contra solutam, quae marito succubuit, *ictu fustium et perpetua relegatione* animaduertitur.
- 4) Vfus fori loco gladii *IV. annorum ergastulum*, et loco relegationis *II. annorum ergastulum* substituit.
- 5) Poena adulterii temperatur:
 - a) remissione ⁹⁹⁾ coniugis innocentis, *expressa, tacita* ¹⁰⁰⁾ et *praesumpta* ¹⁾,
 - b) impotentia,
 - c) absentia diuturna,
 - d) malitiosa desertione,
 - e) debiti coniugalis denegatione.
- 6) Adulterio simplici V. ²⁾ duplicato XX. annis ³⁾ praescribitur.
- 7) Praeterea pars innocens inquisitione a iudice seculari finita agere potest ad diuortium coram Consistorio ⁴⁾).
- 8) Quasi adulterium admittit sponsus et sponsa cum aliis corpus miscens. Sponsus *carcere VI. hebdomadam*, sponsa, *ergastulo*, qui cum desponsata alterius concumbit *ergastulo*, quae cum alterius sponso rem habuit *carcere VI. mensium* coercetur. *Hom. Obs. 39.*
- 9) In Lusatia superiori adulterium *duplicatum relegatione perpetua*, ac si remissio accedit *relegatione in sex annos*; (nunc *ergastulo* vel

98) De qua tamen, cum poena capitalis locum non amplius inueniat, non tam anxie solliciti sunt. Ad diuortium etiam ob grauem praesumptionem agi potest *L. 3. C. ad Leg. Iul. de adulteriis Decis. 34. d. a. 1746.* 99) *Ord. Polit. d. a. 1661. Tit. 6.* Remissio conditionata pro pura habetur. *Decis. 39. d. a. 1746.* 100) Quo pertinet congressus mariti cum vxore, quam adulteram esse nouit. 1) Remissio praesumitur a) coniuge innocente mortuo; *Berg. Elect. crim. p. 131. 132.* b) eodem absente; c) si quis, an adulterium remittere velit, rogatus, non respondet. *Cf. Püttm. §. 619. pag. 305.* 2) *Decis. 84.* 3) *Const. 19. P. IV.* 4) Quo casu adulter dotem et bona paraphernalia vxori restituere debet, adultera vero illata, salua tamen gerada et receptiis, amittit. *Const. 11. P. IV. Cf. Ehrhard p. 330. Püttm. §. 626.*

vel multa ⁵⁾), *simplex* carcere VI. hebdomadum vel aequali multa coercetur ⁶⁾).

10) In Lusatia inferiori *simplex* IV. *duplicatum* VIII. hebdomadum carcere vel aequali multa punitur ⁷⁾).

X) FORNICATIO est concubitus maris soluti cum meretrice.

1) Meretrix est, quae quemlibet, cui placuerit, in amplexus suos venereos recipere consuevit, siue gratis, siue pro mercede.

2) Ius Saxonicum ⁸⁾ distinguit inter

a) meretrices publicas s. prostibula, quae olim relegatione, nunc ergastulo arbitrario coercentur;

b) et eas, quae clam corpus suum aliis offerunt, quae carcere arbitrario puniuntur.

3) Poena augetur, si valetudini aliorum, quos antea non admone-
runt, lue venerea nocuerunt, quo casu II. annorum ergastulum obtinet.

XI) STVPRVM est concubitus maris et feminae honestae illicitus quidem, sed naturae ordini haud contrarius.

1) Poena stupri est *carcer* ⁹⁾ et quidem primi, XIV. dierum, secundi III. et tertii IV. hebdomadum ¹⁰⁾).

2) Poena stupri augetur;

a) si tutor pupillae,

b) custos carceris feminae ipsius custodiae commissae id offert,

c) si viduus vel vidua ¹¹⁾ intra tempus luctus hoc admittit,

d) si quis cum puella, quae annum XII. nondum egressa est ¹²⁾

e) vel cum Iudaea concumbit ¹³⁾).

3) Tem-

5) Quoniam olim relegatio in multam commutari poterat.

6) Hommel Obs.

215. 7) Rescr. d. 19. Iul. 1783. quod affert Ebrh. §. 419. p. 327.

8) Const.

Elect. 28. P. IV.

9) Const. 27. P. IV.

Ita ut sine venia principis multa substitui nequeat, quod vero in delictis carnis attentatis fieri potest.

10)

stuprum attentatum, quo etiam impudici tactus pertinent II. aut III. dierum carcere vel multa coercetur.

11) Viduus IV. vidua VI. hebdomadum carcere

punitur Hommel Obs. 119.

12) Eiusmodi stuprum II. annorum ergastulo

vindicatur Hommel Obs. 873. n. 6. Const. 31. P. IV.

13) Quo casu carcer

IV. hebdomadum obtinuit Obs. 424.

- 3) Temperatur poena stupri:
 - a) si sponsus cum sponsa concumbit,
 - b) si stuprum matrimonium proxime sequitur,
 - c) si alterius pudicitiae insidiae structae sunt e. g. inebriatione.
- 4) Stupri cognitio apud nos ad superiorem, anticipatus concubitus ad inferiorem iurisdictionem pertinet ¹⁴⁾.
- 5) Is, qui concubitum confessus est, impraegnationem negare nequit ¹⁵⁾.
- 6) Praeterea stuprator stupratam aut ducere, aut dotare tenetur ¹⁶⁾, nisi modo legitimo matrimonium ipsi promiserit ¹⁷⁾.
- 7) Quantitas dotis ita constituitur ut infimis XV. honestioribus XXX. et ad summum C. floreni adiudicentur.
- 8) Dotem vitiata exigere nequit:
 - a) si cum pluribus rem habuit ¹⁸⁾,
 - b) si artibus meretriciis stupro ipsa causam dedit,
 - c) si cum alio nuptias iam iniit, adeoque stupratori electionem adimit,
 - d) si nuptias sibi a stupratore oblatas aspernata est,
 - e) pudicitiam alicui vendidit,
 - f) sciens cum marito vel cognato proximo rem habuit Cf. Püttm. §. 585.

9) Stu-

- 14) Resolutio grav. de a. 1769. Tit. von Iustitz und Polizeysachen §. 4. Hommel Obs. 569. In actione stupri stupratae super verbis: *nachdem ich nun von diesem Beyschlaß schwanger worden* iusiurandum reo deferre non licet, nisi affirmet, *dass sie niemahls oder wenigstens vom X. bis zum VII. Monat vor ihrer Niederkunft sich ausser Beklagten mit keiner andern Person fleischlich vermischet habe.*
- 15) Dos cum damni, quod stupro femina patitur, reparandi causa detur, etiam viduae vel ei, qui alii iam succubuit, debetur. Carpz. P. IV. Const. 27. Dec. 4. Deyling Instit. prud. pastoral. p. 628. Hommel Obs. 19. Contrarium statuit Küstner ad Deyling l. c.
- 16) Nam sponsalia clandestina accedente concubitu, (excepto casu in Mandato Zabeltitzienſi d. 16. Nov. 1648. expressio) non convalescunt. Ceterum actio, quae ad promissionem matrimonii adimplendam tendit coram Consistorio institui debet, quae vero alternatium petitum continet, etiam coram iudice seculari moveri potest. Resol. Grav. d. a. 1612. Tit. Confist. Sachen §. 4.
- 17) Exceptio congressus cum pluribus generatim opposita non attenditur, sed personae et tempora nominari debent.

9) Stuprator quoque ad alendum infantem, donec ipse se exhibere possit ¹⁹⁾, obligatur.

10) Vilioribus quotannis XII. honestioribus XX. aut ad summum XXX floreni adiudicantur. Püttm. §. 581.

XII) CONCVBINATVS est consuetudo coniugalis absque benedictione sacerdotali instituta.

Coercetur *IV. hebdomadam carcere. Menken ad Pand. Lib. XXV. Tit. 7. 3.* Si vero consuetudo illicita nihilominus continuatur, *ergastulum* obtinet. *Ebrh. §. 438.*

XIII) CRIMEN ONANITICVM et **SODOMIA** conueniunt in eo, vt sedationem instinctus liberos procreandi contra naturam eiusque ordinem contineant.

1) Onania vero membrorum genitalium abusu consistit, et sola feminis *emissione* perficitur.

2) Sodomia consistit coitu, qui contra naturae ordinem peragitur et, (excepta mulierum congressione) feminis *immissione* consummatur.

3) Diuiditur in Sodomiam

a) *Generis*, si homo cum brutis coitum exercet;

b) *Sexus*, si personae eiusdem sexus prauam libidinem exercent ²⁰⁾).

4) Onania *carcere IV. hebdomadam*; sodomia *ergastulo* arbitrario coercetur. *Hommel Obs. 441.* In sodomia generis bestia in alium locum transfertur. Püttm. §. 662.

5) Ob crimen sodomiticum, licet non sit consummatum, ad diuortium agi potest. *Rescr. d. 17. Iuny 1761. Hommel Obs. 224.*

6) Poena temperatur:

a) si delictum feminis immissione non fuit consummatum.

b) Ob minorem aetatem, crassamque, in qua reus versatur, ignorantiam ²¹⁾).

XIV) AN-

19) Plerumque donec annum XII. vel XIV. egressus sit. Stupratoris parentes, eo mortuo tum demum infanti alimenta suppeditare tenentur, si mater vel eius ascendentes inopiae causa hoc onus sustinere nequeunt. Dec. 28. d. a. 1746. 20).

Concubitus cum femina mortua *gladio*, (nunc *ergastulo IV. annorum*) coercetur.

21) Non vero ob coniugis innocentis intercessionem, *Boehmer Medit. ad C. C. pag. 419.*

XIV) ANTICIPATIVS CONCVBITVS est coitus, qui a desponsatis ante benedictionem sacerdotalem exercetur.

Punitur III. dierum carcere, cui etiam multa substitui potest.

XV) INCESTVS est concubitus eorum, qui gradu cognationis prohibito inter se coniunguntur ²²⁾).

1) Est,

a) *Iuris diuini* (Blutschande),

b) *Iuris humani* (fleischliche Vermischung im verbotenen Grade.)

2) De poena huius delicti ex Const. 22. 23. 24. haec inprimis notanda sunt ²³⁾

a) Incestus in linea recta a parentibus et liberis etc. perpetratus, siue adulterium accesserit, siue non, gladio (nunc IV. annorum ergastulo) coercetur.

b) Incestus a collateralibus primi gradus, et secundi gradus lineae inaequalis (Oheim und Nichte) admissus, ictu fustium et exilio, (nunc II. ann. erg.) puniri solet ²⁴⁾.

c) Incestus inter adfines primi gradus lineae rectae et collateralis e. g. (mit der verstorbenen Frauen Tochter erster Ehe) relegatione perpetua cum ictu fustium, nunc ergastulo II. annorum vindicatur.

d) Incestus in secundo gradu adfinitatis lineae inaequalis (e. g. mit der verstorbenen Frauen Schwester Tochter) perpetua relegatione (nunc I. anno ergastuli) punitur.

3) In iis gradibus, in quibus dispensatio impetratur, poena carceris arbitraria obtinet. Berg. Oec. Iur. Lib. III. Tit. II. thes. 7. n. 3. ²⁵⁾

4) In Lusatia tam superiori, quam inferiori incestus in linea recta inter fratres et sorores et eas personas, inter quas respectus pa-

G 2

ren-

22) Siue inter coniuges fiat, siue extra matrimonium.

Ebrbard §. 441.

23) Cf. Püttm. §. 646.

24) Nisi fratres et sorores propter inopiam in vno lecto dormire coacti fuerint, quo casu VI. hebdomadam carcer obtinet.

25) Obtinet in hoc delicto praescriptio quinquennalis Leyf. sp. 515. n. 9. Hommel.

Obs. 449. Cessat quoque omnis poena, si cui nec dolus nec culpa imputari potest,

rentelae locum habet, *fustigatione ac relegatione* (nunc erga-
stulo) in reliquis casibus carcere VI. hebdomadam vel multa
coercetur. *Hommel Obs. 198.*

- 3) Quasi incestus, qui coitu cum sponsi vel sponsae cognatis, vel ini-
tis sponsalibus cum cognatis eius personae, qua cum antea rem
habuimus, perficitur, *carcere arbitrario punitur* ²⁶⁾).

Impropria delicta carnis ²⁷⁾).

XVI) LENOCINIVM committunt ii, qui feminas aliis prostituunt, alienamque
libidinem dolo adiuuant ²⁸⁾

- 1) Dividitur ratione eorum, qui hoc delictum admittunt, in
- a) *Simplex*, quod ii admittunt, qui mulieres, quae nec
eorum uxores nec ex ipsorum liberis sunt, aliis prosti-
tuunt;
 - b) *Qualificatum*, quod a marito ²⁹⁾, qui uxorem, ab ad-
scendentibus, qui descendentes s. legitimos s. illegiti-
mos aliis prostituunt, perpetratur.
- 2) Si ad causam, ob quam perpetratur, respiciamus, discrimen ori-
tur inter
- a) *Quaestuarium*, quod lucri causa exercetur ³⁰⁾,
 - b) *Non quaestuarium*, quod quis absque spe lucri proprie
sic dicti committit ³¹⁾).
- 3) Lenocinium qualificatum, si lucri causa committitur, *gladio*;
(nunc IV. annorum ergastulo) sin minus, *relegatione perpetua*
cum ictu fustium (erg. II. annorum) coercetur.

4) Sim-

26) *Hommel Obs. 227. Berg. in Elest. Criminal. Supplem. P. II. Obs. 162.*

27) *Impropria delicta carnis* sunt actiones, quae propterea interdiciuntur, ne de-
lictorum exercendorum occasio praebetur, aut alia ratione pravae libidinis peri-
cula exoriantur. Optime hoc exposuit *Michaelis im Mosaischen Rechte, Tom. II.*
p. 240 — 249. Cf. Disputatio elegantissima C. G. Niesii: *Quatenus actiones, quae*
delicta carnis dicuntur, etc. coercendae sint. Viteb. 1793. p. 12.

28) Leno enim est alienae libidinis minister et conciliator. *Püttm. §. 674.*

29) In uxorem libidinis mariti conciliatricem poena extraordinaria animaduerti-
tur. *Püttm. §. 675.*

30) *Püttm. §. 676.*

31) e. g. ut sibi alienius amicitiam conciliet aut aliis aegre faciat,

4) Simplex, prout vel lucri causa, vel sine animo lucrum faciendi perpetratur, vel *relegatione perpetua cum ictu fustium* coniuncta, (*ergastulo 11. ann.*) vel *arbitraria carceris* aut *ergastuli poena* vindicatur.

5) Poena tamen mitigatur:

a) si in lenocinio quaestuario lucrum non perceptum.

b) Stuprum vel adulterium, cuius quis conciliator esse voluit, non perpetratum est.

c) Si quis non dolo, sed culpa lata alienae impudicitiae occasionem praebuit.

6) Hi, qui domos suas ad lenocinium concedunt, vel meretrices recipiunt, (*Hurenwirths*) *ergastulo arbitrario* puniuntur ³²⁾.

32) Hommel Obs. 224.

LIBER I.

DE PROCESSV CRIMINALI, AC DE CAUSIS CRIMINALIBVS,
NEC NON DE IVRISDICTIONE CRIMINALI, DE PERSONIS,
PER QVAS, ET DE LOCO, VBI EA EXERCETVR.

CAPVT I.

DE PROCESSV CRIMINALI GENERATIVM.

§. 1.

Processus criminalis est modus et ordo legitimus in cognoscendis et puniendis delictis observandus.

§. 2.

Processus criminalis est

A) accusatorius,

a) in specie sic dictus,

b) bannitorius,

B) inquisitorius,

C) denunciatorius.

Processus criminalis est vel *accusatorius*, vel *inquisitorius*, vel *denunciatorius*. Accusatorius ¹⁾ vocatur, si ad instantiam accusatoris contra delicti capitalis reum secundum regulas processus civilis ordinarii proceditur, et prout vel contra delinquentem praesentem, vel contra eum, qui ob probabilia certi delicti commissi indicia aufugit, instituitur, in *accusatorium in specie sic dictum* et *bannitorium* diuidi solet.

§. 3.

Processus inquisitorius ²⁾ est modus a iudice, qui nullo existente accusatore vi officii in delicti veritatem inquit, observandus. *Processus denunciatorius* ³⁾

¹⁾ In Saxonia ab usu recessit, expresse tamen non abrogatus est.

²⁾ Deriuandus est ex iure Canonico Cap. 10. 14. 16. 17. 19. 21. 24. X. de accus. Cf. Boehmer ad C. C. Art. 214. §. 3.

rius ³⁾ (*der Rügenprozess*) est modus delicta leuiora, praesertim iniurias simpliciter delatas ⁴⁾ in iudicio tractandi summarius ⁵⁾.

CAP. II.

DE CAUSIS CRIMINALIBVS.

§. 4.

Causa criminalis ⁶⁾ vocatur quoduis delictum, quatenus de eo cognoscendo et puniendo agitur. Est vel *maior*, quae a iudice superiorem iurisdictionem habente; vel *minor* quae a iudice, cui inferior iurisdicção competit, tractatur ⁷⁾. Causa criminalis
a) maior
b) minor

CAP. III.

DE IURISDICTIONE CRIMINALI.

§. 5.

Iurisdicção criminalis est potestas publicae leges ad delicta cum effectu applicandi. Continet 1) ius cognoscendi, 2) decidendi ⁸⁾, 3) sententiam exsequendi ⁹⁾.

§. 6.

3) Nititur *Mand. contra vindictam priuatam d. a. 1712. 1737. et Gen. wegen des Verf. in Unters. Sachen d. a. 1783.*

4) Vti vero simplex denunciatio non efficit processum accusatorium, ita non tollit processum inquisitorium, sed eum interdum instruit.

5) Huic processui denunciatus se non immiscet, nisi satisfactionis priuatae causa, ad quam simul respici solet.

6) Causa civilis vero est, in qua quis ius suum priuatum contra alterum turbantem persequitur s. in qua agitur de satisfactione priuata.

7) Cf. *Cap. seq. de iurisdictione criminali §. 7. 8.* Vberius hanc rem exposuit *Quistorp im peinl. Rechte Th. II. §. 533. 534.*

8) Hoc ius tamen iudici criminali in Saxonia non competit, cum acta ad dicasterium Saxonicum transmitti debeant, nisi delicta sint lenissima. Cf. *Püttm. Ius Crim. §. 706. 978.*

9) Etiam potestas exsequendi cum iurisdictione criminali non semper est coniuncta. Exemplum praebet Praefectura Elect. Vitebergensis.

§. 6.

Iurisdictio criminalis

Iurisdictio criminalis est vel superior vel inferior, illa potestatem delicta *graviora* cognoscendi continet ¹⁰⁾, haec in iure de delictis *leuioribus* statuendi consistit, atque cum iurisdictione civili coniuncta est ¹¹⁾.

a) superior

b) inferior.

§. 7.

Singula delicta, quae grauioribus annumeranda sint, et quae ad leuiora pertineant, recenset *Ordinatio Prouincialis d. a. 1550, et 1551.* ¹²⁾ Possunt tamen exinde duae regulae deriuari: „*Prima: Quaecunque delicta poena capitali, corporali grauiori vel alia iis poenis aequiparata* ¹³⁾ „*coercentur, ea ad grauiora, adeoque ad iurisdictionem superiorem pertinent.*“

§. 8.

Secunda regula: Quaecunque delicta carcere VIII. dierum vel X. thalerorum mulcta (IV. neue Schock) puniuntur ¹⁴⁾ „*iudice inferiori iurisdictione praedito coercentur.*“ Ceterum vero in Ord. Prov. l. c. haec delicta leuioribus adnumerantur: 1) euulsio criminum, 2) ictus, qui non letiferi sunt, neque paralyfin, (*Lähmung*) neque vulnus, sed solam sanguinis suffusionem efficiunt, 3) iniuriae verbales simplices, 4) venditiones mercium prohibitarum, 5) Ludi vetiti, 6) furtum, cuius pretium IV. grossos non excedit ¹⁵⁾.

§. 9.

Iurisdictio criminalis

1) Eminens,

Vti iurisdictio generatim, sic in specie quoque criminalis ratione eorum, quibus competit, in *eminentem* et *subordinatam* diuiditur; illa imperanti, haec alii eius

10) Vocatur etiam alta *Obergerichte*, *Blutgerichte*, *Blutbann*, *peinliche Gerichtsbarkeit* in sensu strictiori.

11) *Niedere Gerichtsbarkeit*, *Erbgerichte*, iurisdictio bassa.

12) Tit. Was zu Ober- Nieder- und Erbgerichten gehört. Inprimis vero conferri meretur Responsum a Facult. Iurid. Lips. a. 1620. hac de re datum, quod totum commemorat Carpzov. in *Pract. rer. crim. Part. III. quaest. 109. n. 31.*

13) Huc pertinet etiam infamia, bonorum confiscatio, remotio a munere.

14) Carpz- l. c. qu. 109. n. 63. Hommels *Teutscher Flavius* edit. d. a. 1775. p. 421.

15) Pertinet huc etiam anticipatus concubitus. *Refer. d. a. 1745. in C. A. Cont. p. 346.*

eius nomine competit, et prout vel vi muneris exercetur, vel alicui iure domini concessa est, denuo in *personalem* s. *administratorem* et *patrimonialem* dispesci solet. Cum vero iurisdictione patrimonialis vel vniuersitati concedatur, vel cum praedio coniuncta sit, denuo inter *patrimonialem in specie sic dictam*, et *realem* s. *praediatricam* ¹⁶⁾ distinguere licet.

2) Subordinata;
a) Personalis s. administrativa,
b) Patrimonialis;
aa) Patrimonialis in specie,
bb) Realis s. praediatrica.

§. 10.

Is, qui iurisdictionem subordinatam habet, cognoscere non potest de delictis ad statum publicum pertinentibus ¹⁷⁾. In specie vero iudici patrimoniali non competit cognitio *über alle Gewaltsachen, Raub und andere vehdliche Thaten*, si in viis publicis committuntur ¹⁸⁾.

§. 11.

Iurisdictione criminalis I) *adquiritur* 1) inuestitura vel priuilegio 2) praescriptione. II) *Probat* 1) testibus, eius exercitium adfirmantibus, 2) literis inuestiturae, 3) signis iurisdictionis criminalis e. g. patibulo. III) *Amittitur* 1) non vsu per tempus lege definitum, (31. ann. 6. hebd. 3. dies) modo occasio illam exercendi adfuerit, 2) insigni abusu.

CAP.

¹⁶⁾ Sunt, qui iurisdictionem cum praediis nobilium coniunctam ex eorum dominio in rusticos deriuandam esse putent. Cf. *Riccus vom landfässigen Adel, Runde im teutschen Privatrechte* §. 705. Alii vero haud leuibus argumentis hanc opinionem impugnant. Cf. *Eichmanns Erklärungen des bürgerlichen Rechts*, Th. IV. S. 364. *Schnauberts Staatsrecht der gesammten Reichslande*. Iena 1787. §. 322. In Saxonia uti in reliquis Germaniae prouinciis iurisdictione nobilium patrimonialis Sec. XIII. introducta, anno autem 1428. ea expresse confirmata est, in Comitibus Prouincialibus Lipsiae habitis. Cum enim ibi Ordines conquererentur de praefectis, quippe qui eorum iurisdictionem turbarent, lis ita composita est, ut praefecti superiorem, nobiles inferiorem iurisdictionem exercerent. Cf. *Wecks Beschreibung der Stadt Dresden*. Th. IV. Tit. 6. S. 438. Ex his igitur patet, nobiles iurisdictionem superiorem demum post annum 1428. adquisiuisse. Serius in collegium Senatus oppidani iurisdictione patrimonialis, plerumque titulo locationis conductionis vel perpetuae vel temporariae translata est. *Weck Th. 2. Tit. 4.*

¹⁷⁾ Nam in hoc casu denunciations obsignatae ad Cancellarium vel Procancellarium Regiminis transmitti debent. *Gen. d. 23. Febr. 1750.*

¹⁸⁾ *Const. Georgii d. a. 1506. in C. Aug. Tom. I. p. 1034. Ord. Prov. d. a. 1555. Tit. Was zu Ober- Nieder- und Erbgerichten gehört.*

CAP. IV.

DE IUDICIO CRIMINALI, SIVE DE PERSONIS IN EXERCENDA IURISDICTIONE CRIMINALI OBVENIENTIBVS.

§. 12.

Iudicium criminale est confessus eorum, qui iurisdictionem criminalem exercent. Iudicium criminale constituunt quatuor personae¹⁹⁾, *Iudex*, *Actuarius* et *duo Scabini*.

§. 13.

Iudex criminalis est persona iurisdictione criminali praedita. In iudice vero requiritur, ut sit 1) habilis²⁰⁾, 2) competens²¹⁾, 3) non suspectus.

§. 14.

*Actuarius*²²⁾ est persona publica eo consilio iureiurando adstricta, ut, quae in administranda iurisdictione conscribenda sint, literis mandet, curamque actorum iudicialium gerat. Officium actuarii in causis criminalibus consistit in eo 1) ut omnia, quae ad delicti inquisitionem pertinent, accurate et fideliter consignet, 2) nomina eorum qui actibus iudicialibus interfuerunt, ab initio registraturae annotet, 3) registraturam praelegat, 4) eam subscribat²³⁾, 5) acta rite

19) Dergestalt dass in Aemtern der Beamte, oder, wenn derselbe seine Vices dem actuario aufgetragen hat oder sonst abwesend ist, an des erstern Stelle der Landrichter, hiernächst der Actuarius und noch zwey andere Gerichtspersonen oder Schöppen; In Städten der Stadtrichter oder eine andere den Richtereyd auf sich habende Person, der Actuarius, oder Stadt- und Gerichtschreiber, und zwey Schöppen; Bey den übrigen Patrimonialgerichten auf dem Lande aber der Gerichtschreiber oder Gerichtshalter, der Dorfrichter nebst noch zwey Gerichtschöppen, oder, in Ermangelung des Dorfrichters, noch ein Gerichtschöppe gegenwärtig seyn soll. Gen. d. a. 1783. §. 1.

20) Natura, et ex legum dispositione. Sic e. g. praefecti specimina quaedam edere, ad praxin iuridicam admissi esse debent.

21) Ratione personae et ratione causae.

22) Protonotarii, Actuarii in Aemtern, Stadtschreiber, Gerichtschreiber.

23) Repetenda sunt hoc loco omnia, quae de conficiendis registraturis in processu civili exponi solent.

rite instruat et indicem eorum, quae in illis continentur, praefigat ²⁴⁾. Praeterea requiritur 5) ut Notarius sit ²⁵⁾, et hanc qualitatem sub poena V. thalerorum simul exprimat ²⁶⁾.

§. 15.

Assessores s. scabini h. l. sunt personae, quae actibus in delicto inquirendo obuenientibus maioris fidei causa interfunt. Eorum praesentia necessaria est, quoties aliquid suscipitur, sine quo poena capitalis, corporis afflictiva, vel alia, iis poenis aequiparata, irrogari nequit ²⁷⁾; et quo magis appareat, vtrum adfuerint, singuli nomina sua sub finem registraturae adscribere debent ²⁸⁾.

§. 16.

Praeterea vero in iurisdictione criminali exercenda occurrunt *Carnifex* s. exactor supplicii, *Commentariensis* s. carcerarius, qui carceris victusque reorum curam habet, eosque, quoties opus est, in iudicium producit, et actu finito carcere includit; denique *excoriator* ²⁹⁾ s. servus carnificis, qui ei in exercendo munere interdum auxilium praestat.

CAP. V.

DE FORO CRIMINALI

§. 17.

Forum criminale (*der peinliche Gerichtsstand*) est locus, ubi iurdictio criminalis exercetur, qui vel talis est, ut quis ibi iurisdictioni sit subiectus, vel non. Si prius, *forum competens*, sin posterius, *forum incompetens* dicitur. a) *competens*.
b) *incompetens*.

H 2

§. 18.

24) Sub poena X. thalerorum. *Generale d. a. 1783. §. 20.*

25) Vel notarium sibi adiungat, alias enim actus suscepti nullitate laborant. Actuarii tamen militares, ut notarii sint, non opus est. *Rescr. d. 12. April 1718.*

26) *Ord. Proc. Recogn. Tit. 2. §. 7.*

27) *Gen. d. a. 1783. §. 1.*

28) Attamen, si vnus ex assessoribus, qui ab initio praesens fuit impeditur, quo minus nomen suum subscribere possit, actus suscepti propterea non sunt repetendi. *Gen. d. a. 1783. §. 1.*

29) Hic etiam nostris temporibus levis notae macula laborat, non vero carnifex.

§. 18.

Forum

- a) commune
- b) privile-
giatum

Si ad rationem respicis, ob quam quis iurisdictioni in foro quodam est subiectus, siue, quae istud fundat, illa est vel ius commune vel privilegiatum. Hinc oritur discrimen inter forum *commune*, in quo omnes causae et personae non exceptae tractantur, et *privilegiatum* quod in certis quibusdam delictis vel personis exceptis obtinet.

§. 19.

Forum commune

- a) domicilii,
- b) delicti,
- c) deprehensionis,

Forum commune est triplex, 1) *domicilii*, quod quis in eo loco sortitur ubi sedem fixam habet, 2) *delicti* ³⁰⁾ quod obtinet in eo loco, ubi quis deliquit, 3) *deprehensionis* ³¹⁾ quod quis in eo loco agnoscere debet, quo delicto perpetrato commoratur ac deprehenditur ³²⁾.

§. 20

Forum privilegiatum obtinet I) in delictis exceptis, huc pertinent 1) delicta, quae ad statum publicum spectant ³³⁾, 2) quae adhibita vi in viis publicis committuntur ³⁴⁾, 3) delicta ecclesiastica etc. II) In personis privilegiatis, huc referuntur 1) Consiliarii principis ³⁵⁾, 2) Schriftfassi ³⁶⁾, 3) Academici ³⁷⁾, 4) Milites ³⁸⁾, 5) Clerici ³⁹⁾.

§. 21.

30) Vel attentati, vel inchoati, vel consummati.

31) Deprehensio enim efficit praeuentionem.

32) Si delictum in confinio ciuitatum commissum est, iudex vtriusque territorii est competens, ita vt praeuentionio locum habeat, nisi ex certis vestigiis, quonam territorio perpetratum sit, constet. Alii aliter sentiunt Cf. *Carpz. Pract. rer. crim. qu. 110. n. 37.* Böhmer ad *Carpz. qu. 110. n. 38. obs. 4. Quistorp Tb. 2. §. 575.*

33) *Gen. d. 23. Febr. 1750.*

34) *Ord. Prov. d. a. 1550. et 1555. Tit. Was zu Ober - Nieder - und Erbgerichten gehört.*

35) Super eorum criminibus delegati a principe nominati cognoscunt. Püttm. §. 749. Praeterea de foro aulicorum seruientium, qui in causis criminalibus praefecturae Dresdensi subsunt, Cf. *Wabst bist. Nachricht von Sachsen. S. 205. Römers Cb. S. Staatsrecht Tb. 3. S. 259. Schwarzens Wörterbuch sub voce Hofämter.*

36) *Hommel Obs. 732.*

37) Modo iudicium academicum superiorem iurisdictionem habeat. Academici sunt vel incorporati, vel immatriculati, vel actu studentes.

38) Milites gregarii vsque ad Capitaneum in prima instantia subsunt *den Regimentsgerichten*, reliqui, *vom Major an, dem Generalkriegsgerichte.* Eos qui forum militare agnoscere tenentur accurate recenset *das Kriegs - Gerichts - Reglement d. a. 1789. 2. Abschn.*

39) H. l. omnes ratione muneris a Consistorio confirmati.

§. 21.

De militibus notandum est 1) eos, si graue quoddam delictum admaiserint, a magistratu ciuili custodiae dari et summarie examinari posse, 2) ita tamen, vt vna cum protocollo iudici militari proxime superiori tradantur, et ad supremum iudicium militare relatio fiat ⁴⁰⁾, 3) milites, quibus annalis domum abeundi venia data est, saltem in delictis communibus iurisdictioni eius loci subesse, vbi commorantur ⁴¹⁾.

§. 22.

Ceterum etiam in causis criminalibus obtinet continentia causarum, ita vt causae (ciuiles et criminales) ex eodem facto prouenientes coram eodem iudice tractandae sint ⁴²⁾.

40) *Ern. Ordonanz d. 30. Iuny 1752. §. 111.*

41) *Cf. Rescr. d. a. 1771. quod affert Püttmann. §. 741.*

42) *Berg. Oec. Iur. p. 693. Püttm. §. 750.*

LIBER II

DE PROCESSV INQUISITORIO IN SPECIE.

CAP. I.

DE INQUISITIONE GENERALI ET DE ACTIBVS QVI IN EA PERAGENDA OCCVRRVNT GENERATIM.

§. 23.

Processus inquisitorius est modus et ordo legitimus a iudice, qui vi officii in delicti veritatem inquirat, observandus. Inquisitio est vel *generalis*, quae locum habet, si, an et a quo delictum perpetratum sit, inquiratur; vel *specialis*, quae contra aliquam personam delicti satis suspectam eo consilio instituitur, ut omnes res, quae ad eam accusandam vel defendendam faciunt⁴³⁾, accuratius explorentur.

§. 24.

Iudex ad inquisitionem ex officio instituendam moveri potest 1) *fama*⁴⁴⁾, 2) *denunciatione*, 3) *iudiciis*.

§. 25.

Non vero quaelibet fama hic sufficit, quapropter iudex magnam cautionem adhibere debet, ut, quantum probabilitatis ei tribuendum sit, accurate perpendat⁴⁵⁾, ne vel actionem iniuriarum aliaque incommoda sibi contrahat, vel delicta impunita dimittat. Fama igitur tum demum ad inquisitionem institu-

43) Iudex enim ad omnia, quae ad rei excusationem vel defensionem pertinent, ex officio respicere debet. *Gen. d. a. 1783. §. 10.*

44) *Cap. 24. X. de accus. C. C. Art. 6.*

45) *Cf. Mand. d. 14. Octobr. 1744.*

tuendam sufficere videtur, si 1) a duobus testibus idoneis confirmatur, 2) delictum eiusmodi est, cuius suspicio in eum, cui tribuitur, cadere possit ⁴⁶⁾).

§. 26.

Quo magis delatori fides haberi queat, requiritur, 1) ut sit persona fide digna, 2) media probandi afferat, quae satis idonea deprehendantur. Ei, qui plane incognitus est ⁴⁷⁾, vel ex ipsa denunciatione lucrum expectat, fides non est tribuenda; quamvis iudex etiam in hoc casu in ipsa indicia, modo caute hoc fiat, inquirere possit. Delator, qui ficta et falsa narratione processui inquisitorio causam dedit, rei innocentia satis declarata, actione iniuriarum conveniri potest, et in expensas condemnatur ⁴⁸⁾, quas interdum etiam iudex, inquisitione absque ratione idonea suscepta, ferre tenetur. Ceterum, quando crimen deferens, ut nomen suum fileatur, petit, hoc ipsi, donec reus eum defensionis causa scire cupiat ⁴⁹⁾, haud denegari solet ac debet.

§. 27.

Denique iudex etiam ad indicia, quae famam vel denunciationem probabiliorem reddunt, respicere, et, quanta vis probandi ipsis tribuenda sit, indagare debet. Ceterum vero omnia, quae ipsi inquisitioni instituendae occasionem dederunt, accurate consignanda sunt.

SECTIO I.

DE VERITATE SIVE CERTITVDINE CRIMINIS ERVENDA.

§. 28.

Ante omnia iudex, ut corpus delicti extra omnem dubitationem ponatur, siue ut de veritate delicti commissi omni ex parte constet, curare debet ⁵⁰⁾. Quo
gra-

46) *Quistorp l. c. §. 593.*

47) *Arg. C. C. Art. 63. Cf. Böbmer ad C. C. Art. 6. §. 6.*

48) *Quistorps Beyträge etc. n. IX. pag. 138. sqq.*

49) *Art. 20. 61. C. C.*

50) *Disertis verbis hoc praecipit Gen. d. a. 1783. §. 2. Da hiernächst auf die Berichtigung des Corporis delicti im peinlichen Prozesse das Hauptwerk mit beruhet; so hat ein ieder Richter dahin zu sehen, dass er nicht nur ob, wo, und zu welcher*

gravior vero, probata delicti veritate, poena reo imminet, eo maior diligentia iudici in ea exploranda, incumbit. Minima dubitatio, quae in corpore delicti superest, efficit, ut poena capitalis locum habere nequeat ⁵¹⁾).

§. 29.

Iudex de veritate delicti commissi certior fieri potest, 1) inspectione oculari in iis delictis, qui signum quoddam, quod sensibus praesertim oculis percipi potest, relinquunt. Quapropter in delictis carnis inspectione oculari a medicis et chirurgis vel interdum ab obstetricibus; in crimine incendii, expositione infantum ab ipso iudice, adhibito actuario et scabinis suscipienda; in crimine falsificatione monetae et furto, perscrutatione domestica, et in posteriori delicto aestimatione ab ipso domino, vel a taxatoribus facta, et iureiurando confirmata opus est. Si vero hoc modo nihil cognosci atque explorari potest, 2) testes examinandi sunt ⁵²⁾ atque 3) ad indicia et praesumptiones respiciendum est.

S E C T. II.

DE INVESTIGANDO DELICTI AVCTORE.

§. 30.

Iisdem vero mediis iudex ad detegendum delicti auctorem uti, ac deinde eum, in quem sufficiens suspicio cadit, carcere includere (vel, si aufugit, modo legitimo persequi, eumque si recuperavit,) ante omnia summarie examinare et modo legibus praescripto contra eum procedere debet.

S E C T.

Zeit die gerügte That wirklich geschehen sey, genau erforsche, sondern auch von denen bey Begehung derselben, sowohl vor- und nachher vorgefallenen Umständen, und der Veranlassung dazu, auch denen Folgen der That, genaue Erkundigungen einziehe — damit nachhero, und besonders bey Abfassung eines Endurtheils wegen Gewissheit des Verbrechens kein Zweifel übrig bleibe.

51) *Arg. C. C. Art. 22. Poena corporis afflictiva ob solam probabilitatem irrogari potest. Cf. Böbmer ad C. C. Art. 6. §. 13. F. A. Hommel D. an et quatenus certitudo corporis delicti in processu criminali necessaria sit Lips. 1737.*

52) Praesertim ii, qui optimam rei, de qua quaeritur, notitiam habere videntur, ac praesumuntur, cognati, vicini, inquilini etc. Interdum adeo is, in quem criminis suspicio cadit, quo tamen in casu a iureiurando, quod testes praestare solent, abstinendum est. *Cf. Püttm. §. 784.*

S E C T. III.

DE EXAMINE SVMMARIO AC DE RELIQVIS ACTIBVS GENERATIM.

§. 31.

In examine summario instituendo iudex non solum formalia praescripta rite obseruare, sed etiam omnes res, quae ad delicti veritatem eruendam vel ad detegendos socios aliquid faciunt ex reo quaerere debet. Reus vero aut delictum confitetur, aut negat; priori casu iudex curet, vt confessio eas qualitates habeat, quae leges desiderant, posteriori vero de veritate eruenda sollicitus esse, causamque legitimis probationibus instruere, ad inquisitionem specialem progredi, ac si necesse est, antea sententiam hac de re a dicasterio petere debet. Praesertim in iis casibus, in quibus inquisitioni speciali non facile locus datur, acta, antequam transmittantur, in eum statum redigenda sunt, vt omnia, quae ad reum accusandum et defendendum spectant, in iis contineantur. Sententiam latam iudex patrimonialis aperire et reo publicare, praefectus electoralis vero antea eius confirmationem a regimine exspectare, vterque vero, nisi vltior defensio reo concedenda sit, poenam constitutam modo legitimo exsequi tenetur.

CAP. II.

DE ACTIBVS, QVI IN PROCESSV INQUISITORIO OCCVRRVNT, IN SPECIE.

S E C T I O I.

DE ACTIBVS, QVI AD DETINENDVM DELINQVENTEM PRAESERTIM RESPICIVNT.

§. 32.

Cum delinquens haud raro ante institutam vel finitam inquisitionem aufugere, atque hac ratione poenae se subtrahere soleat, iudex curare debet, vt carcere includatur et in vincula coniiciatur, nisi forte alia ratione in loco, vbi inquisitio peragitur retineri queat.

TITVLVS I.

DE INCARCERATIONE DELINQVENTIS.

§. 33.

Reus vero carcere includi non potest, nisi 1) de delicto commissio satis constet, 2) ultimum supplicium vel poena corporis afflictiva grauior, vel alia hisce poenis aequiparata metuenda sit⁵³⁾, 3) probatio semiplena⁵⁴⁾, 4) periculum fugae adsit⁵⁵⁾; id quod in delictis atrocioribus semper adesse praesumitur.

§. 34.

Apprehensio rei 1) ita fiat necesse est, ut vitae et corporis incolumitati parcat, 2) carcer debet esse ita comparatus, ut eius valetudo nullum detrimentum capiat⁵⁶⁾, 3) exceptis personis iudicialibus et commentariensi, nemini aditus ad delinquentem patet, nisi praesente actuario, vel alia persona iudiciali. 4) Socii criminis s. complices vno carcere non sunt includendi, ne, quid iudici respondere et quomodo se excusare velint, communi consilio deliberare possint. 5) Delinquentes incarcerati ad laborem, qui tempori, loco et eorum conditioni accommodatus est, suscipiendum, compelli debent⁵⁷⁾. 6) Denique a clerico, saltem septimo quoque die admonendi, et praeceptis religionis imbuendi sunt.

TI.

53) Si posteriori tempore apparet, eiusmodi poenam reo non imminere, rursus e custodia dimittendus est.

54) Alii leuiores indicia sufficere credunt, *Quist. l. c. §. 679*. Multa hic prudentis iudicis arbitrio relinquenda sunt, qui ad delicti qualitatem et personarum conditionem respicere debet.

55) e. g. in vagabundis et hominibus inferioris ordinis, qui bona immobilia non possident.

56) Die Gefängnisse sollen — nicht feucht und naß, sondern trocken, reinlich und dergestalt beschaffen seyn, damit die Lust und das Tageslicht bineindringen und die Gefangenen ausgerichtet darinnen stehen, und geräumlich liegen können, mit- bin an ihrer Gesundheit keinen Schaden leiden. *Gen. d. a. 1783. §. 14.*

57) Id quod inde lucrantur partim ad eorum sustentationem, partim ad sumtus inquisitionis adhibetur. *Gen. d. a. 1783. l. 6.*

TITVL. II.

DE CAUTIONE.

§. 35.

A carcere interdum liberat saluus conductus, de quo §. 50. agendum erit, et cautio, qua quis stipulata manu promittit⁵⁸⁾, se, donec inquisitio ad finem perducta sit, intra fines iurisdictionis permanfurum et cuius citationi obsequium praestitutum esse, hancque promissionem interdum datis *pignoribus* et *fideiussoribus* confirmat. Haud facile tamen admittitur cautio, si poena capitalis vel corporis afflictiva grauior imminet, et indicia proxima adsunt.

S E C T. II.

DE MEDIIS, QVAE IVDex AD RECUPERANDVM DELINQVENTEM ABSENTEM ADHIBET.

§. 36.

Cum saepissime fieri soleat, vt delinquentes fuga salutem quaerant, iudex non solum in iis retinendis operam dare, sed etiam eos si aufugerint investigare, et hunc in finem, 1) visitationes instituere, 2) delinquentes adscitis hominibus idoneis persequi, 3) literas requisitoriales, vel 4) patentes transmittere, 5) eorumque bona, si quae reliquerint, consignare atque aliorum administrationi committere debet.

TIT. I.

DE PERSCRVATIONE S. VISITATIONE IN IIS LOCIS, VBI REVS PROBABILITER COMMORATUR, INSTITVENDA.

§. 37.

Visitationes, quae quotannis, praesertim in deversoriis publicis, a magistratu ciuili, militibus interdum adhibitis, institui solent, locum etiam habere possunt, si, reum in loco quodam latitare, probabile est.

1 2

TIT.

58) Cautio iuratoria apud nos in hoc casu non praestatur. Gen. d. a. 1783. §. 12.

TIT. II.

DE REI PERSECUTIONE.

§. 38.

Persecutio s. sequela in eo casu praecipue vtilitatem praestat, si statim elapso delinquente fit, et de loco, quem petiit, probabiliter constat. In alieno territorio reum plane non ⁵⁹⁾; in aliena iurisdictione tum demum persequi licet, 1) si nulla vis adhibetur, 2) delinquens iudici eius loci, quo capitur, traditur, et eum abducendi venia petitur ⁶⁰⁾.

TIT. III.

DE LITERIS REQUISITORIALIBVS.

§. 39.

Litterae requisitoriales sunt epistolae quibus iudex, e cuius foro delinquens aufugit, eum, sub cuius iurisdictione commoratur, rogat ⁶¹⁾, ut delinquentem transmittat.

§. 40.

Necesse vero est, ut 1) iudex requirens delinquentem nomine et accurate describat, 2) delictum commissum, et 3) rationes, quibus suspicio nititur, commemoret, 4) expensas restituat atque 5) facta transmissione litteras reuersales tradat ⁶²⁾.

§. 41.

59) Exceptio est in pacis publicae violatoribus. *Rec. Imp. d. a. 1555. §. 36. 37. d. a. 1559. §. 23. sq.*

60) *Quistorp. l. c. §. 824.*

61) Addi solet clausula, *in subsidium iuris, zu Hülfe Rechts.*

62) Quibus promittit, *dass die Verabfolgung den NN. Gerichten zu keinem Nachtheil in ihrer Gerichtsbarkeit gereichen noch dadurch einige Einführung gemacht werden solle, sondern dass er es bey ähnlichen Gelegenheiten eben so halten wolle.*

§. 41.

Iudex requisitus vero 1) delinquentem apprehendendum et carcere includendum curat, 2) summarie examinat, 3) eius bona consignat, 4) eumque una cum protocollo transmittit.

§. 42.

Cum vero deprehensio delinquentis praeuentionem efficiat, remissio eius ad locum delicti commissi non est necessaria, nisi 1) delictum sub praefecturis electoralibus commissum⁶³⁾, vel 2) inquisitio per examen summarium iam inchoata sit⁶⁴⁾.

TIT. IV.

DE LITERIS PATENTIBVS.

§. 43.

Litterae patentes (*Steckbriefe*) sunt, quibus delictum commissum enarratur, auctor eius accurate describitur et ab omnibus iudicibus petitur, ut reum apud se deprehensum carceri inancipent, et iudicem petentem hac de re certiores faciant.

§. 44.

Eiusmodi litterae per nuncios ad iudices vicinos perferuntur, qui earum formulam notitiae causa describendam curant. Interdum etiam, ut res illico pluribus innotescat, nouellis publicis inferuntur.

§. 45.

Si delinquens per alienum territorium ducendus est, antea datis literis reuersalibus a principe venia impetrari debet, quoniam actum iurisdictionis in alterius territorio exercere non licet.

63) *Resolut. Grav. d. a. 1661. Tit. Von Iustit. Sachen. §. 45.*

64) *Berg. Oec. Iur. Lib. V. Tit. 4. n. 5. 6.*

§. 46.

Ceterum vero iudex non nisi eum, contra quem grauis suspicio adest, (plerique semiplenam probationem requirunt,) hac ratione persequi debet, quoniam si delictum postea non probetur, actione iniuriarum conueniri potest.

TIT. V.

DE BONORVM DELINQVENTIS CONSIGNATIONE, DEPOSITIONE VEL SEQUESTRATIONE.

§. 47.

Consignatio bonorum, eorumque *depositio vel sequestratio*, eo consilio fieri solet, vt delinquens alimentis priuetur et eo magis redire cogatur. Interdum etiam propterea suscipi solet, vt magistratus de sumtibus in inquisitionem erogandis securus sit.

§. 48.

Const. Carol. Art. 206. praecipit vt, 1) res, quae seruari non possint, a iudice vendantur, et pecunia inde redacta in iudicio deponatur, 2) proximis absentis cognatis, bona eius administrare volentibus, illorum administratio permittatur, (modo de fide in administrando caueant, atque se absenti nil ex iis concessuros esse promittant) 3) iisdem ex bonis absentis uxori ac liberis alimenta necessaria praestentur⁶⁵).

TIT. VI.

DE CITATIONE EDICTALI.

§. 49.

Si neque literis requisitorialibus et patentibus, nec alio modo reus fugitiuus recuperari potest, *citationes edictales* emitti, et in tribus territoriis adfigi so-

65) Si fugitiuus absens moritur, bona proximis heredibus restituantur.

solent. Reus tamen in praeiudicium, quod iis inest, non statim incidit, sed ei plerumque defensio conceditur ⁶⁶⁾.

TIT. VII.

DE SALVO CONDUCTU.

§. 50.

Reo petenti interdum a iudice dari solet *salvus conductus*, qui est promissio de reo tamdiu non incarcerando donec ipsi sententia poenae corporis afflictivae fuerit irrogata (*bis etwas Peinliches wider ihn erkannt wird*) ⁶⁷⁾. Diuiditur in *generalem*, qui ita datur, ut reo ad locum ubi inquisitio peragitur libere accedendi indeque recedendi potestas sit ⁶⁸⁾, et *specialem*, quo reo absque metu custodiae in loco inquisitionis tamdiu commorari licet, donec sententia poenae corporis afflictivae irrogata fuerit. Apud nos reo saluum conductum petenti fere semper specialis impertitur. *Püttm. §. 1032.*

§. 51.

Salvus conductus datur latitantibus, quamvis confessi sint et convicti aut e carcere elapsi ⁶⁹⁾, modo alia ratione copiam sui haud faciant, et omnis opera in iis requirendis adhibita fuerit, quamvis graue delictum commiserint ⁷⁰⁾. Praesentibus et carcere iam inclusis tantum in delictis leuioribus et iusta ex causa e. g. ob morbum fonticum, in delictis grauioribus tum demum, si idonea innocentiae argumenta attulerint.

§. 52.

66) Formulæ sententiae inuenies in *Hommels teutsch. Flav. edit. III. S. 236.*

67) Addi interdum solet: *und er selbiges durch eine Defension abzulehnen nicht vermag*, cui tamen clausulae nullum effectum tribuendum esse censet *Quistorp. l. c. §. 839.*

68) Quo casu saluus conductus etiam ad diem ante et post terminum extendi solet. *Menken Pand. 47. 1. 29.* Varios verborum *ein allgemein sicheres Geleite* significatus recenset *Quistorp §. 832.*

69) *Carpzov. qu. 112. n. 36. Böhmer ad art. 156. C. C. §. 3.*

70) *Quistorp l. c. §. 836. Böhmer ad Carpz. qu. 112. obs. 4.* Nisi is, qui saluum conductum petit, homo securitati reipublicae maxime periculosus sit, vel contra saluum conductum iam peccauerit. *Böhmer ad Carpz. qu. 112. obs. 7.* Saluo conductu denegato literae patentes plerumque emitti solent. *Böhmer l. c. obs. 8.*

§. 52.

Is, qui saluum conductum impetrare vult, cautionem de qua supra §. 35. iam dictum est, vel promissoriam, vel datis pignoribus aut fideiussoribus praestare debet.

§. 53.

Saluus conductus expirat, 1) dolo in eo impetrando adhibito, 2) rei, praeuia citatione se non sistentis, contumacia, 3) delicto nouo perpetrato, 4) sententia criminali ⁷¹⁾).

SECTION III.

DE MODIS, QVIBVS IVDICI DE DELICTO COMMISSO EIVSQUE AVCTORE FIDES FIT.

TITVLVS I.

DE EXAMINE SUMMARIO.

§. 54.

Examen summarium est actus iudicialis, quo delinquens, vel delicti suspectus de delicto ac de iis, quae ad eius veritatem confirmandam, vel ad detegendos socios aliquid faciunt, generatim interrogatur. Vti vero hoc tam necessarium est, vt in processu criminali nunquam omitti possit, sic iudex, antequam hoc instituat, argumenta, quibus suspicio contra aliquem nititur, diligenter perpendere debet.

§. 55.

Antequam ipsum examen instituat, 1) delinquenti quaestiones de eius patria, parentibus, aetate, religione, vita ante acta et ratione, qua illam adhuc tolerauit, proponuntur; deinde sequitur 2) admonitio de dicenda veritate, haec est vel *generalis* ⁷²⁾, quae in omnibus delictis locum inuenit, vel *specialis*

71) Cf. Quistorp. §. 840. 841. Püttm. §. 1034.

72) Gen. d. a. 1783. §. 4. — — — Sodann zu einem aufrichtigen Geständniß ernstlich und beweglich, auch mit Vorstellung dafs er sich sonst die Untersuchung selbst

lis ⁷³⁾ quae in furto simplici additur ⁷⁴⁾. Porro 3) ubi, ⁷⁵⁾ quo tempore, qua ratione ⁷⁶⁾, et quibus causis commotus delictum perpetraverit, delinquens interrogatur et 4) super his omnibus registratura a iudice, actuario et scabinis, qui actui interfuerunt, subscribenda, conficitur.

§. 56.

Si delinquens mentem suam germanice exprimere nequit, interpret, qui nostram et delinquentis linguam intelligit, adhibendus et hunc in finem iureiurando obstringendus est, qui deinde admonitiones, quae §. 4. et 5. Generalis d. a. 1783. continentur, et quaestiones reo proponendas in eius linguam vertit, responsiones eius in eadem lingua consignat, cum actuario vero germanice communicat, ut hic eas quoque ad acta scribere possit. Protocollum vero, cum interpretis, tum actuarii ab interprete et personis, quae iudicium criminale constituunt, etiam ab ipso delinquente, si artem scribendi callet subscribendum est ⁷⁷⁾.

§. 57.

Praeterea quoque duo assessores iudicii, qui linguam, qua delinquens utitur, intelligunt, adhibendi, vel, his deficientibus, alii, qui eam huius linguae notitiam habent, ut cum protocollum interpretis, tum versionis qualitatem diiudi-

erschweren, den Arrest verlängern die Unkosten häufen und am Ende eine härtere Strafe zuziehen oder, wenn ja dazu bey der gegenwärtigen Untersuchung nicht zu gelangen, er (Inculpat) entweder wohl gar nicht oder doch binnen einer geraumen Zeit seines Lebens nicht wieder auf freyen Fuß kommen werde, anzuermahnen.

73) § 5. Gen. cit. Ausser dieser Admonition soll annoch bey verübten gemeinen Deuben und Parthierereyen dem Inculpaten die besondere Bedeutung geschehen, wie ihm, daferne er bey dem Leugnen beharren und vor Versendung der Acten nach rechtlichem Erkenntnisse die begangenen Deuben und Parthierereyen nicht gestehen würde, nachgehends der ausserdem zu merklicher Verminderung der Strafe gereichende Ersatz des Entwandten oder Verparthierten bey sothanem Erkenntnisse nicht zu statten kommen werde

74) Hae admonitiones ipsi registraturae verboten sunt inferendae. Gen. d. a. 1783. §. 11.

75) Praesertim si quis extra territorium deliquit, locus et provincia, in qua delictum perpetratum est, accurate describi et annotari debet.

76) Inprimis utrum solus deliquerit an socios et auxiliares habuerit.

77) Gen. cit. §. 11.

dicare possint, ad eiusmodi actus iureiurando adstringendi sunt; qui vna cum interprete examini interesse, ac non solum registraturam in lingua delinquentis confectam, sed etiam versionem, vna cum reliquis personis subscribere debent.

TIT. II.

DE INQUISITIONE SPECIALI.

§. 58.

Finita inquisitione generali, si de corpore delicti constat, interdum contra reum satis suspectum, *inquisitio specialis* eo consilio instituitur, ut quaestionibus ei propositis et responsionibus redditis, modus, quo delictum perpetratum sit, et res delictum concomitantes accuratius explorentur.

§. 59.

Inquisitio specialis non facile locum habet, nisi de corpore delicti constet, et contra reum semiplena probatio adsit. Apud nos vero distinguere debemus, utrum delictum ita comparatum sit, ut poena capitalis reo immineat, nec ne. Posteriori casu acta finita inquisitione generali, ita instructa ad dicasterium transmitti debent, ut omnia quae ad reum accusandum et defendendum requirantur, in se contineant ⁷⁸⁾. Saepissime enim dicasteria in hoc casu sine praeuia inquisitione speciali, poenam statim irrogare solent.

§. 60.

Si vero poena capitalis ~~non~~ metuenda est, iudex patrimonialis ad inquisitionem specialem ante transmissionem actorum progredi potest, cum contra praefecti etiam in hoc casu, sententiam petere soleant.

§. 61.

Inquisitio specialis incipit ab examine super articulis inquisitionalibus. Sunt vero *articuli* quaestiones, reo eum in finem propositae, ut ex eius responsionibus modus, quo delictum perpetratum sit, accuratius cognoscatur. Diuiduntur

78) *Gen. d. a. 1783. §. 8.*

tur in *generales*, qui ad personam delinquentis, eius patriam, parentes, aetatem, religionem, vitam ante actam spectant et *speciales*, quibus id, quod ad ipsum delictum pertinet, continetur⁷⁹⁾.

§. 62.

Hauriuntur articuli ex testium dictis, examine summano, indiciis eruenda⁸⁰⁾ veritati inferuientibus⁸¹⁾. In Saxonia praecipitur⁸²⁾, ut sint perspicui, breves, stilo directo non relatiuo concepti, neque captiosi⁸³⁾. Potest tamen iudex reo falsa et sibi contraria narranti dubia mouere, atque, ut is ad quaestiones sibi propositas clare et congrue respondeat, iubere.

§. 63.

Responsiones a reo ad quaestiones propositas redditae accurate consignari debent⁸³⁾, praecipue inquisitus ambigue et obscure respondens ut mentem suam clarius exprimat, monendus est. Si vero reus facta registraturae praelectione aliquid mutat vel addit hoc separatim annotari debet.

K 2

§. 64.

79) Folium actorum, quod rem continet, ex qua quilibet articulus depromptus est, annotari debet. *Gen. cit.* §. 7.

80) Omittenda tamen sunt ea, quae neque ad reum accusandum neque ad eum defendendum neque ad detegendos complices aliquid faciunt.

81) *Gen. cit.* l.

82) Ita ut suggestionem contineant. Suggestio vero adest si quaestione ipsa responsio iam continetur, vel si res dubiae, quae a delinquente demum percontari debent, iam supponuntur. *Cf. Quistorp l. c. §. 669.*

83) *Generale cit.* §. 7. Bey dem Verbör selbst ist darauf zu sehen, daß Inquisitens Antwort auf jeden Artikel deutlich, mit Ja oder Nein, oder daserne die Antwort eine Anzeige zur Sache gehöriger Umstände enthält, nicht stilo relativo, sondern mit Inquisitens eigenen unverändert beyzubehaltenden Worten, niedergeschrieben werde, und wenn über den Sinn dieser Worte, und aus deren Zweydeutigkeit Zweifel entstehet, so ist dem Inquisiten eine bestimmte und deutliche Erklärung, wie er das, was er gesagt, eigentlich verstanden wissen wolle, abzufordern, sowohl derselbe über den Grund der ertheilten Antwort zu befragen, wie denn auch besonders darauf Achtung zu geben, ob Inquisit bey der articulirten Vernehmung seinen vorigen summarischen Aussagen widerspreche, welchem Falls ihm der Widerspruch zu Gemüthe zu führen und er, wie er selbigen heben könne, zu befragen ist.

§. 64.

Effectus inquisitionis specialis sunt ⁸⁴⁾, 1) ut reus ab eo momento, quo examen super articulis incipit, nomine *inquisiti* appelletur ⁸⁵⁾, 2) a munere publico abstinere iubeatur ⁸⁶⁾, 3) a collegiis et honestorum virorum consortio et a novis honoribus suscipiendis excludatur ⁸⁷⁾ in eaque conditione permaneat, donec a crimine se liberarit, et innocentiam suam liquido ostenderit.

TIT. III.

DE CONFESSIOE.

§. 65.

Confessio h. l. est affirmatio delicti ab ipso delinquente sciente et intelligente facta ⁸⁸⁾.

§. 66.

Confessio ratione modi,

a) libera,

b) extorta.

a) pura,

b) conditionata.

a) vera,

b) ficta.

Ratione modi, quo confessio fit, est vel *libera* ⁸⁹⁾, vel *extorta*, vel *pura*, quae simpliciter, vel *conditionata* s. *qualificata*, quae addita exceptione fit ⁹⁰⁾. Prout denique quis vel re vera aliquid fatetur, vel aliquid facit aut omittit, unde confessio iure praesumi aut colligi potest ⁹¹⁾, inter confessionem *veram* et *fictam* distinguere licet.

§. 67.

84) Cf. *Quistorp* §. 674. *Püttmann* §. 820.

85) In multis iudiciis eum etiam in secunda persona alloquuntur.

86) *Böhmer ad art. 20. C. C. §. 6.*

87) *Böhmer ad Carpz. qu. 113. obs. 1.*

88) Cf. *Püttm.* §. 837. *Quistorp Tb. 2. §. 679.*

89) Ab hac differt *spontanea*, quae fit antequam quis rogetur vel admonetur. *Püttm.* §. 838.

90) e. g. Si quis, se homicidium commisisse confitetur, sed exceptionem moderaminis inculpatae tutelae opponit.

91) e. g. Si quis sponte cum laeso transactionem init, aut respondere sub praeiudicio iussus contumax est. Cf. *Quistorp. l. c. §. 679.* Attamen in causis criminalibus nemo, nisi praevia sententia, sub praeiudicio citari potest. Exceptio occurrit in processu denunciatio. *Duellm.* §. 22.

§ 67.

Si ad locum, vbi confessio fit, respicimus in *iudicialem* et *extraiudicialem* Confessio
diuiditur, illa fit in iudicio et coram iudice competente, haec extra locum iudi- a) iudicialis,
cū, vel coram iudice incompetente. b) extraiudi-
cialis.

§. 68.

Confessio tum demum habetur legitima, si est 1) libera, 2) suggestio-
nibus vel aliis artibus illicitis non elicitā, 3) iudicialis, 4) clara et perspicua,
5) delicti certitudine ⁹²⁾ aliisque argumentis probabilibus suffulta ⁹³⁾.

§. 69.

De effectu confessionis haec notanda:

- I) Confessio iudicialis, modo legitimo facta, siue pura s. qualificata ⁹⁴⁾ contra
confessum plene probat.
- II) Confessio extraiudicialis, probabiliter vera, siue pura s. qualificata ⁹⁵⁾ semi-
plene ⁹⁶⁾.
- III) Qualificata, vel in iudicio, vel extra iudicium facta, quando qualitas ad-
iecto verosimilis est, minus quam semiplene; quando autem veritas
eius satis demonstrata est, plane nihil probat.
- IV) Ficta illegitimaque, iudicialis et extraiudicialis, etsi nunquam plenam facit
probationem, pro personarum tamen delictorumque qualitate, nonnun-
quam ad infligendam poenam extraordinariam, et, si delictum admis-
sum sit leue, (et alia, quae reum maxime suspectum reddunt, indicia
accedunt) etiam ad ordinariam sufficit ⁹⁷⁾.

K 3

§. 70.

92) Vberius hanc rem exposuit *Quistorp l. c. §. 680. sqq.*

93) Nam si delicti certitudo deest, poena capitalis locum habere nequit. *Leyf. Sp.*
561. n. 1. 2. Hemmel Obs. 9.

94) Si nimirum exceptioni oppositae praesumptio iuris obstat, eaque probari non
potest.

95) Modo itidem addita exceptio praesumptione iuris aliqua infirmetur, probarique
nequeat.

96) Sunt, qui confessionem extraiudicialem, praesertim si repetita fuerit in delictis
leuioribus ad poenam ordinariam sufficere existiment.

97) Has regulas ex Püttmanno transtuli. *Cf. §. 840.*

§. 70.

Confessio legitime facta reuocari nequit, nisi, 1) vi vel metu extorta, 2) mentis alienatione facta, 3) ex errore facti orta sit ⁹⁸⁾.

TIT. IV.

DE PROBATIONE DELICTI GENERATIM.

§. 71.

Probatio est actus, quo iudici de re dubia (h. l. de delicto eiusque auctore) per argumenta legitima fides fit.

§. 72.

Argumenta vero vel ita comparata sunt, ut iudicem plane euincant, isque aliquid pro vero habere debeat, vel non; priori casu probatio *plena*, posteriori *minus plena est*.

Probatio
a) plena,
b) minus plena.

§. 73.

Probatio minus plena est vel *semitplena maior*, si argumenta, quae pro delicti veritate afferantur, grauiora sunt, quam quae contrarium confirmare videntur; vel *semitplena in specie*, si argumenta in utramque partem allata paria sunt; vel *semitplena minor*, si argumenta, quae delicti veritatem confirmant, leuiora sunt iis, quae in contrariam partem afferuntur.

Probatio minus plena
a) Semiplena maior,
b) Semiplena in specie,
c) Semiplena minor.

§. 74.

Probatio plena efficitur duobus testibus classicis et confessione legitima. Instrumenta et documenta delictum quidem, non vero delicti auctorem probant, nisi eorum veritas vel confessione vel testibus confirmetur.

§. 75.

Probatio semiplena maior efficitur vno teste classico, pluribus suspectis, indicio proximo rite demonstrato, si alia probandi adminicula accedunt; semiplena

98) Quistorp §. 687.

plena, vno teste classico, indicio proximo, vel pluribus remotis, confessione ficta, extraiudiciali, haud legitime facta; semiplena minor vno aut pluribus testibus suspectis, vno vel pluribus indiciis remotis ⁹⁹⁾).

TITVL. V.

DE PROBATIONE IN SPECIE.

MEMBRUM I.

De inspectione oculari.

§. 76.

Inspectio ocularis, est actus, quo iudex res, quae ad eruendam delicti, veritatem alicuius momenti sunt, sensibus suis, praesertim oculis, subiicit, earumque conditionem actis describendam curat. Fit, vel vt ipse auctor delicti detegatur, vel saltem vt indicia de commisso delicto deprehendantur, ex quibus veritas delicti eo magis diiudicari atque cognosci queat.

§. 77.

Inspectionem ocularem in iis tantummodo delictis vsum praestare, quibus perpetratis signum quoddam, quod in sensus incurrit, superest, per se patet. Inprimis vero sectio cadaueris in homicidio, et perscrutatio domestica, quae praesertim in furto ¹⁰⁰⁾ locum habet, considerata est.

§. 78.

Quod *sectionem* attinet, haec fieri debet 1) praesente iudice vna cum actuario et scabinis ¹⁾), 2) a medico et chirurgo ante actum sectionis iureiurando

99) De probatione recte instituenda et aestimanda praeclare differit *Caietan Filan-
gieri System der Gesetzgebung, Tb. III.*

100) Potest etiam in aliis delictis adhiberi e. g. in crimine monetario.

1) Vti omnes actus, sine quibus poena capitalis vel corporis afflictiva locum habere nequit, in eorum praesentia suscipiendi sunt. *Gen. d. a. 1783, §. 1.*

do obstringendis ²⁾, 3) ita ut hi vulnera et qualitatem cadaueris accurate describant ³⁾, 4) actarius vero simul super iis, quae a medico et chirurgo in cadauere obseruata sunt, registraturam conficiat ⁴⁾.

§. 79.

Perscrutatio domestica diuiditur in *generalem*, quae apud omnes loci cuiusdam incolas, et *specialem*, quae apud vnum et alterum illorum tantum instituitur. Posterior non nisi existente graui suspitione ⁵⁾ locum habere potest.

M E M B R. II.

De probatione per instrumenta.

§. 80.

Instrumentum

a) literarium

b) non literarium

Instrumentum h. l. complectitur omnes res, quae ad delicti veritatem eruendam adhibentur ⁶⁾. Prout vero in scriptura vel in alia re consistit, vel *literarium* ⁷⁾ est, vel *non literarium* ⁸⁾.

§. 81.

Instrumenta

a) publica

b) priuata.

Instrumenta literaria vero vel a personis iudicialibus vi muneris confecta sunt, vel non. Priori casu *publica*, posteriori *priuata* vocantur. Instrumenta iudicialia legitime confecta plene probant ⁹⁾, nisi exceptio falsi opposita probetur, pri-

2) Iurisiurandi praestatio in singulis casibus non requiritur sed sufficit, si generatim ad tales actus suscipiendos iureiurando adstricti sunt, vel testimonium postea iureiurando confirmant. Cf. *Quistorp* §. 604. n. f.

3) Eiusmodi descriptio *visum repertum* vulgo vocari solet; et in eo imprimis utrum vulnera absolute an per accidens lethalia fuerint, diiudicari debet.

4) *Püttm.* §. 777.

5) Plerique semiplenam probationem requirunt.

6) Latorem significatum huius vocis inuenies in *L. 4. D. de fide instr.*

7) Pertinent huc literae diffidationis, amatoriae, proditoriae, iniuriae scriptae etc.

8) e. g. Arma, materies incendio excitando apta. Cf. *Püttm.* §. 844.

9) Modo ipsum corpus delicti contineant, nam si de maleficio futuro testantur, solum conatum probant, si vero in iis de delicto iam peracto sermo est, vim confessionis extraiudicialis habent. Cf. *Quistorp* §. 709.

privata vero tum demum plenam fidem faciunt, si aut a reo recognita sunt, aut duo testes omni exceptione maiores iurato testantur, se oculis suis vidisse inquisitum hoc ipsum, de quo quaeritur, instrumentum scripsisse aut confecisse¹⁰⁾.

§. 82.

Instrumentorum diffessio in causis criminalibus non permittitur¹¹⁾, sed pro gradu probabilitatis vel purgatorium vel, [accedentibus] aliis indiciis, poena extraordinaria locum habet.

§. 83.

Instrumenta ad delinquendum apta [contra eum, apud quem tempore] delicti admissi deprehenduntur, semiplenam probationem efficiunt¹²⁾, modo in eum, qui delicti arguitur, talis suspicio cadat. Ceterum vero iudex, instituta perscrutatione domestica, ei, qui delicti satis suspectus est, instrumenta auferre, iisque ad probandum delictum uti potest¹³⁾. Si denique instrumenta ad delicti inquisitionem necessaria ex alio iudicio petenda sunt, iudex, propterea requisitus, ea intra VIII. dies sub X. thalerorum multa tradere tenetur¹⁴⁾.

MEMBR. III.

De probatione per testes.

§. 84.

Testis est persona, quae eo consilio adhibetur, ut iudicem de re dubia, (h. l. de delicto eiusque auctore) certiore faciat.

§. 85.

10) Si tantummodo, instrumenti auctorem illud tanquam suum agnovisse audierunt, semiplenam probationem efficiunt. *Püttm.* §. 845.

11) Sunt, qui in delictis leuioribus diffessionem admittendam esse putent. *Cf. Quist.* §. 708.

12) *Arg. Art. 33. 37. 41. C. C.*

13) *Cf. Quistorp l. c. §. 709. Püttm. §. 849.*

14) *Gen. d. a. 1783. §. 12.*

§. 85.

Testes

- a) habiles,
- b) inhabiles,

Sunt vero testes, si ad vim probandi, quae eorum testimonio tribuitur, respicimus, vel *habiles*, (*fähige, tüchtige Zeugen*) quibus fides haberi potest, vel *inhabiles*, (*unfähig*) quibus, quoniam verum dicere vel non possunt, vel nolle praesumuntur, nulla fides tribuitur¹⁵⁾.

§. 86.

Testes habiles

- a) classici,
- b) suspecti.

Testes habiles vel tales sunt, ut et verum dicere queant, et velle praesumantur, adeoque nihil, quod eorum fidem minuat, opponi possit; vel ita, ut circa eorum fidem dubia quaedam moveri queant. Priori casu *classici* s. *omni exceptione maiores*, (*unbescholtene Zeugen*) posteriori *suspecti* (*verdächtige*)¹⁶⁾ vocantur.

§. 87.

Testes inhabi-
les

- a) natura
- b) lege.

Testes inhabiles vel *natura*¹⁷⁾ prohibentur, quo minus verum dicere possint vel propter legum dispositionem non admittuntur (*unzulässige Zeugen*).

§. 88.

Quamvis ex praescripto regulae quilibet ad dicendum testimonium cogi possit, tamen excusantur 1) conscientiae moderatores¹⁸⁾, 2) cognati usque ad tertium gradum, 3) dominus directus et vasallus contra se inuicem; nisi alia probandi media plane deficient, et delictum sit atrocissimum.

§. 89.

15) Huc pertinent infames, furiosi.

16) e. g. Inimici, domestici, iniurati, qui sibi contradicunt, de auditu deponunt, cognati usque ad tertium gradum. Iudex tamen eiusmodi testes examinare et dubiorum quae aduersus eos mouentur decisionem in sententia definitiua expectare debet.

17) e. g. infantes, furiosi, ii, in quibus sensus deest, per quem notitia facti percipi potuit.

18) Hi ea, quae ipsorum fidei commissa sunt, patefacere prohibentur, nisi a) de delicto futuro notitiam consecuti sint, b) quis delictum confessus sit, ob cuius suspicionem alius inquisitioni subest, c) princeps hoc iubeat.

§. 89.

Testes ad dicendum testimonium sub poena V. thalerorum citantur, et quidem vel *immediate*, a iudice competente, vel *mediate*, a iudice incompetente per literas requisitoriales. Testes qui testimonii dicendi causa iter suscipere coguntur, sumtus erogatos recte petunt ¹⁹⁾.

§. 90.

Antequam vero iudex ad ipsum examen progrediatur, 1) testes de dicenda veritate serio admonere, 2) *decem* quaestiones ²⁰⁾ §. 9. Generalis d. a. 1783. praescriptas iis proponere debet. Iusiurandum examine demum peracto praestatur.

§. 91.

Si testes, qui extra Saxoniam commorantur, examinandi sunt, iudex requirens requisitum simul rogare debet, ut formalia apud nos usitata (quae accurate describenda sunt) observare, et quomodo hoc factum sit, in protocollo annotare velit. Si testes germanice loqui non possunt, interpretes iuratus et duo assessores, qui eorum linguam intelligunt adhibendi sunt ²¹⁾.

§. 92.

Ad testimonium in regula aetas XVIII. annorum requiritur, in delictis atrocissimis tamen haud reiiciuntur testes XVI. annorum ²²⁾. In regula tamen ea
L 2 aetas,

19) Ord. Proc. Rec. Tit. 22. §. 3. constituit, quantum cuique debeat.

20) Wie Zeuge mit seinem Tauf- und Zunamen heiße. 2) Wie alt er sey. 3) Woher er gebürtig, wo er sich aufhalte, und womit er sich ernähre. 4) Wer seine Eltern gewesen. 5) Ob er dem Beschuldigten mit Blutsfreundschaft oder sonst verwandt (oder mit Pflichten zugethan). 6) ob er dem Beschädigten (oder Denuncianten) verwandt, (oder verpflichtet) sey. 7) Ob er von dem Zeugniß Nutzen zu hoffen, oder Schaden zu befürchten habe. 8) Ob ihn jemand, wie er die Aussage thun solle, vorher unterrichtet. 9) Ob er dem Beschuldigten oder dem von ihm Beschädigten oder deren Freunden während angestellter Untersuchung schon beyräthig gewesen. 10) Ob ihm wegen dieses Zeugnisses vorher etwas versprochen oder gegeben worden.

21) Gen. d. a. 1783. §. 11.

22) Hommel Obs. 81. 211. Testes impuberes in subsidium quidem examinari, attamen iureiurando obstringi non possunt.

aetas, quae alias in causis ciuilibus desideratur, tanquam legitima in causis criminalibus necessaria est ²³⁾. Sunt, qui pro defendendo reo testes XIV. annorum et eos, qui alias inhabiles sunt, admittendos esse putent ²⁴⁾.

§. 93.

Duo testes omni exceptione maiores, qui omni ex parte super ipso delicto eiusque auctore consentiunt, *plene* probant, vnus vero testis classicus *sempiene*. Plures testes suspecti ne semiplenam quidem probationem, sed indicium tantum efficiunt ²⁵⁾.

§. 94.

Si testium responsiones a se inuicem recedunt, singularitas testium adesse dicitur; haec vero est 1) *obstatiua*, si vnus responsio responsionem alterius tollit, 2) *adminiculatiua*, si vna alteram adiuuat, 3) *Diuersiuatiua*, si diuersa testium dicta simul locum inuenire possunt. Prior tantum eorum fidem minuit.

MEMBR. IV.

De confrontatione.

§. 95.

Confrontatio est actus iudicialis, quo duo, quorum effata de facto aliquo eiusque attributis haud conspirant, ea in iudicio repetere et contradictiones sibi inuicem explicare coguntur.

§. 96.

Confrontatio, cum multum saepe ad eruendam veritatem conducat, a iudice, quoties intelligit eam haud frustraneam fore, suscipienda est ²⁶⁾, sine discrimine, vtrum, reus iam super articulis examinatus sit, nec ne. Sunt vero, qui con-

23) Cf. Ill. Wiefandii Progr. de aetate ad iusiurandum in causis criminalibus idonea Viteb. 1791.

24) Cf. Quistorp §. 693. n. e.

25) Alii aliter sentiunt. Cf. Püttm. §. 870.

26) Gen. d. a. 1783. §. 6.

confrontationi tum demum locum dant, si femiplena probatio adsit ²⁷⁾, apud nos vero ad solam utilitatem, quae inde expectari potest respicitur ²⁸⁾.

§. 97.

Componuntur vero 1) focii criminis inter se, 2) reus cum testibus, 3) testes inter se.

§. 98.

Cum confrontatio praesertim cum eo, quem delinquens focium nominavit, famam quodammodo fugillare videatur, interdum ad eam avertendam defensio conceditur, qua ostendi debet, 1) suspicionem vel plane deesse 2) vel non sufficere, 3) vel hunc actum nullius fore utilitatis.

§. 99.

Si in ipsa confrontatione reus, de dicenda veritate serio admonitus, pertinaciter negat, iudex ad alia veritatis eruendae media confugere debet.

MEMBR. V.

D e i n d i c i i s.

§. 100.

Indicia sunt argumenta probabilia, ex quibus ipsum delictum, vel eius auctor colligi potest. Quoniam vero vel ad delictum vel ad eius auctorem proxime se referunt, inter *indicia delicti* et *indicia delinquentis* distinguere licet.

Indicia
a) delicti,
b) delinquentis.

§. 101.

Porro *indicia* vel legibus confirmata sunt, vel non; priori casu *legalia*, posteriori *non legalia* vocantur ²⁹⁾.

Indicia
a) legalia,
b) nonlegalia

L 3

§. 102.

27) Cf. Quistorp l. c. §. 718.

28) Püttm. §. 827. Non igitur opus est si testes sibi vere haud contradicunt, vel reus facinoris iam plene convictus est.

29) C. C. Art. 29. 45.

§. 102.

Indicia

a) Communia,

aa) proxima,

bb) remota,

b) Propria,

Prout vero indicia in omnibus vel saltem in plerisque delictis occurrunt, vel non, in *communia* et *propria* diuiduntur; illa vero, si ad eorum vim probandi respicimus, vel *proxima* sunt vel *remota*, illa enim magnam delicti probabilitatem³⁰⁾, haec exiguam tantummodo efficiunt.

§. 103.

Indicia communia remota eaque legalia in art. 25. C. C. septem enumerantur, 1) fama mala publica propter vitam antea male actam³¹⁾ eademque haud vano rumore orta³²⁾, 2) praesentia personae suspectae in loco ad delinquendum opportuno insolita³³⁾, 3) similitudo suspecti ac eius, qui in ipso actu delicti visus est, 4) societas cum hominibus facinorosis³⁴⁾, 5) inimicitiae capitales inter laesum et suspectum³⁵⁾, 6) exprobratio (*Bezüchtigung*) a laeso³⁶⁾ facta, huiusque morte aut iureiurando confirmata³⁷⁾. 7) Fuga nulla probabili causa munita³⁸⁾.

§. 104.

Ad indicia communia remota non legalia pertinent, simulatio furoris, studium criminis delationem muneribus vel alia ratione impediendi, suspecta

30) Vnum indicium proximum, femiplene probat.

31) Secundum regulam, *semel malus semper talis* (in eodem genere delicti) *Cap. 14. X. de praesunt. Kres ad art. 25. C. C. §. 3. n. 1.*

32) Quomodo vero haec fama comparata esse debeat, accuratius docet *Quistorp l. c. §. 620.*

33) *Quistorp l. c. §. 624.*

34) Quo casu tamen causa et modus consuetudinis probe indagari debet. *Böhmer ad art. 25. C. C. §. 5.*

35) Praesertim si minis vel alio modo inimicitia confirmata. Si praeterea spes lucri accedit suspicio confirmatur. *Böhmer ad art. 25. C. C. §. 6. Püttm. Aduers. Lib. I. Cap. I.*

36) Exprobratio a tertio facta eandem fidem non meretur. *Böhmer ad art. 25. C. C. §. 7.*

37) Modo 1) per se probabilis sit, 2) animo deliberato et 3) satis determinate fiat, neque 4) reuocetur. *Cf. Quistorp l. c. §. 623.*

38) Si quis igitur de suspicione, in quam incurrit, certior factus, metu carceris aufugit, tale indicium non adest. *Kres ad art. 25. C. C.*

specta vestium mutatio ³⁹⁾, dissoluta viuendi ratio ⁴⁰⁾, variatio, haesitatio, trepidatio ⁴¹⁾ etc.

§. 105.

Indicia communia proxima legalia in C. C. Art. 29-32. quinque deprehendimus, 1) testimonium vnius testis classici, qui ipsum delictum sensibus percepit ⁴²⁾ et veritatem, non solam probabilitatem, confirmat, hic enim semiplenam probationem efficit, 2) nominatio a socio delicti probabilis absque suggestionem facta, odio non debens originem, et haud revocata ⁴³⁾, 3) confessio extraiudicialis, animo deliberato facta, probabilis et duobus testibus classicis confirmata; 4) minae, quae ad delictum se referunt, proxime ante perpetrationem delicti, ab eo, in quem eiusmodi facinoris suspicio cadit, prolatae, 5) inuentio rei ad eum, qui criminis suspectus est, pertinentis in loco delicti.

§. 106.

Indicia cuilibet delicto propria, ratione vis probandi, quae iis tribuitur, iudiciis communibus proximis aequiparari solent. Ex iis, quae C. C. art. 33 — 44. recenset potiora delibabimus ⁴⁴⁾.

§. 107.

Homicidii occulti suspectum facit 1) praesentia in loco delicti, eo tempore, quo delictum perpetratum est, insolita ⁴⁵⁾, (augetur suspicio, si quis vna cum vestibus sanguine maculatis vel armis ad perpetrandum delictum aptis deprehenditur) 2) rei, quam alter, cum occideretur, penes se habuit, possessio, cuius titulum inquisitus edere non potest ⁴⁶⁾. Non vero, recte monente Krescio,

39) Cf. Carpz. qu. 120. n. 78. 81. 83. 86.

40) Böbmer ad art. 24. C. C. §. 2.

41) Carpz. qu. 120. n. 71. qu. 121. n. 41.

42) Böbmer ad art. 30. C. C. §. 1.

43) Böbmer ad C. C. Art. 30. §. 2. 4. 6. Plura vide apud Quistorp l. c. §. 615.

44) Ab hac §. usque ad §. 113. Püttmannum maxime secutus sum, pauca tamen mutavi et nonnullas observationes addidi.

45) C. C. art. 33. Kres ad eund. art. §. 2. n. 2. Böbmer ad art. 33. C. C. §. 1.

46) Böbmer l. c.

sio ⁴⁷⁾, ad vnam solummodo rem, sed ad alia quoque argumenta e. g. ad famam eius, qui criminis insimulatur, ad spem lucri etc. respiciendum est. *Quistorp §. 627. Püttm. §. 791.*

§ 108.

Homicidii in turba admissi suspectus fit is, de cuius inimicitia in occisum inprimis constat, et qui eum instrumentis letiferis petiisse, eaque sanguine infecta retulisse, conuincitur ⁴⁸⁾, praecipue si arma vulnere letali respondere certo medicorum testimonio confirmatur ⁴⁹⁾. *Quist. §. 628. Püttm. §. 792.*

§. 109.

Si infans mortuus reperitur, ac de matre constat, dolosa vteri dissimulatio ⁵⁰⁾ vna cum puerperii ⁵¹⁾ atque infantis occultatione indicium infanticidii proximum praebent ⁵²⁾. Si vero de matre infantis occisi non constat, vterus, qui modo erat solito maior, subito decrescens, facies pallida, mammae lacte, quale in puerperis esse solet, repletae ⁵³⁾, signa denique partus, duabus ab obstetricibus iureiurando obstrictis ventre inspecto, renunciata mulierem, in quam ceterum tanti facinoris suspicio cadit, infanticidii maxime suspectam reddunt ⁵⁴⁾. *Quist. §. 629 — 632. Püttm. §. 793.*

§. 110.

47) *ad art. 33. C. C.*

48) *C. C. art. 34.* Suspicio augetur, si quis arma, quo magis cum vulnere comparari possint, exhibere recusat.

49) *Mev. P. 8. Dec. 293.* Si omnes, qui interfuerunt aequali suspicione premuntur poena extraordinaria iis irrogatur. *Böhmer ad art. 34. C. C.*

50) Suspicio crescit, si qua ab iis, quibus subiecta est, quaesita se grauidam esse pertinaciter negauit. *Böhmer ad art. 131. C. C. §. 43.*

51) Haec enim accedere debet, nam sola vteri dissimulatio non sufficit. *Böhmer c. l. §. 47.*

52) *C. C. art. 131.*

53) Vterum tamen alias ob causas intumescere posse, et lac pro signo indubitato non esse habendum, medici confirmant. *Cf. Meisters Rechth. Erkenntnisse Tb. I. Dec. 1.*

54) *Art. 35. et 36. C. C.*

§. 110.

Veneficii suspectus fit, qui venenum sibi comparauit, hocque aut negat⁵⁵⁾, aut, quare id fe. erit, probabilem causam allegare nequit⁵⁶⁾. Crescit suspicio si is, qui veneficii insimulatur 1) est homo malae notae, 2) inimicus occisi⁵⁷⁾, 3) spem lucri habuit. *Quist. l. c. §. 633. Püttm. §. 794.*

§. 111.

Fur raptorque esse praesumitur 1) qui res furtiuas raptasque possidet, vel alienauit, titulum vero acquisitionis edere non potest⁵⁸⁾, 2) qui in cauponis laute viuit nec, vnde tantos faciat sumtus, ostendere potest⁵⁹⁾, 3) qui, cum antea in summa paupertate viueret, nunc diues factus est, et, vnde diuitias adquisiuerit, causam probabilem adferre nequit⁶⁰⁾, 4) is, qui antea furibus a consiliis fuit, eos recepit vel rerum ereptarum partem accepit⁶¹⁾. Furti qualificati vel rapinae in specie suspectus est, qui instrumenta, quibus vti effractores solent, possidet; requiritur tamen, a) vt de corpore delicti constet, b) vt quis vel ante, vel post delictum perpetratum in loco, in quo furtum qualificatum commissum est, vna cum instrumentis praesens fuerit⁶²⁾, c) vt ad artem suam exercendam eiusmodi instrumentis haud vtatur.

§. 112.

Criminis incendii suspicionem sibi contrahit, qui, cum homo sit malae notae, breuī ante incendium in tractanda comparandaque, qua ignis excitari solet, materia clam, modoque suspecto versatus esse conuincitur C. C. art. 41. *Quist.*

55) Art. 37. C. C. Solam tamen emtionem veneni, eiusque inficiationem, deficientibus aliis argumentis indicium proximum non efficere statuunt. *Böhmer ad Carpz. qu. 122. obs. 2. Kres ad art. 37. C. C.*

56) Nam si hanc affert, suspicio cessat.

57) Non vero inimicitia capitalis requiritur. *Arg. art. 37. C. C.*

58) *Böhmer ad art. 38. C. C. §. 2.* Nam si is, qui res furtiuas penes se habet causam probabilem affert, indicium remotum tantummodo efficitur.

59) Art. 39. C. C.

60) Art. 43. C. C.

61) Art. 40. C. C. *Böhmer ad hunc art. §. 5.*

62) C. C. Art. 43. *Böhmer ad art. 43. C. C. §. 1. Quist. §. 637.*

Quiſt. §. 638. Püttm. §. 796. Requiritur tamen, ut ſuſpicio praeterea inimicitia, minis, vel praefentia in loco delicti confirmetur ⁶³⁾.

§. 113.

Proditionis indicia ſunt 1) amicitia cum hoſtibus clam exercita ⁶⁴⁾, 2) commercium epiftolarum cum alterius inimicis ⁶⁵⁾, 3) monimentorum deſcriptio, eorumque in tabella ope picturae linearis facta delineatio. *Püttm. §. 797.*

§. 114.

Sunt etiam alia indicia, quibus quamvis legibus non expreſſis ob paritatem rationis eadem vis probandi tribuenda eſt quam indicia legalia habent. Sic e. g. indicium adulterii proximum adeſt 1) ſi vxor cum extraneo in vno lecto vel in vno conclaui, cuius ianuae clauſae ſunt ⁶⁶⁾, vel in poſitura ſuſpecta deprehenditur ⁶⁷⁾, 2) ſi abſente marito iuuenum ſalutationes domeſticas admittit ⁶⁸⁾, eorum blanditiis indulget et dona maioris momenti accipit, 3) ſi impudici tactus probantur et alia argumenta accedunt ⁶⁹⁾. Falsificatae monetae ſuſpicionem incurrit is, apud quem instrumenta ad hanc rem neceſſaria, et falſi nummi inveniuntur ⁷⁰⁾. Ceterum omnia, quae commemorauimus, indicia euaneſcere, ſi contrariis maioris ponderis rationibus labefactari ac refutari queant, per ſe facile intelligitur.

MEMBR. VI.

De iure iurando purgationis.

§. 115.

Iusiurandum in genere eſt aſſeueratio cum protocatione ad Deum, tanquam ſummam et grauiffimam veri dicendi cauſam facta. *Iusiurandum purga-*

63) *Böhmer ad Carpz. qu. 122. ubſ. 7. Leyſ. Sp. 541. m. 2. Kres ad art. 41. C. C.*

64) *Art. 42. C. C.*

65) *Grantz Defenſ. Inquiſ. Cap. 5. Sect. III. m. 3. n. 224.*

66) Nam in hoc caſu ianuae non ſomni aut quietis cauſa clauſae praefumuntur.

67) *Cap. 12. X. de praefumt.*

68) Suſpicio augetur, ſi vxor praefente marito amicitiam, quae ei cum eiſmodi hominibus intercedit, diſſimulare ſtudet, vel, ſi marito ſuperueniente, hominem, quem penes ſe habuit, abſcondit, hicque eum deprehendit.

69) *Carpz. qu. 60. n. 27. 31. qu. 122. n. 71.*

70) *Carpz. qu. 122. n. 48. Böhmer ad art. 24. C. C.*

gationis est, quo quis innocentiam suam contra suspicionem ortam defendit. Praestari apud nos potest ab eo, qui annum aetatis XVI. egressus est ⁷¹⁾.

§. 116.

Iusiurandum purgatorium locum habet 1) in delictis primae ⁷²⁾ et secundae classis, si ne semiplena quidem probatio adest, 2) in delictis tertiae classis, si semiplene, vel plus, quam semiplene probatum est; quamvis in hoc casu etiam poena extraordinaria locum habere possit, 3) in delictis leuioribus, si suspicio tam grauis est ⁷³⁾, ut reus ab instantia absolui non possit, sigillatim vero in processu denunciatio, si denunciatus nullo alio modo quam iureiurando denunciationem probare potest, et alia indicia defunt.

§. 117.

Antequam vero iusiurandum purgatorium praestetur, formula iurisiurandi reo explicanda eiusque copia duo aut tres dies ante iurisiurandi praestationem ei tradenda est. In termino ipso reus admoneri debet de vitando periurio vel a iudice vel, si delictum graue et reus valde suspectus est, a clerico eum in finem adhibendo ⁷⁴⁾. Praeterea comminatio additur, quae §. 17. Gen. cit. continetur, *dass der Eyd das Verbrechen nicht tilge, sondern, wenn deshalb neue Anzeigen sich künftig ereigneten, er nach Befinden wiederum in Haft und sein Prozess von neuem vorgenommen, auch sodann die Bestrafung des Verbrechens, wegen des dazu gekommenen Meineydes, geschärft werden würde.* Ceterum ut, haec omnia rite obseruata esse, appareat, accurata registratura hac de re conficienda est.

§. 118.

Qui iusiurandum purgationis ipsi impositum praestare recusat, in delictis leuioribus pro confesso et convicto habetur, in delictis grauioribus vero ergastulo

M 2.

coer-

71) Wernb. P. III. obs. 210. Hommel obs. 205. Nonnulli aetatem XIV. annorum sufficere putant. Leys. Sp. 136. med. 17. coroll. 3.

72) Cf. §. 140. ubi tres delictorum classes constituuntur. In delictis secundae classis interdum etiam pronunciari potest: *Dass zur Zeit oder in Mangel mehrern Verdachts wider N. N. nichts vorzunehmen.*

73) Pendet hoc ab arbitrio iudicis, qui reum vel *im Mangel mehrern Verdachts*, vel praenio purgatorio absolvere potest.

74) Solennitates, quae in hoc casu plerumque obseruari solent, moribus cuiusuis iudicii nituntur.

coercetur, in quo definiendo et ad classem ad quam delictum pertinet, et ad suspicionem, quae contra delinquentem militat, respiciendum est.

§. 119.

Praestito hoc iureiurando reus absoluitur, in expensas tamen condemnatur. Ceterum clericus propter purgatorium in causa criminali praestitum a munere suo remoueri non potest, cum iniquum sit, eum malo quodam afficere, qui modo legitimo innocentiam suam probauerit⁷⁵⁾. Interdum etiam reus, qui probabilia argumenta pro se afferre potest ad suppletorium admittitur⁷⁶⁾.

M E M B R. VII.

De asseruatione rei in ergastulo.

§. 120.

In locum torturae, quae olim ad eruendam delicti veritatem adhibebatur, successit *asseruatio in ergastulo*, donec eius, qui graui suspicionem premittitur, innocentia probata sit⁷⁷⁾. Obtinet in delictis primae et secundae classis Cf. §. 140. si semiplena vel semiplena maior probatio contra reum adest.

S E C T. IV.

D E D E F E N S I O N I B V S.

§. 121.

Defensio est scriptura, qua argumenta, quae ad avertendum incommodum vel detrimentum reo imminens aliquid faciunt, exponuntur.

§. 122.

75) Contrarium statuit Püttm. §. 820.

76) Cf. Quistorps Beyträge zur Erläuterung versch. Rechtsmaterien P. II. p. 69. Sic nuperrime, cum femina stuprum violentum perpessa, se ob diuturnum morbum atque imbecillitatem clamorem excitare, aut alio modo resistere non potuisse, diceret, et huius rei argumenta satis graua afferret, pronunciatum est: *Würde N. dass es ihr unter den sol. — angeführten Umständen unmöglich gewesen um Hülfe zu rufen oder sonst auf eine andere Art N. Widerstand zu leisten eydlich erhärten, so ist wider selbige weiter nichts vorzunehmen, sie auch mit Abstattung einiger Unkosten zu verschonen.*

77) Quo casu ii, qui ergastulo iam sunt inclusi defendi queant. Sumtus defensionis necessarios iudex, qui inquisitionem peregit, praebere debet.

§. 122.

Defensiones, si finem earum spectamus, sunt vel *principales*, (*Hauptdefensionen*) vel *minus principales*, (*Nebendefensionen*) illae ad poenam minuendam vel auertendam, hae vero ad actum aliquem iudicalem, qui reo durante inquisitione imminet, auertendum conficiuntur⁷⁸⁾. Ratione formae in *solennes* et *minus solennes* diuidi solent⁷⁹⁾.

defensiones
a) principales
b) minus principales
a) solennes
b) minus solennes.

§. 123.

Defensio argumentorum apte inter se coniunctorum grauitate, veritate, eloquentia et breuitate se commendare debet⁸⁰⁾. Defensores, qui inquisitum furore aut mentis infania laborare fingunt, suspensione aut remotione a praxi puniuntur⁸¹⁾.

§. 124.

Praecipuae defensionum partes sunt⁸²⁾ 1) accurata et actis conformis facti narratio, 2) historia processus⁸³⁾, 3) rei ipsius tractatio. Optimus vero procedendi modus erit hic, vt a) indicia recenseantur atque suspicio inde orta refutetur, b) ipsa probationis vis impugnetur, quia vel in formalibus vel in materialibus aliquid deficiat, vel ex contrariis maioris ponderis rationibus labefactari queat, c) ac si probatio plane refutari nequeat, delictum, quantum fieri potest, excusetur, d) succinctam argumentorum repetitionem e) petitem rei qualitati consentaneum excipiat.

M 3

§. 125.

78) e. g. Vt confrontatio, carcer, inquisitio specialis, iusiurandum purgatorium euitetur.

79) In illis continetur inscriptio, vsurpatur tertia persona et iudici cum literis oblationis traduntur; hae vero in forma epistolae conceptae sunt.

80) Cf. *Versuch einer nähern Anleitung zur gründlichen Abfassung der Vertbeidigungsschriften*, Dresd. und Leipz. 1786. Hicce liber ab omnibus, qui hac in re aliquid praestare cupiunt, legi meretur. Defensionum vitia satis acerbe reprehendit Hommel Obs. 582. Ex nulla profecto re magis vulgarium advocatorum asinina imprudentia cognoscitur, quam ex eorum defensionibus.

81) Mand. d. 14. Octbr. 1744. § 3.

82) Nonnulli etiam prooemium quoddam praemittere solent.

83) Hic defensor actus a iudice nullo iure susceptos impugnare potest ac debet.

§. 125.

Prima defensio in omnibus inquisitionibus, quas poena capitalis vel corporis afflictiva sequi potest, ante actorum transmissionem reo, siue hanc petat, siue non ⁸⁴⁾, conceditur. Nisi quod in delictis leuioribus iudex propterea implorari debeat.

§. 126.

Solet tamen actorum inspectio ac defensio pro auertenda inquisitione speciali denegari, si delictum ita comparatum est, ut poena capitalis reo imminere et sufficiens suspicio adsit, atque adeo inquisitio specialis a iudice patrimoniali etiam absque sententia, ea de causa lata, institui queat ⁸⁵⁾.

§. 127.

Si vero delictum ex eorum numero est, in quibus inquisitio specialis non, nisi praeuia sententia, locum habet, et quae non necessario poena capitali coercentur, (huc Gen. cit. §. 8. refert delicta carnis et furtum simplex) defensio pro auertenda inquisitione speciali ex officio conceditur, et eum in finem acta cum defensore communicantur. Cum tamen in eiusmodi delictis dicasteria, absque speciali inquisitione, poenam reo statim dictitare soleant, consilii est, ut argumenta, quae ad poenam ipsam mitigandam aliquid faciunt, simul exponantur.

§. 128.

Ultior defensio ei, cui poena capitalis irrogata est, ex officio, aliis vero non nisi petentibus permittitur ⁸⁶⁾.

§. 129.

84) Gen. d. a. 1783. §. 13. Si acta absque defensione transmissa sunt, sententia quidem ferri, sed clausula addi solet, *dass N. zuvörderst mit einer Schutzschrift annoch zuzulassen.*

85) Gen. d. a. 1783. §. 13. Nihil tamen impedit, quominus quis defensionem sine actorum perlustratione confectam tradat, atque in ea ostendat, suspicionem *sufficientem*, quae in cit. Generali requiratur, non adesse.

86) Gen. cit. §. 13. Wenn der geführten Defension obgeachtet, in dem eingeholten Urtheil auf eine Lebens- oder Leibesstrafe erkannt worden; so soll in dem ersten Falle Inculpaten, wenn er es auch selbst nicht verlangt, in dem letztern aber auf dessen Verlangen eine anderweite Defension gestattet, das fernere rechtliche Erkenntniss aber ohne Unterschied der Fälle in einem Dicasterio unsrer Lande, wo die

§. 129.

Apud nos pater atque maritus, quando huius vxor, illiusque liberi patria potestate nondum soluti crimen quoddam commiserunt, iisdemque nulla sunt bona, defensionis impensas ferre tenentur⁸⁷⁾, in subsidium vero hoc onus redit ad fiscum⁸⁸⁾.

§. 130.

Aduocati non solum munus defensoris ipsis oblatum, nisi grauem excusandi causam habeant, in se suscipere, sed etiam defensionem intra III. vel IV. hebdomadam spatium iis concessum, sub poena amissionis honorarii et restitutionis sumptuum, qui ob moram erogandi erant, tradere tenentur⁸⁹⁾.

S E C T. V.

DE TRANSMISSIONE ACTORVM.

§. 131.

Transmissio actorum ad collegium, quod in Saxonia Electorali publica auctoritate de iure respondet, in causis criminalibus semper requiritur⁹⁰⁾, et quidem in regula iudicis arbitrio permissum est, a quonam dicasterio Saxonico sententiam petere velit.

§. 132.

Attamen praefecti, exceptis iis, qui ad Circulum Electoralem pertinent, acta in causis criminalibus ad Scabinatum Lipsiensem transmittere tenentur⁹¹⁾. Deinde quoque, defensione vltiori concessa, noua sententia non ab eo, quod priorem tulit, collegio petenda est⁹²⁾.

§. 133.

Sentenz wider welche die Defension geführet wird, nicht abgefasst worden, eingeholet werden.

87) *Decis. Elect. 36. d. a. 1746.*

88) *C. C. Art. 47.*

89) *Gen. d. a. 1783. §. 13.*

90) Nisi delicta sint leuissima, quae etiam a iudice inferiori recte coercentur.

91) *Cf. Rescr. Georg. I. in C. A. Tom. I. p. 1131.*

92) *Gen. d. a. 1783. §. 13.*

§. 133.

Quamvis in causis criminalibus terminus inrotationis actorum praefigi non soleat, acta tamen, praesertim in iis casibus, in quibus inquisitioni speciali non facile locus datur, ita instrui debent, ut omnia, quae ad accusandum et defendendum delinquentem aliquid faciunt, in se contineant. Praeterea iis praefigendus est index eorum, quae in illis inveniuntur⁹³⁾.

§. 134.

Adduntur etiam literae, (*Urtelsfrage* Missiv) quibus non solum quaenam acta, sed etiam quemnam in finem ea mittantur, significari solet.

S E C T. VI.

DE SENTENTIA CRIMINALI.

§. 135.

Sententia

- a) interlocutoria,
- b) definitiva.

Sententia criminalis est effatum iudicis, quo legitime declarat, quid in causa criminali iustum sit. Est vel *interlocutoria*, quae aliquid continet, quod ad modum procedendi spectat⁹⁴⁾, vel *definitiva*, cui ipsa causae criminalis decisio inest.

§. 136.

Sententia definitiva

- a) absolutoria,
- b) condemnatoria,
- a) pura,
- b) conditionata,

Sententia definitiva denuo diuiditur in *condemnatoriam*, qua is, qui adhuc in inquisitione fuit, poena, delicto, cuius reus est, constituta, dignus censetur; et *absolutoriam*, qua quis ab omni poena liber declaratur. Vtraque vero, prout vel simpliciter, vel addita conditione fertur, vel *pura* est, vel *conditionata*⁹⁵⁾.

§. 137.

93) Sub poena X. thalerorum *Gen. d. a. 1783. §. 20.*

94) Nam quoties iudex aliquid neglexit, quod ad essentiam processus criminalis spectat, toties ei sententia interlocutoria via, qua ipsi ingrediendum est, monstrari debet, e. g. si in furto simplici admonitionem, quae §. 5. *Gen. d. a. 1783.* continetur, omisit. Praesertim vero, si acta non rite instructa sunt, et poena capitalis reo non imminet, omissa inquisitione speciali, quaestiones, de quibus reus adhuc examinari debeat, iudici in sententia interlocutoria praescribi solent.

95) Exemplum sententiae absolutoriae conditionatae attuli §. 118. n. 64. Conditio vero, quae sententiae condemnatoriae adiici solet est iurisiur. purgatorii praesta-

§. 137.

A sententia absolutoria differt *absolutio ab instantia*, qua reus ab inquisitione praesente liberatur. Locum habet 1) si legitima et sufficientia indicia defunt, (Cf. §. 141.) 2) vel ea argumentis idoneis a reo sint refutata. Reus ab instantia absolutus interdum in expensas condemnatur, si suspicio, quam contra se habet, alicuius momenti est, alias vero ne eas quidem solvit ⁹⁶).

§. 138.

Sententia condemnatoria fertur, si reus vel legitime delictum confessus, vel per duos testes omni exceptione maiores convictus est ⁹⁷). Nam in utroque casu plena probatio adest. Delicto plane non probato, reus absolvitur.

§. 139.

Si vero quaeritur, quaenam sententia delicto nondum plene probato ferri debeat, tres delictorum classes constituendae sunt. Ad *primam* classem referuntur, crimen perduellionis, latrocinii, veneficii, incendii, homicidium dolosum, furtum qualificatum, stuprum violentum et generatim omnia, quae securitatem publicam immediate et adhibita vi turbant; ad *secundam* pertinent, homicidium culposum, furtum magnum, crimen contra constitutionem de bonis conceditis, persuasio civium migrandi e patria, blasphemia immediata, incestus in linea recta; quatenus nimirum haec delicta poena IV. annorum ergastulo maiori non coercentur. *Tertiae* annumerantur reliqua delicta carnis, falsa

le-
tio. Interdum etiam clausula sententiae additur: *Es könnte und wollte denn N. den gebrauchten Vorwand gehörig erweisen, weshalb er zuvörderst annoch mit einer Defension zuzulassen etc.*

96) Si prius fit, utuntur formula: *Dass wider N. im Mangel mehrern Verdachts nichts vorzunehmen, derselbe jedoch die auf diese Untersuchung verwandten Unkosten abzustatten schuldig.* Sin posterius; pronunciari solet: *Dass wider N. im Mangel Verdachts (oder hinreichenden Verdachts) weiter nichts vorzunehmen, er auch mit Abstattung einiger Unkosten zu verschonen.*

97) Quo casu tamen sententiae clausula additur: *Dass vor Vollstreckung des Urtheils zuvörderst unterthänigster Bericht zu erstatten.* Cf. Püttmanns Referirirkunst §. 235. n. b.

leuiora, iniuriae et generatim omnia, quae neque ad primam, neque ad secundam classem referuntur ⁹⁸⁾).

§. 140.

Is qui delicti, quod ad *primam classem* pertinet, ita suspectus est, ut probatio semiplena vel semiplena maior adsit, ergastulo includitur ⁹⁹⁾ donec idonea innocentiae argumenta attulerit. Si vero delictum ne semiplene quidem probatum est, reus ab instantia absoluitur, modo promittat, se nouis indiciis emergentibus, cuius citationi obsequium esse praestitutum ¹⁰⁰⁾).

§. 141.

Si is, qui delicti *secundae classis* arguitur, semiplenam vel semiplenam maiorem probationem contra se habet, ad certum tempus (e. g. ad IV. annos) ergastulo includitur, attamen, si interea innocentiam suam ostenderit, etiam hoc tempore nondum elapso, dimittitur. Si vero probatio semiplena minor adest, aut purgatorium aut absolutio ab instantia locum habet ¹⁾).

§. 142.

Delicto *tertia classis* semiplene vel plus quam semiplene probato, reo purgatorium ²⁾ aut poena extraordinaria iniungitur. Si vero ne semiplena quidem probatio adest, sententia absolutoria sequitur.

§. 143.

98) Püttmanns Referirkunst §. 235.

99) Posteriori casu zur Zucht, priori zu leidlicher Arbeit.

100) Cf. Püttmann l. c. §. 238.

1) Quo casu pronunciaturs dass in Ermangelung mehrern Verdachts noch zur Zeit wider N. nichts vorzunehmen. Promittere tamen debet reus, se, si citatus fuerit, in iudicio esse compariturum. Si hanc promissionem violat, ergastulo unius anni coercetur.

2) Poena vero, quae in casu, si quis iurare non possit, locum habere debeat, simul exprimi debet e. g. Dass N. der begangenen Deuben halber mit 8. Wochen Gefängnis zu bestrafen, er könnte und wollte denn nach vorübergehender scharfer Verwarnung vor der Strafe des Meineides vermittelst seines lieblichen Eydes sich reinigen und dass er — schwören, so ist er zwar mit der zuerkannten Strafe zu verschonen, jedoch auf beyde Fälle die verursachten Unkosten abzustatten verbunden. Interdum reus ratione eorum, quae liquida sunt, pure, ratione eorum vero, quorum idonea probatio deest, reservato purgatorio condemnatur.

§. 143.

Si quis crimen secundae aut tertiae classis confessus, simul vero delicti primae classis valde suspectus est, pronunciatur: *Dass N. gewisse Jahre (z. E. IV.) lang in einem Zuchthause zur Arbeit anzustrengen, sodann aber darinnen annehb so lange bis er wegen der wider ihn vorhandenen starken Anzeigen eines grössern Verbrechens, so er noch zur Zeit abzulebnen nicht vermocht seine Unschuld oder den zu seiner Unschuld angegebenen Vorwand besser als geschehen, ausgeführt, zu enthalten sey*³⁾.

§. 144.

Sententiae criminali rationes dubitandi et decidendi adiciuntur⁴⁾, interdum etiam status causae praemitti solet. Inprimis vero Rescriptum d. d. 23. April 1739. praecipit: *Dass, so oft auf die dem Inquisiten verstattete und ad acta überreichte Defension eine Confirmatoria des vorigen Urthels erfolgt, derselben die rationes, welche die Urthelsverfasser dazu bewogen, und warum sie die momenta defensionis nicht vor erheblich erachtet, iedesmahl mit beygefügt werden sollen.*

§. 145.

Publicatio sententiae criminalis *intimatio* a nonnullis vocari solet. Vti vero sententia absolutoria, nisi legibus plane contraria sit, statim ab eo tempore, quo legitime publicata est, in rem iudicatam transit, sic condemnatoria cum ipsa demum executione vires rei iudicatae consequitur. Ceterum praefectis electoralibus sententias in causis criminalibus latas aperire non licet, sed eas obsignatas ad Regimen transmittere, earumque confirmationem et adprobationem expectare tenentur.

N 2

SECT.

3) Cf. Püttmanns Referirkunst §. 242. Sententiis in quibus furto poena constituitur, restitutione rei ablatae non secuta, addi solet clausula: *Es könnte und wollte denn N. während seiner Aufbehaltung im Zuchthause das Entwendete ganz oder zum Theil ersetzen, so ergeht wegen Verminderung der ihm zuerkannten Strafe ferner was Recht ist; jedoch ist dessen Fortschaffung ins Zuchthaus unter dem Vorwande des zu bewirkenden Ersatzes keinesweges aufzuschieben.*

4) Plerumque sententiis criminalibus inseruntur.

SECT. VII.

DE EXECUTIONE.

§ 146.

Executio est actus, quo reus poenae per sententiam ei irrogatae subiicitur. Diuiditur in solennem, et minus solennem, illa in poenis capitalibus, haec in aliis poenis locum habet. Ius poenas exsequendi competit ei penes quem iurisdictio criminalis est ⁵⁾.

§. 147.

Antequam vero iudex ad ipsam sententiae executionem progrediatur, curare debet omnia sine quibus ea peragi nequit, hinc e. g. patibulum vel rotam exstruere aut reficere, aut, si commoda sententiam exsequendi occasione caret, alius iudicis eiusdem territorii auxilium implorare debet ⁶⁾.

§. 148.

In exstruendo patibulo aut rota non uti olim omnes opifices conuocari ⁷⁾, sed quidam designari solent, iudex tamen, ne iis hicce labor opprobrio sit, primas operi manus infert. Ipsa exstructio fit sumtibus eius, cui iurisdictio competit ⁸⁾; hinc is, qui nomine principis eam exercet, eius consensum antea impetrare debet. Ceterum vero patibulum non tam prope ad fines exstrui debet, ut umbra vicinum territorium attingat ⁹⁾. De fundis priuatorum quando quaeritur, patibulum a praedio adfini XXIV. vlnas distare sufficit ¹⁰⁾.

§. 149.

Quod personas, quae in peragenda executione adhibentur, carnificem puta et excoriatorem, attinet, ille, si iudex nomine principis iurisdictionem exercet,

a Re-

5) Sunt tamen exceptiones ab hac regula, exemplum supra attuli in *Cap. III. de iurisdictione criminali*.

6) *Böhmer ad art. 215. C. C. §. 13. Stryk. vs. mod. Pand. Lib. II. Tit. I. §. 11.*

7) Praecipit hoc C. C. art. 219.

8) *Böhmer ad art. 215. C. C. §. 4. Nisi pactis aut consuetudine aliud sit constitutum.*

9) *Kres ad art. 215. C. C.*

10) *Kres l. c. p. 778.*

a Regimine plerumque designari solet¹¹⁾, iudex patrimonialis vero ipse eum eligit; excoriatoris designatio ipsi carnifici relinqui solet.

§. 150.

Post publicatam sententiam reo, antequam poenae capitali subiiciatur, trium vel plurium dierum spatium conceditur, ut ad mortem se praeparare, et cum Deo in gratiam redire possit, quem in finem etiam clerici¹²⁾ ad eum admittuntur. Deinde etiam melior victus ipsi praebetur, et amicis atque cognatis aditus ad eum aperiri solet.

§. 151.

Interdum varias ob causas executio paullulum differenda est, 1) si indicia maioris criminis contra reum emergunt, quo casu inquisitio denuo incipienda est, 2) si inuestigatio sociorum vel confrontatio cum iisdem necessaria est, 3) si femina vterum gerit, (quo casu sententia ne quidem ei publicari potest, donec VI. septimanae post partum editum praeterlapsae sint) 4) si reus gestae administrationis rationes nondum reddidit, 5) si reus clericorum admonitiones spernit et ad meliorem frugem redire non vult¹³⁾. Morbus vero poenae capitalis executionem non facile suspendit¹⁴⁾, quamvis furor vel insania superueniens hunc effectum habeat; nam eiusmodi homines, donec ad sanam mentem redierint, asservantur¹⁵⁾.

§. 152.

Poenae capitalis executio, (*die Hegung des hochnothpeinlichen Halsgerichts*) cum variis solennitatibus coniuncta est¹⁶⁾, quae huc fere redeunt: populus aut campanae, aut tubae sonitu, aut panno rubro publice suspenso conuo-

N 3

ca-

11) *Quistorp l. c. §. 553.*

12) Et quidem ministri eius ecclesiae, cui quis addictus est. *Mand. d. 31. Mart. 1735.*

13) Si vero in pertinacia sua perseverat, ultimum supplicium nihilominus ab eo sumitur.

14) Poena corporalis vero, ut rei valetudini parcatur, differri solet.

15) *Quist l. c. §. 786.*

16) Solennia observanda praescribit C. C. art. 80. 82. 87. quae tamen non ubique obveniunt, cum ad cuiusvis loci consuetudines respiciendum sit. *Cf. Quistorp l. c. §. 793 — 796. Püttm. §. 996.*

catur ¹⁷⁾, iudex et scabini plerumque sex aut octo in loco destinato confidunt et hi ad quaestiones quasdam, ipsis propositas certis formulis respondent. Deinde initium iudicii solennis, facta proclamatione, populo significatur et reus, vinculis solutus, ex carcere producit. Prodit iam, impetrata venia, accusator, qui post solitum violentiae clamorem ¹⁸⁾, et, recitata actionis formula, secundum leges in reum animaduerti petit. Tum reo potiora accusationis capita praeleguntur, ac, si criminis confessionem repetiit ¹⁹⁾, sententia publicatur. Quo facto baculus frangitur ²⁰⁾, ac reus carnifici, qui, si forte in arte sua peccauerit, securitatem contra plebis impetum petit et obtinet, traditur. Finito tandem cum consuetis formulis iudicio subuersisque vna cum mensa subselliis iudex et scabini ipsum plerumque supplicii locum, quo reus, comitantibus clericis, ducitur, petunt, ibique sine vlla mora executio (plerumque die Martis aut Veneris) peragitur.

§. 153.

Peracta executione carnifex vtrum recte officio suo satisfecerit, quaerere et iudex formula rei conueniente respondere solet ²¹⁾.

§. 154.

Capite truncati et suspensi, si a patibulo remouentur, Ordinibus Medicorum Lipsiensi aut Vitebergensi vel Collegio sanitatis Dresdensi traduntur, vel in ipso executionis loco ab excoriatore humanantur.

§. 155.

Poenae non capitales sine solennitatibus infliguntur, nisi quod is, cui poena numellarum irrogata est, in loco publico exponatur. Quod vero ad poenam erga-

17) Kres ad art. 84. C. C.

18) Haltans Glossar. p. 2154. Zetter (perperam vulgo Zeter) est verbum solenne vociferantium in iudicio, quo crimen atrox, idque manifestum accusabant et armatam vindictam iustitiae exposcebant. (Sie rufen das Gericht um Hülfe und scharfes Recht an.)

19) Nam si confessionem reuocat, executio suspenditur Cf. §. 175.

20) Hoc finem iudicii criminalis indicat, nam reus adhuc potest absolui. Böhmer ad Carpz. qu. 136. obs. 2. et Medit. ad C. C. art. 96.

21) C. C. art. 98. formulam praescribit: So du gericht hast, wie Urtheil und Recht geben hat, so laß ich es dabey bleiben. Equidem aliquando hanc formulam audiui: Ja du hast recht gerichtet, wie es Urtheil und Recht mit sich gebracht.

ergastuli attinet, praefectis in Rescripto, quo sententia ad Regimen transmissa confirmatur, significari solet, in quodnam ergastulum transportari reus debeat²²). Iudex patrimonialis autem relationem ea de re conficere et Principis resolutionem expectare tenetur. Transportatio rei in locum ergastuli vel operis publici fit sumtibus iudicis patrimonialis, delinquentes vero, qui praefecturis subsumunt ab vna praefectura ad alteram transferuntur²³). Praeterea narratio delicti commissi et vestimentorum, quae reus habet²⁴), consignatio adiungi debet. Traditionem et receptionem delinquentis Administrator ergastuli testimonio confirmat.

§. 156.

Antequam reus poenae corporis afflictivae grauiori subiiciatur, praestare debet *vrphedam*²⁵), quae est promissio de non vliscendo (ac olim de non reuertendo in prouincias²⁶), ex quibus quis relegatus est) stipulata manu facta; cui simul admonitio additur, quae in §. 18. Gen. d. a. 1783. continetur: *Die Angelobenden sollen jedesmahl bedeutet werden, dass, wenn sie ihr Versprechen nicht erfüllten, oder darwider auf einige Weise handelten, und ihr Verbrechen nicht ohnehin Lebens- oder lebenswierige Zuchthausstrafe nach sich zöge, sie über die sonst verwirkte Strafe amnoch besonders mit einjähriger Zuchthausarbeit belegt, auch mit dieser einjährigen Zuchthausstrafe wenn schon in der Untersuchungssache sonst auf ihre Bestrafung nicht erkannt werden möchte, ohnfehlbar angesehen werden würden.*

SECTIO VIII.

DE MODIS, QUIBVS INQUISITIO SVSPENDITVR VEL TOLLITVR.

§. 157.

Inquisitio vario modo tolli vel tantum suspendi potest, 1) appellatione, 2) praescriptione, 3) abolitione, 4) morte rei, 5) fuga rei, 6) sententia absolutoria.

TI.

22) Administratori siue Inspectori ergastuli simul, vt reum recipiat, Rescripto ad eum transmissio, praecipitur. Romano-Catholici in ergastulum Lipsiense transmitti solent.

23) Gen. d. 31. Aug. 1723. C. A. Tom. I. p. 2511. Gen. d. 18. Iun. 1756.

24) Reo pauperi sumtibus fisci vestimenta necessaria suppeditantur. Gen. d. a. 1723.

25) Praestatur quoque ab iis, qui peracta inquisitione speciali, absque poena dimittuntur.

26) Gen. d. 29. Novbr. 1741.

TITVLVS I.

DE APPELLATIONE.

§. 158.

Quamuis Constitutio Carolina nullam *appellationis* mentionem faciat²⁷⁾, permittitur tamen reo, si iudex inferior rem male agit, prouocatio ad iudicem superiorem, qui deinde illi commissarium adiungere vel causam auocare et alii iudici committere solet. Si quis contra sententiam criminalem appellationis remedio utitur, rescripto aut noua defensio conceditur aut, si argumenta satis idonea adsunt, poena in sententia constituta statim mitigatur.

§. 159.

In causis criminalibus decendum, intra quod alias remedium admitti solet, non obseruatur²⁸⁾. Neque iudex terminum redimendorum apostolorum constituit, sed sine vlla mora Principem de facta ad ipsum prouocatione, ac de argumentis, quibus ea nititur, certiores reddit.

TIT. II.

DE PRAESCRIPTIONE.

§. 160.

Praescriptio in genere est adeptio commodi ex lapsu temporis lege definiti. In praescriptione delictorum commodum consistit in eo, ut delicti inquisitio et coercitio propterea locum non habeat, quoniam ab eius perpetratione, donec manifesta fieret, tempus quoddam praeterlapsum est.

§. 161.

Rationes quibus praescriptio delictorum niti plerumque dicitur, partim 1) a solo non usu, partim 2) a negligentia iudicum, partim 3) a difficultate pro-

27) Hocce silentio, usum appellationis magis confirmari quam tolli, statuit *Böhmer ad art. 219. §. 6.*

28) *Kres ad art. 219. C. C.*

probationis, partim denique 4) a praesumta vitae emendatione vulgo repeti solent ²⁹⁾. Sed eae quidem non satis videntur esse firmæ, nam 1) in iure civili priuatus recte quidem propter solum non vsum iuris amissione eius punitur, in praescriptione criminum vero ciuitas sibi ipsa negligentiae poenam, quae tamen salutis et securitati eius noxia est, imponere videtur; deinde 2) multa delicta clam perpetrantur vt eorum notitia ad iudicem haud perueniat, neque 3) ideo, quod multi anni a commissis facinoribus elapsi sint, probatio semper difficilis redditur; 4) homines vero improbi, licet in eodem delicto committendo non perseuerent, propterea tamen minus honeste viuere haud desinunt. Omnes igitur ac singulae rationes, quae pro defendenda praescriptione in causis criminalibus afferantur, multis dubitationibus expositae sunt ³⁰⁾.

§. 162.

Currit vero praescriptio statim a tempore peracti delicti; in delictis continuatis vero ad ultimum actum respicitur ³¹⁾, ac si, delicto in iudicium deducto, praescriptio interrupta est, ab ultimo actu iudiciali incipit, modo, reum neque fuga, neque dolo quaestionem remorasse, certo constat ³²⁾. In computando praescriptionis tempore vtimur computatione civili, ita vt ultimus dies pro transacto habeatur ³³⁾.

§. 163.

In delictis regulariter praescriptio XX. annorum obtinet ³⁴⁾. Longius tempus (nimirum XXX. anni et annus Saxonicus) requiritur in iniuriis atrocioribus ³⁵⁾.
Bre-

29) Cf. Quistorp l. c. §. 864. Hommel Rhaps. Obs. 38. Rave de praescr. §. 169. not. ab Eichmanno adiect.

30) Cf. Hallacherii Principia Iur. Rom. iunct. cogit. nonnullis de abrogatione eius suadenda Erlang. 1788.

31) Cf. C. H. L. Reinhard D. de initio praescriptionis in crimine bigamiae Praefide Ill. Wisandio defensa Viteb. 1794.

32) Engau von der Verjährung in peincl. Fällen. §. 81. 84.

33) Püttmann §. 1051. Contrarium statuit Engau l. c. §. 93.

34) L. 12. C. ad Leg. Corn. de falsis. L. 3. de requirend. reis. L. 13. de diuers. temp. praescr.

35) Const. 46. P. IV.

Brevius vero, nempe *quinquennium* sufficit in delictis carnis ³⁶⁾ et annus civilis in iniuriis simplicibus ³⁷⁾.

§. 164.

Praescriptio plane non attenditur, 1) in crimine incendii ³⁸⁾, 2) in bancruptoribus ³⁹⁾, 3) in pugna singulari ⁴⁰⁾.

§. 165.

Interrumpitur praescriptio inquisitione generali ⁴¹⁾, quo casu ab ultimo actu iudiciali denuo currere incipit. §. 162. Praescriptione unius delicti interrupta, alterius propterea non interrumpitur. Exceptio praescriptionis semper opponi potest; non opposita vero a iudice ex officio respici debet ⁴²⁾. Ceterum vero tempus poenae praescriptioni destinatum, actionem civilem, quae laeso forte competit, non tollit, hic enim praescriptio ordinaria requiritur ⁴³⁾.

TIT. III.

DE ABOLITIONE.

§. 166.

Abolitio est constitutio specialis, qua delicti reus vel suspectus ab inquisitione imminente vel iam incepta liberatur. Ius abolitionem decernendi soli legislatori competit ⁴⁴⁾, non pro arbitrio, sed iusta interveniente causa exercendum.

§. 167.

36) L. 29. §. 6. D. ad Leg. Iul. de adult. Adulterium duplicatum XX. annis demum praescribitur. Decis. 84.

37) Const. Elect. 46. P. IV.

38) Mandat wider das vorsätzliche Feueranlegen d. 26. Novbr. 1741.

39) Mand. d. 20. Decbr. 1766. §. 10.

40) Mand. contra vindictam priuatam §. 43.

41) Böhmer ad Carpz. quaest. 141. obs. 1. Leyf. Sp. 515. m. 6. Alii inquisitioni speciali tantum hunc effectum tribuunt. Engau l. c. §. 108.

42) Leyser Sp. 515. m. 10.

43) Engau. l. c. §. 51. sqq.

44) Apud Romanos etiam ei, qui merum imperium habet. L. 2. C. de abolit.

§. 167.

Abolitio in *priuatam* et *publicam* diuidi solet, illa petentibus vel gratis, vel pro certa pecunia, haec ob laetitiam publicam etiam non petentibus indulgetur.

§. 168.

Porro distinguunt inter abolitionem *inquisitionis* et ipsius *criminis* ⁴⁵⁾, priorē casu inquisitio, in statu, quo nunc est, tollitur, sed si noua indicia emergunt, denuo institui potest, posteriori vero nunquam repetitur ac simul ad delicti socios pertinet. Abolitio ipsius criminis intelligitur, si princeps simpliciter absque omni limitatione abolitionem decreuit, quo casu delinquens omnia iura amissa recuperat ⁴⁶⁾.

§. 169.

Abolitio non nisi saluo aliorum iure concedi potest, hinc laesus contra eum, qui iniuriae se reum fecit, ad satisfactionem priuatam ⁴⁷⁾, coniux innocens ad diuortium, et is, cui res furto erepta est, ad eam restituendam agere non prohibetur.

TIT. IV.

DE MORTE REI.

§. 170.

Inquisitionem *delinquente mortuo* tolli per se patet, quamuis heredes ex eius bonis expensas criminales soluere teneantur. De sepultura eiusmodi hominis haec notanda sunt: 1) si reus grauioris delicti valde suspectus, non tamen confessus vel convictus moritur, loco et more honesto quidem, absque tamen solennitatibus sepultura peragitur, 2) reus vero qui delictum grauius iam confessus vel eius convictus est, vel cui ante mortem poena capitalis vel corporis adflictiua grauior irrogata est, inhonesto non tamen asinino more sepelitur.

O 2

3) ca-

45) Böhmer ad art. 15. C. C. §. 2.

46) Engau D. de abolit. Ien. 1754. In abolitionis interpretatione eadem regulae, quae in explicando privilegio obtinent, obseruari debent.

47) Leyf. Sp. 626.

3) cadauer eius denique, qui metu poenae imminentis, violentas vitae suae manus intulit, sepultura asinina humatur.

TIT. V.

DE FUGA REI.

§. 171.

Impedimentum inquisitioni saepe obiicit *fuga rei*, quo casu tamen iudex ad eum recuperandum adhibere debet ea, quae supra §. 36 — 53. exposuimus, remedia. Interdum quoque reo absente exsecutio poenae capitalis in eius effigie peragitur. Exemplum est in *Mand. Sax. contra vindictam priuatam* §. 28. 30. et 38. ubi inter alia legimus: *Würde auch ein solcher Duellant auf flüchtigen Fuß treten, derselbe soll nach vorübergehender Edictalcitation auf dessen Aussenbleiben für ewig infam erklärt und sein Name und Bildniss vom Henker an den Galgen geschlagen werden.* Ficta exsecutio tamen ipsam poenam non tollit, quae reo, si aliquando deprehenditur, nihilominus infligi potest.

TIT. VI.

DE SENTENTIA ABSOLUTORIA.

§. 172.

Sententia absolutoria vel inquisitionem tollit et criminis insimulatum ex reorum numero eximit, vel eam si absolutionem ab instantia continet, donec noua contra reum indicia emergant, tantummodo suspendit.

S E C T I O IX.

DE MODIS QUIBVS EXECVTIO SENTENTIAE CRIMINALIS IMPEDITVR,
VEL POENARVM EFFECTVS TOLLVNTVR.

§. 173.

Exsecutio interdum differtur vel impeditur, interdum etiam poenarum effectus tolluntur, hinc 1) de aggratiatione, 2) de reuocatione confessionis, 3) de restitutione agendum erit.

TIT.

TIT. I.

DE ADGRATIATIONE.

§. 174.

Adgratatio est constitutio specialis, qua princeps post latam demum sententiam poenam iam definitam aut plane tollit, aut in aliam eamque leuiorem mutat. Qua propter a nonnullis in plenam et minus plenam diuiditur. Minus plena nostris temporibus haud infrequens est, uti generatim adgratiationi ⁴⁸⁾ multo facilius locus dari solet, quam abolitioni, modo quis argumenta satis idonea afferat, nam in hoc iure exercendo ad salutem reipublicae respiciendum et nemo sine ratione idonea a legum obligatione eximendus est.

TIT. II.

DE REVOCATIONE CONFESSIONIS.

§. 175.

Si delinquens, cui poena capitalis imminet, in solenni iudicio criminali *confessionem reuocat*, executio suspenditur, et reus de causis, cur delictum negauerit denuo examinatur, quo facto, vel relatio ad regimen fit, vel si causae reuocationis allatae alicuius momenti sunt, acta a iudice patrimoniali statim ad dicasterium mittuntur ⁴⁹⁾. Attamen executio propter delictum in solenni iudicio negatum apud nos tum demum suspendi posse videtur, si sententia maxima saltem ex parte ipsius delinquentis confessione nititur. Nam ad inficiationem eius, qui ab initio delictum negauit et per duos testes omni exceptione maiores conuictus est, plane non respiciendum esse puto.

TIT. III.

DE RESTITUTIONE.

§. 176.

Restitutio est actus, quo delicti reus post peractam executionem innocens declaratur, aut effectus poenae iustae tolluntur. Fit vel ex *capite iustitiae*

O 3

48) Reo tamen, ut ad gratiam principis confugiat, in sententia non suadendum est. Diserte hoc dicasteriis Sax. interdicit Rescr. d. a. 1709. 1771.

49) Vberius rem exposuit *Quistorp l. c. §. 783. 784.*

tiae ⁵⁰⁾ si criminis cuiusdam insimulatus et condemnatus, postea vero innocens compertus iura amissa, quatenus fieri potest ⁵¹⁾, recuperat, et indemnis praestatur; vel ex *capite gratiae*, si effectus poenae iusto modo alicui irrogatae tollitur et infamiae macula, quam quis delicto sibi contraxit, abstergitur. Priori casu a magistratu iurisdictionem criminalem habente, posteriori a Principe ⁵²⁾ restitutio impetrari debet.

S E C T. X.

D E E X P E N S I S C R I M I N A L I B U S.

§. 177.

Expensae criminales (Criminal- s. peinliche Kosten) in sensu latiori sunt sumtus, qui delicto cuidam inquirendo et puniendo impenduntur ⁵³⁾. Referunt huc alle diejenigen Kosten, ohne welche zur Strafe nicht zu gelangen, und also was zur Inquisition gehörig, an Gerichtsgebühren für die Vernehmung, Zeugenverhöre, Registraturen, Confrontation, auch sonst Urthelgeld, Bothenlohn, Atzungskosten, Sitzegebühren, derer Medicorum, Chirurgorum, wenn eine Section oder Besichtigung nöthig, ingleichen derer Geistlichen, dafern sie in einem oder dem andern Fall dazu erfordert werden, wie auch der Gerichtspersonen und des Gerichtsfrohrs Gebühren, was bey der Folge und Durchführung (Fortschaffung auf ein Zuchthaus und der nothdürftigen Bekleidung eines armen Delinquenten) aufzuwenden, des Scharfrichters Belohnung, Wächterlohn und Defensionskosten, wenn Inculpat selbige nicht selbst tragen kann ⁵⁴⁾.

§. 178.

Expensae criminales
1) stricte sic dictae.

Quoniam vero sumtus vel in causae criminalis cognitionem et decisionem erogantur, vel ad sententiam exsequendam necessarii sunt, inter *expensas criminali-*

50) Lentin de restitutione ex capite iustitiae in causis criminalibus. Erford. 1783.

51) Capite damnati a locis inhonestis remouentur eorumque innocentia edicto publico significatur.

52) Berg. Oec. Iur. Lib. 3. Tit. 15. thes. 17. Gribneri D. de iure principis restituendi famam Viteb. 1710.

53) Cf. Boemeri D. de expensis criminalibus Halae 1716.

54) Cf. Püttmann §. 1068. Quistorp. §. 813. n. h.

nales stricte sic dictas⁵⁵⁾, et expensas processus criminalis distinguere licet. Expensae processus criminalis sunt vel iudiciales vel extraiudiciales, posterioribus sumtus defensionis et alimenta reo, qui ipse se alere nequit, praestanda annumerari solent.

2) expensae
processus cr.
a) iudicia-
les
b) extraiu-
diciales

§. 179.

Quamuis olim homicidii accusatus atque poena capitali, aut manus amputatione, aut fustigatione punitus, interfecti filiis, aut aliis cognatis, expensas restituere non teneretur⁵⁶⁾ et veteres iuris criminalis interpretes propter male intellectam paroemiam, *mit dem Tode wettet man dem Richter und büfset dem Kläger*, reum morte mulctandum ab expensarum restitutione immunem esse contenderent, tamen nostris temporibus reus condemnatus, sine respectu ad poenam, quae ei irrogata est, expensas soluere debet⁵⁷⁾.

§. 180.

Si vero reus absoluitur, utrum hoc simpliciter, an praeiudicio purgatorio fiat, distinguendum est, posteriori casu expensas semper ferre tenetur⁵⁸⁾. Reo simpliciter absoluto denuo discrimen statuendum est, utrum indicia legalia et sufficientia inquisitioni instituendae causam dederint, an vero sine talibus argumentis incepta sit. Posteriori casu iudex, aut is, cuius calumnia in denunciando probari

55) Vulgo *Henkergeld*. Ad expensas criminales, a reo ex praescripto regulae praestandas, referri nequeunt sumtus in res facti, quae simul etiam futuro tempore, oblata occasione, utilitatem praestant, e. g. sumtus in constructionem patibuli, rotae vel carceris erogati, hi enim ad onera iurisdictionis pertinent. *Quistorp* §. 566. 813. Nisi forte subditi eos ex pacto aut consuetudine ferre debeant *Leys*. Sp. 29. coroll. 3.

56) *Const. 12. P. IV.*

57) *Vi Mandati d. 27. Iul. 1719. in C. A. Tom. I. p. 1002.* vbi sancitum: *Dass die Verbrecher oder deren Erben denen Gerichten, was diese, oder auch die Unterthanen, nach theils Orten Gebrauch, zu Führung der Inquisition bey dergleichen sowohl, als bey allen andern Criminal-Fällen angewendet, ebenermassen zu restituiren angehalten, und also die 12te Const. Elect. P. IV. bloß von demienigen Casu verstanden werden soll, wo bey Todschlägen des Umgebrachten Erben actionem criminalem per modum accusationis anstellen, welches hingegen auch daselbst cessret, wenn die Sache auf Denunciation oder ex officio von dem Richter durch Inquisition tractiret worden.*

58) Exceptio tamen occurrit in processu denunciatio §. 200.

bari potest, expensas fert⁵⁹⁾ et reus non solum sumtus in defensionem et alimenta erogatos, repetere⁶⁰⁾, sed praeterea etiam iniuriae sibi illatae causa satisfactionem exigere potest⁶¹⁾. Etiam in eo casu, si indicia legalia et sufficientia inquisitioni instituendae ansam praebuerint, reus vero his tandem remotis simpliciter absolutus sit expensae a iudice sustinendae⁶²⁾ et tum demum a reo exigendae sunt, si culpa sua factoque aliquo inconsulto, vel ante institutam inquisitionem vel ea iam incepta⁶³⁾ se suspectum reddiderit⁶⁴⁾.

§. 181.

Socii criminis, siue complices, quamuis, si de satisfatione priuata laeso praestanda quaeritur, ad beneficium diuisionis prouocare non possint, sed in solidum teneantur⁶⁵⁾, expensas tamen tantummodo soluunt pro rata, *und soviel jeder deren besonders verursacht*. Plures tamen ob delictum coniunctis viribus commissum, vel saltem ob concursum unicuique imputandum, in solidum teneri, statuunt *Boehmer ad art. 204. C. C. §. 6. Meister in den rechtl. Erkenntnissen Resp. 14. n. 8. 9.*⁶⁶⁾

§. 182.

Si quaeritur, vtrum iudici ex bonis delinquentis expensae potius solui, an vero laeso damnum restitui debeat, posterior sine dubio est praeferendus⁶⁷⁾.
Cu-

59) Nonnulli reo in hoc casu electionem competere dicunt, velitne expensas iam erogatas a iudice an a delatore exigere; Cf. *Quistorp §. 818. n. c.* quod tamen sine discrimine statuendum non putauerim.

60) *Art. 20. 61. C. C.*

61) *Art. 201. C. C. Böbmer de expens. crim. Cap. 3. §. 10.* Pertinet huc etiam emenda Saxonica a iudice ei quem sine suspitione idonea carceri mancipauit, praestanda.

62) Nisi quod reus sumtus in alimenta et defensionem erogatos ferre debeat. *Böbmer ad art. 47. C. C. §. 4. Meisters rechtl. Erkenntnisse Resp. 59. n. 55. Dec. 83. n. 13.*

63) *Leyf. Sp. 90. n. 6. Böbmer ad art. 204. C. C. §. 7.*

64) *Püttmann* reum, qui antea indiciiis grauatus, his tandem remotis simpliciter absolutus sit, expensas sine discrimine soluere debere statuit §. 1070. Contendit enim reum *ob culpam, qua sibi suspitionem contraxerit*, in expensas condemnandum esse. Sed haec culpa non semper adeq.

65) *L. 14. §. 1. D. quod met. causa L. 2. 3. 4. de his, qui effud. L. 1. C. de cond. furt.*

66) Cf. *Quistorp §. 820.*

67) Cf. *Quistorps Abhandlung von der Bestimmung des Vorzugs in Fällen da das Vermögen des Angeeschuldigten nicht hinreicht in d. Beytr. n. 33. S. 498.*

Caueat igitur iudex, ne, praesertim ex iis rebus, quae fures secum in custodiam attulerint, aliquid vendat, aut ad alimenta incarcerati impendat, cum enim rerum furto ablatarum dominium in fures non transeat, praeterea vero ob restitutionem rei ablatae poena valde minuatur, iudex delinquenti et laeso magis, quam sibi consulere debet ⁶⁸).

§. 183.

Si reus, facultatibus destitutus, expensas soluere non potest, is, qui iurisdictionem superiorem habet eas suppeditare tenetur ⁶⁹), nisi interdum subditi hoc onus pacto in se receperint aut dominus iurisdictionis ius sumtus inquisitionis ab iis exigendi praescriptione (XXXI. ann. VI. hebd. et III. dier.) adquisiuerit. In praefecturis Electoralibus sumtus inquisitionis in rationes non sunt referendi, nisi antea a Supremo Redituum Fiscalium Collegio venia impetrata sit ⁷⁰).

§. 184.

Subditi, quibus onus ferendarum expensarum incumbit, vtrum ad expensas criminales in specie sic dictas, an etiam ad expensas processus criminalis (§. 178.) praestandas teneantur, quaeri potest, posterior sententia verior esse videtur ⁷¹). Ceterum vero haec subditorum obligatio ad delicta leuiora, quae neque poena capitali, nec corporis afflictiva coercentur, extendi nequit ⁷²).

68) F. A. Hommel D. de panniculariis.

69) Ord. Prov. Tit. Von Unkosten der peincl. Rechtsfertigung. Reus tamen promittere debet, solche wenn er zu bessern Vermögen gekommen, annoch abzuführen. Gen. d. a. 1783. §. 18.

70) Rescr. d. 26. Mart. 1735. Cf. etiam Gen. d. 28. Aug. 1728. Mand. d. 6. April 1744.

71) Hommel Rhaps. p. 253. Wernh. P. IX. obs. 22.

72) F. A. Hommel D. de panniculariis p. 52. De expensis in Lusatia superiori Cf. Meissneri Disp. inaug. de lege criminali in Lusatia superiori a. 1784. promulgata.

LIBER III.

DE PROCESSV DENVNCIATIVO.

§. 185.

Processus denunciatiuus (der Rügenprozess) est modus delicta leviora, praesertim iniurias, in iudicio tractandi summarius⁷³⁾.

§. 186.

Inprimis vero in tractandis et coercendis iniuriis respiciendum est, vtrum ex Mandato contra vindictam priuatam, an ex Ordinatione Politiae d. a. 1661. diiudicandae sint. Priori enim casu, si iniuriae inter personas §. 1. Mand. cit. nominatas locum habuerint, in poena definienda vnice ad ea, quae §. 2 — 15. huius Mandati continentur, respiciendum est⁷⁴⁾; si vero vnus ex iis, qui hac §. non continentur, personam ibi expressam iniuria affecerit, ea, quae §. 19. d. M. constituit, obseruanda sunt. Cum vero haec §. ad Ordinatio. Polit. se referat, non-

73) Leges, quibus haec procedendi ratio nititur sunt: 1) *Ord. Polit. d. a. 1661.* 2) *Mandat wider die Selbststrache d. 2. July 1712.* 3) *Rescr. d. 1. Mart. 1716. Dafs in Injurien die Gewissensvertretung nicht statt finden solle.* 4) *Mand. d. 1. July 1737. quo Mandatum d. a. 1712. explicatur et confirmatur.* 5) *Rescr. d. 19. Febr. 1721. die Citation in Rügensachen betr.* 6) *Gen. d. 22. Decbr. 1730.* 7) *Gen. d. 9. Octbr. 1737.* 8) *Gen. d. 28. Decbr. 1750. die Expedition der Rügen, Haltung besonderer Protocolle und deren Einsendung an das Cammer-Collegium (jetzige Finanz-Collegium) betr.* 9) *Rescr. ad Facult. Iurid. Lips. d. 1. Novbr. 1719. quod breuitatem et aequitatem in exigendo honorario pro decisis in causis iniuriarum commendat.* 10) *Decis. 38. d. a. 1746.* 11) *Gen. wegen des Verfahrens in Untersuch. Sachen d. a. 1783. §. 19.* Praeterea Cf. *Menkenii Obs. circa processum, quo causae iniuriarum peraguntur Viteb. 1720. Kemmerich D. de denunc. iniur. Saxon. ibid. 1724.*

74) — — Und ist dabero dasjenige, was von nachfolgenden 2ten §. an bis auf und mit den 15. disponiret zu finden, bloß von solchen anzunehmen, welche auf beyden Seiten, sowohl des Beleidigers als Beleidigten entweder von Adel und Rittermäßigen, auch höhern Standes worunter auch unsere — wirkliche und andere Räte zu verstehen, ingleichen bey der Miliz sowohl alle in wirklichen Diensten stehende, als honeste dimittirte Oberofficiers bis auf den Adjutanten, Cornet und Fähndrich inclusive, so lange nicht die dimittirte gemeine bürgerliche und Bauer-Nahrung treiben. Hanc §. secundum verba explicandam, neque ad alios eiusdem dignitatis extendendam esse monet *Ehrhard p. 241.*

nonnulli ⁷⁵⁾ sibi persuadent, iniurias, saltem verbales, quae nobili ab homine inferioris ordinis inferantur, secundum solam Ordinat. Polit. dispositionem vindicari ⁷⁶⁾; attamen cum in §. 19. Mand. cit. nihilominus certae quaedam poenae constituentur, ad eas quoque respici, neque poena carceris facile in mulctam transmutari debet. Quod reales iniurias attinet, quae nobili ab homine ciuici ordinis inferuntur, eas secundum Mand. cit. puniendas esse iubet *Rescriptum ad Scab. Viteb. d. 2. April 1729.* Praeterea quoque in causis, quae ad Mandat contr. vind. priv. spectant, singulare forum constitutum est ⁷⁷⁾.

§. 187.

Reliquae vero iniuriae, quae neque inter personas §. 1. Mand. cit. nominatas locum habent, neque iis ab alio in hac §. non expresso inferuntur, ex Ordina-

P 2

na-

75) *Schaumburg Sächs. Recht. S. 1189.* ad confirmandam opinionem suam affert *Rescr. d. 5. April 1713. Cf. Ebrhard, S. 239.*

76) Verba huius §. sunt: *Würde einer, der nicht unter die §. 1. enthaltenen Personen zu rechnen, einen von diesen darinnen bemerkten auf obbeschriebene Art — angreifen, so ist nach dem Inhalt angezogener Polizey-Ordnung zu verfahren und der Uibertreter nebst Abstattung einer gnüglichen Abbitte, auch wohl Wieder-rufs — mit 3. 4. bis 6. monatlichen Gefängniß, auch wohl eine Zeit lang bey Wasser und Brod, oder zeitlicher und ewiger Landesverweisung, Staupenschlägen und Vestungsbau zu bestrafen etc.*

77) §. 58. *Damit aber auch jedermann wisse wer sein Richter sey, vor dem er in diesen Ehren- und Duellsachen zu stehen — habe; so ist diese Verordnung geschehen: 1) Dafs, wenn es unsre Ministers, Hof-Cavalliers, und Rätthe anbetrifft unter sich, oder da auch nur der Beleidiger dergleichen wäre, unser Ober-Hof-Marschall, oder der in seiner Abwesenheit den Stab führet, einer Unserer wirklichen Geheimen Rätthe und noch einer von Unsern Hofcavalliers, auch samt ihnen noch vier Rätthe aus unsern Collegiis, die Handel erörtern, und die Session nach ihrem ordentlichen Rang haben sollen. Würde aber über einen von Unsern wirklichen Geheimen Rätthen zu iudiciren nöthig seyn, er sey Kläger oder Beklagter, so soll demselben noch Ein und also Zwey wirkliche Gebeime Rätthe beygesetzt, und die Iudices jedesmahl besonders vereydet werden. 2) Gehörte hingegen sowohl der Beleidiger, als Beleidigte zur Militz, so wird darüber in einem angesetzter General- oder Regimentsgerichte nach Qualität derer Delinquenten cognosciret oder gesprochen etc. 3) Würden aber andere, zu denen nur angeführten Personen nicht, doch aber unter die, so im 1. §. beschrieben, gehörige wider dieses Mandat verbrechen, so soll die Sache vor unsrer Regierung — ausgemacht werden. 4) Wären die Delinquenten theils von der Militz, theils vom Civilstande, so wird ein Iudicium mixtum formiret, und praesidiret darinnen des Beleidigers Obrigkeit, führet auch das Directorium Actorum, es agire entweder der beleidigte Theil selbst, oder einer Unserer Fiscalen.*

natione Politiae d. a. 1661. Tit. V. diiudicantur et praeter satisfactionem priuatam, quae laeso debetur, poena arbitraria coercentur, ita, vt laesus iudici ratione eius nil praescribere, vel augmentum poenae iam constitutae exigere possit ⁷⁸⁾).

§. 188.

Iniuriae reales (*das Schlagen mit der Hand ausgenommen*) a laeso iudici sub poena carceris indicari debent, quamuis remissio ac reconciliatio secuta sit, in iniuriis verbalibus vero hoc non opus est, iudici tamen, si earum notitiam consequitur, reum ex officio punire licet ⁷⁹⁾).

§. 189.

In hoc processu non solum ad poenam publicam, sed simul etiam ad satisfactionem priuatam, quae in deprecatione interdum flexis genibus praestanda, honoris declaratione vel etiam reuocatione ⁸⁰⁾ consistit, respiciendum est, modo iudex eo nomine imploratus sit ⁸¹⁾. Quamuis enim solennis actio ad palinodiam una cum actione aestimatoria ⁸²⁾ abrogata sit ⁸³⁾, recantatio tamen non solum in iniuriis, quae ex Mandato c. v. pr. vindicantur a iudice interdum iniungi debet, sed etiam in iis, in quibus puniendis ad Ordinationem Politiae respicitur, si tam graues sunt, vt ergastulo coerceantur ⁸⁴⁾, locum habere potest.

§. 190.

Solennis libellus a laeso non offerri debet, sed sufficit si mentem suam in iudicio declaret, et quae sibi praestari velit, ad acta conscribenda curet, quo casu denunciatus non solum de veritate dicenda admonendus est, sed etiam omnia, quibus ipsa denunciatio nititur, accurate consignari debent.

§. 191.

78) *Ord. Polit. Tit. 5. §. 5. Mand. d. 10. Aug. 1737.*

79) *Mand. contra vind. priv. §. 16. 17. Id, quod in his duabus paragraphis disponitur etiam ad personas in §. 1. huius mandati non expressas pertinet.*

80) Si iniuriis realibus valetudini vel corpori simul detrimentum illatum est, solui debent sumtus doloris, solstrum, et, si laesus labore victum sibi parare non potuit, id, quod operis praestandis acquirere potuisset. (*Versäumniskosten*) Cf. *supra Sect. II. p. 24.*

81) In iniuriis, quae secundum Mandatum contr. vind. priv. puniuntur deprecatio etiam locum habere potest, quamuis laesus eam non exigat, §. 16. Quo casu tamen, vti recte monet Ehrhard p. 250. pro poena potius, quam pro satisfactione priuata habenda est.

82) Qua laesus pro iniuria ei illata certam pecuniae quantitatem exigebat. Cf. *Berg. Elect. crim. p. 78. Menk. ad Pand. Lib. 47. Tit. 10. n. 47. pag. 809.*

83) §. 22. *Mand. cit.* ubi etiam retorsiones iniuriarum, olim in *Decis. 85.* permissae, prohibentur.

84) *Berg. Elect. crim. pag. 78.*

§. 191.

Media, quibus quis ad probandam denunciationem uti velit, statim sunt afferenda, hinc laesus vel testes denominare ⁸⁵⁾ vel, si documenta habeat, eorum copias tradere, vel ad iusiurandum se offerre debet, nam iurisiurandi de- et relatio, una cum defensione conscientiae per probationem in hoc processu locum non habet ⁸⁶⁾.

§. 192.

Uti vero in processu denunciatio formalia processus inquisitorii non observantur, ita ⁸⁷⁾ tamen in iniuriis realibus, quae simul delictum contra valetudinem et corporis integritatem continent, iudex curare debet, ut testimonium medici vel chirurgi iurati de vulnere qualitate actis inferatur ⁸⁸⁾, et omnia, sine quibus damnum alicui illatum rite diiudicari nequit, iisdem contineantur. Interdum, si vulnera graviora alicui inflicta sunt, vel indicia delicti maioris momenti contra denunciatum emergunt, omisso processu denunciatio inquisitorius est instituendus, ac si iudex hac in re erravit, et causam, quae processu inquisitorio tractanda est, una cum protocollo denunciationum decisionis causa transmissit, pronunciari solet: „*Dass die sel. — befindliche Sache von den gemeinen Rügen abzusondern und mit Haltung besonderer Acten nach Vorschrift des Generalis von 1783. zu untersuchen, auch sodann an ein Dicasterium hiesiger Lande zu versenden.*“

§. 193.

Reus concessio VIII. vel XIV. dierum spatio oretenus in iudicium vocari solet zur Vernehmung ⁸⁹⁾. Si non comparet, scripta citatio emittitur sub praeiudicio, *dass er widrigenfalls des Gerügten für geständig und überführt geachtet werden solle* ⁹⁰⁾, ac, si documenta simul adsunt, sub poena recogniti, in quod etiam si denuo contumax est, et de citatione rite insinuata ex relatione nuncii iurati constat, incidit ⁹¹⁾, nisi forte iusto tempore impedimenta legitima afferat atque

P 3

de-

85) Consilii est ut quis, etiamsi testes habeat, ad iusiurandum se offerat, ad cuius praestationem deinde, post probationem per testes frustra tentatam, admittitur.

Menken obs. circa proc. quo causae inj. peraguntur §. 8. 9.

86) *Rescr. d. 4. Mart. 1716. Mand. d. 1. Jul. 1737. Decis. 38. d. a. 1746.*

87) *Rescr. d. 1. Novbr. 1719. Mand. d. 1. Jul. 1737.*

88) Ut praesertim in pecunia doloris definienda ad id respici possit.

89) Nisi in aliqua dignitate sit constitutus, quo casu statim scripta citatio locum habet.

90) *Mand. d. 1. Jul. 1737.*

91) Quamvis denunciatus quoque non comparuerit, neque enim, ut is denunciatus contumaciam accuset, necesse est. *Menken l. c. §. 13.*

demonstret. Copia denunciationis una cum citatione in regula non transmittitur⁹²⁾.

§. 194.

In termino ipso, qui tamen vel ex officio, vel etiam parte petente, prorogari potest, reus in persona, non vero per procuratorem, comparere debet, nisi quod iis, qui sunt paullo eminentioris conditionis praesertim vero dominis contra famulitii querelas ut responsionem ac defensionem scriptam exhibeant permitti iisque copia denunciationis tradi soleat. Reo comparenti omnia denunciationis capita praeleguntur, documenta vel instrumenta, quibus in iniuriis realibus usus est, ei recognitionis causa proponuntur, deinde vero addita admonitione: *dass er seine Verantwortung so einrichten solle, wie er sie erforderlichen Falls mit guten Gewissen eydlich bestärken könne*⁹³⁾ examinatur, et omnia⁹⁴⁾, quae respondet, et ad sui defensionem⁹⁵⁾ affert, accurate consignantur.

§. 195.

Si quis, aliis probandi mediis destitutus, ad iuratum denunciationis confirmationem se obtulit, reus vero pertinaciter negat, confrontatio, (§. 95.) quae multum saepe ad eruendam veritatem confert, et haud raro negligitur, instituenda est.

§. 196.

Testes denominati vel immediate vel mediate sub multa V. thalerorum ad dicendum testimonium⁹⁶⁾ citantur, et, praemissa admonitione de dicenda veritate, examinantur⁹⁷⁾. Si eorum dicta quid continent, quo denunciatio confirmatur, examine peracto statim iureiurando obstringuntur, si vero denunciationis probationem vel plane non, vel minima saltem ex parte adiuuant, vel propter coniunctionem, quae ipsis cum laeso aut denunciante intercedit, vel alia ex causa suspecti videntur, iurisiurandi praestatio differenda, atque, quid in sententia aut deciso hac de re praecipiat, expectandum est.

§. 197.

92) Rescr. d. 19. Febr. 1721.

93) Gen. d. 30. April 1783. §. 19.

94) Si nempe ad rem ipsam pertinent, non aliena, quae eiusmodi homines haud raro immiscent.

95) Ea, quae ad excusandum vel defendendum denunciatum aliquid faciunt, iudex etiam ex officio respicere debet, e. g. praescriptionem.

96) Plerumque oretenus, et tum demum, si non comparent, in scriptis citantur.

97) Quaestiones in §. 9. Gen. d. a. 1783. praescriptae iis non proponi, sed tantum nomen, aetas, patria et coniunctio, quae ipsis forte cum laeso aut denunciante intercedit, ex iis quaeri solet.

§. 197.

In iniuriis leuioribus deductiones ac defensiones in genere; disceptationes et communicationes vero sub poena V. thalerorum, prohibentur⁹⁸⁾. Permittitur tamen reo, ut excusationes vel exceptiones⁹⁹⁾, si quas habeat, vel statim afferat, vel, si alicuius momenti sint, in scriptis deducat. Reconuentio vero in hoc processu plane exulat¹⁰⁰⁾, quamuis mutuae denunciationes non prohibeantur.

§. 198.

Iniuriae verbales leuiores sine ullis ambagibus ab ipso iudice inferiore, imposito iureiurando suppletorio vel purgatorio, decidi neque aduocati admitti debent. Expenfarum nomine plus XVI. grossis vel vno thalero ab eo, qui succubuit, exigere non licet. Denunciationes famulitii aduersus dominos, si hi iustos correctionis limites non egressi sint, plane non admittuntur¹⁾.

§. 199.

In Praefecturis Electoralibus plures denunciationes colligi, et in duo Protocollo redigi solent, alterum eas continet, quas ipse praefectus decedit, alterum vero tertio, vel sexto quoque mense, si Praefectura in Circulo Electorali sita est, ad Ordinarium Facultatis Iuridicae Vitebergensis; sin in alio, ad Scabinatum Lipsiensem transmitti iisque decisio relinqui debet²⁾. Antequam vero sententiae publicari possint, Protocollo cum Supremo Redituum Fiscalium collegio communicandum est³⁾.

§. 200.

Sententiae in causis iniuriarum latae *Decisa* vocari solent, in quibus sine solenni introitu, quid iustum sit, statim exprimitur⁴⁾. Si reus confessus vel convictus est, satisfactio priuata laeso praestanda (si petita est) et poena arbitraria⁵⁾,
prae-

98) Mand. d. 1. Iul. 1737.

99) Quas per testes et per documenta, non vero per iurisiurandi delationem probare potest.

100) Ord. Proc. Rec. Tit. 6. §. 2.

1) Gesinde Ordn. Tit. 4. §. 2.

2) Gen. d. 28. Decbr. 1750. Quod Lusatiam attinet, pertinet huc Rescr. d. 10. Iun. 1752.

3) Gen. d. 22. Febr. 1730. Gen. d. 28. Decbr. 1750.

4) Plerumque incipiunt verbis: *Würde etc.* vel *Es ist etc.*

5) In iniuriis verbalibus, si verba dubiae interpretationis ex imprudentia vel animi leuitate pronunciata sunt, sola explicatio et honoris declaratio sufficit. Ord. Polit. Tit. 5. §. 1. Proportio in constituendis poenis et pecunia doloris obseruanda vsu cognosci debet, cum generatim hac de re nil praecipi possit. Apud nos plerumque alternatiue poena carceris, vel multa, vel operae praestandae iniunguntur.

praeterea vero expensarum restitutio ei iniungitur. Si denunciatus aut plane nihil probavit, aut rei exceptio ⁶⁾ eius intentionem plane excludit, hic absoluitur, et ille ad restituendas expensas ⁷⁾ condemnatur, a quibus in hoc processu genere alias fere immunis est, ita ut ne sumtus quidem necessarios suppeditare teneatur ⁸⁾. Si minus plena probatio adest, aliquando suppletorium actori, plerumque tamen reo purgatorium iniungitur, ita ut poena, quae, si hic iurare non possit, locum habere debeat, simul exprimatur ⁹⁾. Quod vero ad expensas in hoc casu soluendas attinet, distinguendum est, utrum denunciatus ob testium depositionem aut alia indicia, an ob solum iusiurandum assertorium a denunciante praestitum, ad purgatorium condemnatur; priori casu reus solus expensas solvit, posteriori vero, quaelibet pars ferre debet eas quibus causam dedit ¹⁰⁾ (*pro rata und so weit sie von iedem verursacht worden.*) Ceterum expensae intra XIV. dies soluendae sunt ¹¹⁾.

§. 201.

Deprecatio, honoris declaratio et reuocatio fieri nequit per procuratorem, laesus vero eam per mandatarium accipere potest. Is, qui eam praestare recusat, sub multa et deinde sub poena carceris cogitur, si vero nihilominus contumax est, lictor eius nomine et in eius praesentia eam recitare solet ¹²⁾. Copia registraturae de deprecatione, reuocatione vel honoris declaratione praestita laeso, sumtibus denunciati, traditur ¹³⁾.

§. 202.

Contra sententiam latam nec Leuteratio, nec Appellatio locum habet, quamvis iudex, appellatione interposita, causam statim ad Regimen referre debeat, ut is, qui temere hoc remedio usus sit, coerceri queat ¹⁴⁾. Interdum tamen in causis maioris momenti, lata iam sententia, deductionem argumentorum, poenae mitigandae causa intra XIV. dies tradere licet ¹⁵⁾.

6) e. g. Exceptio praescriptionis.

7) Etiam extraiudiciales quae reus defensionis causa erogavit. *Menken l. c. §. 29.*

8) *Mand. contr. vind. priv. §. 23.*

9) *Mand. d. 5. Iul. 1711.*

10) *Decis. nov. 38. d. a. 1746.*

11) *Mand. c. v. p. §. 23.*

12) *Carpz. qu. 44. 21. §§.*

13) *Mand. d. 1. Iul. 1737.*

14) *Mand. d. 1. Iul. 1737.*

15) *§. 59. Mand. c. v. pr.*

ADDENDA ET EMENDANDA.

- Pag. 2. lin. 11. loco peregrinae, lege *peregrinae*.
ibidem Cap. III. sub num. 1. delendum est verbum *cogentia*.
pag. 5. Cap. IV. num. 1. post verba: poena est malum, adde *a legislatore*.
ibidem. paullo post loco tueri, lege *defendi*.
pag. 8. sub num. IV. delenda sunt verba: *Poenas civiles usque ad infliguntur*.
pag. 9. not. 27. adde *Disp. inaug. Iac. Guil. Perschii de distinctione inter animum occidendi directum et indirectum*. Lips. 1793.
ibid. sub num. 2. post verba: *proposito sit*, notandum, dolum a culpa optime ita distingui, ut delinquens priori casu *ante delictum perpetratum plene* sibi conscius sit, se factum illicitum et poena dignum committere; posteriori non.
pag. 14. nota 50. loco Ehrhard lege *Erhard* et sic vbique.
pag. 20. not. 77. loco *et modo quo*, *et ex persona*; lege *aut modo quo*, *aut ex persona*.
pag. 21. verbo, *parricidium* adde num. II. et sic porro n. III. IV. V. VI. VII.
pag. 22. lin. 9. loco pharmacopolio lege *pharmacopolis*.
pag. 24. Sect. II. post verba: contra valetudinem, adde *et corporis integritatem*.
pag. 25. *Stuprum violentum*, quod Sectione III. pag. 26. continetur ad Sectionem II, pag. 25. pertinet.
pag. 27. num. 2. post verba: in Saxonia, adde: *vel ex Ordinatione Politiae*.
pag. 28. not. 18. adde Mandata d. a. 1712. et 1737.
pag. 29. nota 28. sic est emendanda: Vsu fori is qui L. thaleros, vel plus abstulit, X.; qui vero XII. thal. et totidem grossos furto eripuit, VIII. annorum ergastulo coercetur. Furi, qui L. thaleros abstulit, aequiparatur administrator bonorum ad Constit. de bonis concreditis iuratus, qui CC.; nuncius, qui XL. thaleros interceptit, et dolosus decoctor, qui creditores CC. thaleris defraudavit.
pag. 30. lin. 1. loco IV. gross. lege *VI. gross.*
ibid. not. 29. adde: furtum repetitum, quamvis pretium XII. thal. et totidem grossorum non attingat, VI. annorum ergastulo coerceri solet.
pag. 34. lin. 5. post verbum audiuerunt, adde: *depositione*.
pag. 36. lin. 8. post verbum: inquiratur adde, *Decis. Elef. 38.*
pag. 52. lin. 7. verba: *impropria delicta carnis* delenda et pag. 51. post lin. 3. inferenda sunt.
pag. 54. addenda est inscriptio: *Pars posterior*.
pag. 62. §. 23. loco: quae ad eam accusandam vel defendendam; lege, quae ad eam accusandam vel defendendam.
ibidem loco iudiciis lege *iudiciis*.
pag. 64. lin. 10. post verbum: furto adde;
pag. 71. §. 50. loco poenae afflictivae; lege *poena afflictiva*.
pag. 72. §. 55. loco toleravit lege *toleraverit*.
pag. 74. §. 60. ab initio delendum est verbum *non*.
pag. 76. lin. 13. post verbum: fictam adde (91).
pag. 86. loco: suspicio confirmatur, lege *suspicio augetur*.
pag. 91. §. 116. delendum est vocabulum *primae*.
pag. 104. lin. 5. post verbum: rescripto adde: *aut reiicitur*.
-

Observ.

Non praescribitur Poena incendii, Duelli, Dolari Doctoris, qui fugitivus nec redit

Pfotenhauer, Ernst Friedrich,

Elementa Iuris Criminalis Saxonici Pars Prior Continet delicta ordine
systematico collocata, eorum notiones, diuisiones et poenas; Pars
Posterior Processum inquisitorium et denunciatiuum

Lipsiae 1795

4 Crim. 96 m

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10348778-8

VD18 14684845